

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

4 mei 2016

WETSONTWERP

**tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek
met betrekking tot de juridische bijstand**

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

4 mai 2016

PROJET DE LOI

**modifiant le Code judiciaire en ce qui
concerne l'aide juridique**

INHOUD

Blz.

Samenvatting	3
Memorie van toelichting	4
Voorontwerp	25
Impactanalyse	34
Advies van de Raad van State	42
Wetsontwerp	54
Bijlage.....	65

SOMMAIRE

Pages

Résumé	3
Exposé des motifs.....	4
Avant-projet	25
Analyse d'impact	38
Avis du Conseil d'État	42
Projet de loi	54
Annexe	65

De regering heeft dit wetsontwerp op 4 mei 2016 ingediend.

Le gouvernement a déposé ce projet de loi le 4 mai 2016.

De “goedkeuring tot drukken” werd op 13 mei 2016 door de Kamer ontvangen.

Le “bon à tirer” a été reçu à la Chambre le 13 mai 2016.

N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie
PS	:	Parti Socialiste
MR	:	Mouvement Réformateur
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten
sp.a	:	socialistische partij anders
Ecolo-Groen	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
cdH	:	centre démocrate Humaniste
VB	:	Vlaams Belang
PTB-GO!	:	Parti du Travail de Belgique – Gauche d'Ouverture
DéFI	:	Démocrate Fédéraliste Indépendant
PP	:	Parti Populaire

Afkortingen bij de nummering van de publicaties:

DOC 54 0000/000:	Parlementair document van de 54 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
QRVA:	Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV:	Voorlopige versie van het Integraal Verslag
CRABV:	Beknopt Verslag
CRIV:	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)
PLEN:	Plenum
COM:	Commissievergadering
MOT:	Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

Abréviations dans la numérotation des publications:

DOC 54 0000/000:	Document parlementaire de la 54 ^e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif
QRVA:	Questions et Réponses écrites
CRIV:	Version Provisoire du Compte Rendu intégral
CRABV:	Compte Rendu Analytique
CRIV:	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)
PLEN:	Séance plénière
COM:	Réunion de commission
MOT:	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

*Bestellingen:
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.dekamer.be
e-mail : publicaties@dekamer.be*

De publicaties worden uitsluitend gedrukt op FSC gecertificeerd papier

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

*Commandes:
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.lachambre.be
courriel : publications@lachambre.be*

Les publications sont imprimées exclusivement sur du papier certifié FSC

SAMENVATTING

Dit ontwerp van wet beoogt een hervorming en verbetering van het systeem van de juridische tweedelijnsbijstand, zowel voor de begunstigden als voor de verstrekkers, met respect voor de filosofie en doelstellingen ervan.

Aan de Orde van advocaten wordt een grotere rol toegekend. Zo zal zij instaan voor het opstellen en beheren van een lijst van de advocaten die prestaties wensen te verrichten in het kader van de juridische tweedelijnsbijstand. De Orde kan ook voorzien in de verplichte inschrijving van advocaten. Ook zal de Orde toezien op de doeltreffendheid en de kwaliteit van de in dit kader verrichte prestaties, met de mogelijkheid bepaalde sancties op te leggen in geval van tekortkomingen. Verder zal de advocaat met toestemming van het bureau voor juridische bijstand vergoedingen kunnen aanrekenen indien zijn optreden ertoe leidde dat de begunstigde geldsommen heeft kunnen ontvangen die, indien zij voorhanden waren op de dag van de aanvraag tot juridische bijstand, hem niet in aanmerking hadden laten komen voor die bijstand.

Voor de begunstigden van de juridische bijstand worden verschillende maatregelen voorzien.

Zo wordt een bescheiden inbreng vanwege de begunstigde in de financiering van de juridische bijstand verwacht, zowel bij de aanstelling van een advocaat als per aanleg voor elke gerechtelijke procedure waarin de begunstigde door een advocaat wordt vertegenwoordigd. Er worden vrijstellingen bepaald die moeten vermijden dat de toegang tot de justitie wordt belemmerd. Verder wordt een gerichte controle bepaald op de bestaansmiddelen van de aanvrager van juridische bijstand. Bij onderzoek van de voorwaarden voor toegang tot de juridische tweedelijnsbijstand worden bijgevolg alle bestaansmiddelen van de begunstigde in aanmerking genomen.

Andere wijzigingen zijn er op gericht de juridische tweedelijnsbijstand te rationaliseren en te optimaliseren.

RÉSUMÉ

Ce projet de loi entend réformer et améliorer le système d'aide juridique de deuxième ligne tant du côté des bénéficiaires que du côté des dispensateurs, tout en respectant sa philosophie et ses buts.

Un plus grand rôle a été reconnu à l'Ordre des avocats. Ainsi il sera chargé d'établir et de gérer une liste d'avocats désireux d'accomplir des prestations dans le cadre de l'aide juridique de deuxième ligne. L'Ordre peut également prévoir l'inscription obligatoire d'avocats. L'Ordre surveillera également l'efficacité et la qualité des prestations accomplies dans ce cadre, avec la possibilité d'imposer certaines sanctions en cas de manquements. En outre, l'avocat pourra réclamer, avec l'autorisation du bureau d'aide juridique, les indemnités dans le cas où son intervention aura permis au bénéficiaire de pouvoir percevoir des sommes qui, si elles avaient existées au jour de la demande d'aide juridique, n'auraient pas permis à celui-ci de bénéficier de l'aide.

Pour le bénéficiaire de l'aide juridique plusieurs mesures sont prévues.

Ainsi, une contribution modeste du bénéficiaire dans le financement de l'aide juridique est attendue, aussi bien pour la désignation d'un avocat que par instance pour chaque procédure judiciaire dans laquelle le bénéficiaire est représenté par un avocat. Des exemptions sont prévues afin d'éviter que l'accès à la justice soit entravé. En outre, un contrôle plus adéquat des moyens d'existence du demandeur d'aide juridique est mis en place. L'examen des conditions d'accès à l'aide juridique de deuxième ligne prendra donc en compte tous les moyens d'existence du bénéficiaire.

D'autres modifications visent à rationaliser et optimiser l'aide juridique de deuxième ligne.

MEMORIE VAN TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

ALGEMEEN DEEL

Dit wetsontwerp met betrekking tot de juridische bijstand beoogt de filosofie te behouden van het systeem van kosteloze juridische bijstand, namelijk de toegang tot justitie voor iedereen, rekening houdend met een belangrijk aantal verzoeken om juridische bijstand in België. Het hervormt en moderniseert het systeem van juridische tweedelijnsbijstand zodat we het duurzaam kunnen garanderen voor wie er daadwerkelijk recht op heeft.

In justitie is de sociale dimensie cruciaal. In geen geval mag de financiële draagkracht van mensen bepalend zijn om recht te laten gelden. Om die reden is het systeem van juridische tweedelijnsbijstand essentieel. Het laat de minstbedeelden toe om hun recht op toegang tot justitie concreet uit te oefenen.

In het kader van een onderzoeksrapport van de Universiteit van Luik en van het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC) van september 2012 kan op basis van statistische gegevens een geleidelijke stijging van het aantal toegekende punten worden vastgesteld sinds 1998, datum van inwerkingtreding van de wet van 23 november 1998 betreffende de juridische bijstand (*B.S. 22 december 1998*) die de materie grondig heeft hervormd.

Indien de gegevens voor de jaren 1998-1999 tot 2010-2011 worden vergeleken, kan een stijging van 229,26 % van de afgesloten dossiers over het ganse grondgebied worden vastgesteld.

De meest recente gegevens voor de jaren 2011-2012 tot 2013-2014 bevestigen een toename van de afgesloten dossiers met 9,7 %, wat gedeeltelijk kan worden verklaard door de invoering van de Salduz-wetgeving.

Naast andere maatregelen wil dit ontwerp zoeken naar een evenwicht tussen de toegang van de rechtszoekende tot het gerecht en een billijke vergoeding van de advocaten voor de werkelijk geleverde prestaties.

De Ordes van advocaten zijn van oordeel dat een uurtarief van minimaal 75 euro een billijke vergoeding is in het raam van de juridische tweedelijnsbijstand.

Teneinde een kwaliteitsvolle juridische bijstand te kunnen waarborgen, beoogt dit ontwerp de stijging

EXPOSÉ DES MOTIFS

MESDAMES, MESSIEURS

PARTIE GÉNÉRALE

Le présent projet de loi relative à l'aide juridique vise à préserver la philosophie du système de l'aide juridique gratuite, notamment l'accès pour tous à la justice, tout en répondant à un nombre important de demandes d'aide juridique en Belgique. Le projet réforme et modernise le système de l'aide juridique de deuxième ligne afin de garantir durablement cette aide à ceux qui y ont droit.

La dimension sociale de la justice est cruciale. Dans tous les cas, il faut tenir compte de la capacité financière des personnes à faire valoir leurs droits. Pour cette raison, le système de l'aide juridique de deuxième ligne est essentiel. Il permet aux plus démunis de pouvoir exercer concrètement leur droit d'accès à la justice.

Dans le cadre d'un rapport de recherche émanant de l'Université de Liège et de l'Institut national de Criminalistique et de Criminologie (INCC) de septembre 2012, des données statistiques permettent de constater un accroissement progressif du nombre de points sollicités depuis l'année 1998, soit depuis l'entrée en vigueur de la loi du 23 novembre 1998 relative à l'aide juridique (*MB 22 décembre 1998*) ayant profondément réformé la matière.

Si l'on compare les données pour les années 1998-1999 à 2010-2011, une augmentation de 229,26 % de dossiers clôturés a été constatée sur tout le territoire.

Les données plus récentes pour les années 2011-2012 à 2013-2014, confirment une augmentation de 9,7 % de dossiers clôturés, qui peut s'expliquer en partie par l'introduction de la législation "Salduz".

Le présent projet, au côté d'autres mesures, vise à rechercher un équilibre entre l'accès des justiciables à la justice et une rémunération plus équitable des avocats pour les prestations réellement fournies.

Les Ordres d'avocats sont d'avis qu'un taux horaire d'au minimum 75 euros constitue une rémunération équitable dans le cadre de l'aide juridique de deuxième ligne.

Afin de pouvoir garantir une aide juridique de qualité, le présent projet tend à limiter la croissance des

van het aantal dossiers te beperken onder meer door de actoren van de juridische bijstand te responsabiliseren. De hoop wordt uitgesproken dat dit ontwerp bovendien de alternatieve wijzen van conflictbeheersing zal stimuleren.

Het ontwerp is erop gericht het stelsel van juridische bijstand bijkomend te kunnen financieren via nieuwe middelen, en dit opdat aan de advocaten een gepaste vergoeding zou worden gegarandeerd waarbij op de eerste plaats het door de Grondwet gewaarborgde recht op vrije toegang tot het gerecht wordt behouden.

De regering verbindt zich ertoe om de globale enveloppe in de toekomst niet te verminderen.

Dit ontwerp is geïnspireerd op bepaalde pistes die aangehaald zijn in de besluiten van voormeld onderzoeksrapport en beoogt het Belgische stelsel van juridische bijstand te hervormen door de volledige keten van juridische bijstand te verbeteren, zowel voor de begunstigden als voor de verstrekkers.

Wat de begunstigden van juridische bijstand betreft:

Dit ontwerp beoogt enerzijds het beginsel van betaling van een bijdrage door de begunstigde in België in te voeren, naar het voorbeeld van wat gebeurt in bepaalde andere landen, inzonderheid Nederland, en anderzijds beter te definiëren met welke bestaansmiddelen van de kandidaat voor juridische bijstand rekening moet worden gehouden om na te gaan of hij voldoet aan de voorwaarden om die te krijgen.

Ten eerste zal dan ook aan de begunstigden worden gevraagd om, op bescheiden wijze, bij te dragen aan de financiering van de juridische bijstand.

Met uitzondering van bepaalde gevallen waar rekening wordt gehouden met de bijzonder precaire situatie van de begunstigde, wordt bepaald dat aan de begunstigde forfaitaire financiële bijdragen worden gevraagd, eerst in het stadium van de aanstelling van een advocaat zelf en vervolgens in het stadium van de procedure.

De bijdrage voor de aanstelling van een advocaat zal een symbolisch karakter hebben, terwijl de bijdrage om de vertegenwoordiging of de bijstand van de begunstigde voor de rechtbank te verzekeren iets hoger zal zijn, maar bescheiden zal blijven. Deze bijdrage beoogt de begunstigde te responsabiliseren bij zijn keuze om een geschillenprocedure te voeren die al te voortvarend kan zijn voor bedragen die duidelijk lager liggen dan de werkelijke kosten van deze procedure ten laste van de maatschappij of wanneer de kansen op succes van de procedure onbestaande zijn.

dossiers en responsabiliserend entre autres les acteurs de l'aide juridique. On peut également espérer que la modification favorisera les modes alternatifs de règlement des conflits.

Le présent projet tend à permettre un financement supplémentaire du régime de l'aide juridique par des moyens nouveaux et ce afin de garantir, tout en conservant avant tout le droit au libre accès à la justice consacré par la Constitution, une indemnisation appropriée aux avocats.

Le gouvernement s'engage à ne pas diminuer l'enveloppe globale dans le futur.

S'inspirant de certaines pistes évoquées aux termes des conclusions du rapport de recherche précité, le présent projet entend également réformer le régime de l'aide juridique belge en améliorant l'ensemble de la chaîne de l'aide juridique, tant du côté des bénéficiaires que du côté des dispensateurs.

Du côté des bénéficiaires de l'aide juridique:

La présente réforme entend d'une part instaurer en Belgique le principe du paiement d'une contribution par le bénéficiaire, à l'instar de ce qui se pratique dans certains pays étrangers, et notamment les Pays-Bas, d'autre part mieux définir quelles ressources du candidat à l'aide juridique doivent être prises en compte pour vérifier s'il est dans les conditions pour l'obtenir.

En premier lieu, il sera ainsi demandé aux bénéficiaires de participer, de manière modique, au financement de l'aide juridique.

À l'exception de certains cas tenant compte de la précarité particulière du bénéficiaire, il sera prévu que des contributions financières forfaitaires seront demandées au bénéficiaire, d'abord au stade même de la désignation d'un avocat, ensuite au stade de la procédure.

Si la contribution pour la désignation d'un avocat revêtira un caractère symbolique, celle destinée à assurer la représentation ou l'assistance d'un bénéficiaire en justice sera légèrement plus conséquente, tout en restant modique, ceci afin de responsabiliser le bénéficiaire dans le choix de mener une procédure contentieuse qui, à l'heure actuelle, peut être diligentée pour des montants très nettement inférieurs aux coûts réels de la procédure à charge de la société ou alors que les chances de succès de la procédure sont inexistantes.

De bijdrage om de vertegenwoordiging van de begunstigde voor een rechtbank, een hof of een administratief rechtscollege te verzekeren dient betaald te worden per procedure.

Het recht van de rechtzoekende om een beroep te doen op het gerecht moet vast en zeker worden behouden, ongeacht het bedrag dat op het spel staat, maar die keuze zal meer verantwoord en doordacht zijn door het financiële gevolg van die keuze.

Bovendien zal een meer adequate controle van de bestaansmiddelen van de verzoeker worden ingevoerd.

Het huidige systeem van onderzoek van de inkomsten toont aan dat heel wat van die inkomsten niet voldoende in aanmerking worden genomen, inzonderheid het inkomen uit onroerende goederen, roerende goederen of het spaargeld als dusdanig.

Zo worden de teksten van het Gerechtelijk Wetboek inzake de financiële voorwaarden voor toegang tot juridische tweedelijnsbijstand en tot rechtsbijstand geharmoniseerd en wordt verwezen naar het begrip bestaansmiddelen. Het koninklijk besluit van 18 december 2003 tot vaststelling van de voorwaarden van de volledige of gedeeltelijke kosteloosheid van de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand (BS 24 december 2003) zal ook worden gewijzigd teneinde rekening te houden met alle bestaansmiddelen van de begunstigde.

Door alle bestaansmiddelen van de verzoekers te onderzoeken, kan juridische bijstand worden gewaarborgd aan diegenen die het nodig hebben en kan dit voordeel worden geweigerd aan diegenen die, in werkelijkheid, beschikken over een toegang tot het gerecht via de traditionele weg.

Tot slot heeft voormeld onderzoeksrapport de nadruk gelegd op de inadequade verdeling tussen de begunstigten van juridische bijstand volgens hun bestaansmiddelen en volgens hun staat.

Zo wordt aangetoond dat in de huidige stand van de wetgeving slechts 20 % van de begunstigten toegang heeft tot juridische bijstand op grond van hun inkomen, terwijl 80 % juridische bijstand genieten wegens hun kwaliteit.

De verschillende vermoedens van onvoldoende inkomen wegens een tijdelijke situatie van onvermogen blijven behouden.

Voor die personen moet echter ook de exacte omvang van hun patrimonium worden beoordeeld door

La contribution destinée à garantir la représentation du bénéficiaire devant un tribunal, une cour ou une juridiction administrative doit être payée par instance.

Si le droit pour le justiciable de faire appel à la justice doit indiscutablement être maintenu quel que soit le montant en jeu, ce choix sera néanmoins plus responsable et réfléchi par la conséquence financière qu'il implique.

Par ailleurs, un contrôle plus adéquat des moyens d'existence du demandeur sera mis en place.

Le système actuel d'examen des ressources laisse apparaître que nombre de celles-ci ne sont pas suffisamment prises en compte, et notamment les revenus de biens immobiliers, les revenus de biens mobiliers, ou l'épargne en tant que telle.

Ainsi les textes du Code judiciaire relatifs aux conditions financières d'accès à l'aide juridique de deuxième ligne et à l'assistance judiciaire seront harmonisés et feront référence à la notion de "moyens d'existence". De même, l'arrêté royal du 18 décembre 2003 déterminant les conditions de la gratuité totale ou partielle du bénéfice de l'aide juridique de deuxième ligne et de l'assistance judiciaire (MB 24 décembre 2003) sera également modifié afin de prendre en compte l'ensemble des moyens d'existence du bénéficiaire.

L'examen de l'ensemble des moyens d'existence des demandeurs permettra ainsi d'assurer l'aide juridique à ceux qui en ont besoin, et permettra de faire échec à ce bénéfice pour ceux qui disposent, en réalité, d'un accès à la justice par la voie traditionnelle.

Enfin, le rapport de recherche précité a mis en exergue la répartition inadéquate parmi les bénéficiaires de l'aide juridique suivant leurs moyens d'existence, et suivant leur état.

Il est ainsi démontré qu'en l'état actuel de la législation, seuls 20 % des bénéficiaires ont accès à l'aide juridique en raison de leurs revenus, alors que 80 % en bénéficient en raison de leur qualité.

Les diverses présomptions d'insuffisance de revenus en raison d'une situation de faiblesse momentanée seront maintenues.

Il convient néanmoins, pour ces personnes-là aussi, que le bureau d'aide juridique puisse apprécier

het bureau van juridische bijstand, teneinde zich ervan te vergewissen dat die personen, van wie vermoed wordt dat zij behoeftig zijn, niet over bestaansmiddelen beschikken waardoor zij een beroep zouden kunnen doen op de diensten van een advocaat buiten de juridische bijstand. De verschillende vermoedens van ontoereikend inkomen worden bijgevolg weerlegbaar. Die aanpassing wordt op technisch vlak verwezenlijkt in het koninklijk besluit van 18 december 2003 en niet in artikel 508/13 van het Gerechtelijk Wetboek, waarvan de zeer brede formulering geen wijziging vereist om dat doel te bereiken.

Ten slotte voorziet dit ontwerp in de invoering van een gelijkaardig systeem als het subsidiariteitssysteem van gerechtelijke bijstand dat sinds 2007 in Frankrijk bestaat.

De bedoeling is om het voordeel van de juridische bijstand slechts toe te kennen wanneer er geen tussenkomst is van een derde betaler, zoals bijvoorbeeld een verzekeraar in het raam van een overeenkomst van rechtsbijstandsverzekering.

Van de zijde van de verstrekkers van juridische bijstand:

Meerdere wijzigingen van dit ontwerp betreffen de advocaten en werden tot stand gebracht in overleg met de Ordes van balies zelf.

Vooreerst, in de plaats van het huidige systeem dat uitblinkt in beknoptheid, wordt voorzien in een aangepast controlemechanisme dat aan het bureau zal toelaten om op meer adequate wijze de verrichte prestaties te controleren en desgevallend te sanctioneren in overeenstemming met de vastgestelde tekortkoming.

De waaier van voorgestelde sancties zal op optimale wijze beantwoorden aan de verschillende gevallen die zich kunnen voordoen.

Teneinde het aantal advocaten die prestaties in het raam van de juridische tweedelijnsbijstand wensen te vervullen te verhogen, wordt er verder in voorzien dat de Orde van advocaten eveneens de advocaten die dergelijke prestaties willen verrichten, inschrijft op de lijst van vrijwilligers. De Orde houdt deze lijst bij en zal in de verplichte inschrijving van advocaten kunnen voorzien.

Met het oog op een betere verdeling van de juridische bijstand ten behoeve van de personen die er het meest behoefte aan hebben, wordt voorzien in een mechanisme waardoor de advocaten van wie het optreden de begunstigde de mogelijkheid biedt een bepaald bedrag

l'importance exacte de leur patrimoine, afin de s'assurer que ces personnes, présumées indigentes, ne disposent pas de moyens d'existence qui leur permettrait de faire appel aux services d'un avocat en dehors de l'aide juridique. Dès lors, les diverses présomptions d'insuffisance de revenus seront rendues réfragables. Cette adaptation sera techniquement réalisée au sein de l'arrêté royal du 18 décembre 2003 et pas dans l'article 508/13 du Code judiciaire dont le libellé très large ne nécessite pas d'adaptation pour atteindre ce but.

Enfin, le présent projet prévoit l'introduction d'un système similaire au système de subsidiarité de l'aide juridictionnelle existant en France depuis 2007.

Il s'agit de n'accorder le bénéfice de l'aide juridique de deuxième ligne qu'en l'absence d'une intervention d'un tiers-payant comme par exemple un assureur dans le cadre d'un contrat d'assurance de protection juridique.

Du côté des dispensateurs de l'aide juridique:

Plusieurs modifications du présent projet concernent les avocats et certaines ont été préparées en concertation avec les Ordres des barreaux eux-mêmes.

Tout d'abord, en lieu et place du système actuel qui pêche par son laconisme, un mécanisme de contrôle adapté sera prévu afin de permettre au bureau de contrôler plus adéquatement les prestations accomplies et, le cas échéant, d'adopter une sanction à la mesure d'un éventuel manquement constaté.

L'éventail des sanctions proposé répondra de manière optimale aux divers cas de figure pouvant se présenter.

Ensuite, en vue d'accroître le nombre d'avocats qui souhaitent accomplir des prestations au titre de l'aide juridique de deuxième ligne, il est prévu que l'Ordre des avocats inscrive également les avocats désireux d'accomplir de telles prestations à la liste des volontaires. L'Ordre tiendra cette liste à jour et pourra prévoir l'inscription obligatoire d'avocats.

Enfin, dans le souci de mieux répartir la charge de l'aide juridique au profit de ceux qui en ont besoin, un mécanisme sera prévu pour que les avocats dont l'intervention aura permis au bénéficiaire de percevoir un certain montant, puissent réclamer directement une

te ontvangen, hun vergoeding rechtstreeks kunnen aanrekenen in plaats van de toekenning van punten en de betaling van de vergoeding te vragen.

Door dit systeem zullen de advocaten overigens veel sneller kunnen worden betaald voor hun prestaties dan wanneer zij verzoeken om de toekenning en betaling van punten.

In overleg met de Ordes van de balies zal de volledige “nomenclatuur” worden herzien, met als doel een rechtvaardigere toekenning van de punten, en een harmonisering van de puntwaardes voor gelijkwaardige procedures. Die aanpassing wordt op technisch vlak verwezenlijkt door een ministerieel besluit dat in de plaats zal komen van het ministerieel besluit van 5 juni 2008 tot vaststelling van de lijst met punten voor prestaties verricht door advocaten belast met gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand (BS 9 juni 2008). Ook het koninklijk besluit van 20 december 1999 houdende uitvoeringsbepalingen inzake de vergoeding die aan advocaten wordt toegekend in het kader van de juridische tweedelijnsbijstand en inzake de subsidie voor de kosten verbonden aan de organisatie van de bureaus voor juridische bijstand (BS 30 december 1999) wordt aangepast.

Ten slotte, hoewel wij hier het strikte toepassingsgebied van de juridische bijstand verlaten, zal het ontwerp het artikel 668 van het Gerechtelijk Wetboek aanpassen aan het arrest Anakomba gewezen door het Europees Hof voor de rechten van de mens d.d. 10 maart 2009.

ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid zoals bedoeld in artikel 74 van de Grondwet.

Artikel 2

Artikel 2 wijzigd artikel 432*bis* van het Gerechtelijk Wetboek. Het betreft hier een technische wijziging ten gevolge van de wijziging van artikel 508/8 van het Gerechtelijk Wetboek uitgewerkt in artikel 4 van dit ontwerp. Het moet toelaten aan de advocaat die het voorwerp uitmaakt van een maatregel zoals voorzien in artikel 4 (schorsing of weglating van de lijst van de advocaten die juridische tweedelijnsbijstand verlenen en dergelijke meer) beroep aan te tekenen bij de tuchtraad van beroep. Voor het overige verwijzen wij naar de toelichting bij artikel 4.

indemnité au bénéficiaire au lieu de demander l'attribution des points et le paiement de la prestation.

Ce système permettra du reste aux avocats d'être rémunérés beaucoup plus rapidement pour leurs prestations que s'ils sollicitent l'attribution et le paiement de points.

En concertation avec les Ordres des barreaux, la “nomenclature” sera intégralement revue afin d'attribuer les points de manière plus juste et d'harmoniser la valeur des points pour les procédures équivalentes. Cette adaptation sera techniquement réalisée au sein d'un arrêté ministériel qui remplacera l'arrêté ministériel du 5 juin 2008 fixant la liste des points pour les prestations effectuées par les avocats chargés de l'aide juridique de deuxième ligne partiellement ou complètement gratuite (MB 9 juin 2008). L'arrêté royal du 20 décembre 1999 contenant les modalités d'exécution relatives à l'indemnisation accordée aux avocats dans le cadre de l'aide juridique de deuxième ligne et relatif au subsidie pour les frais liés à l'organisation des bureaux d'aide juridique (MB 30 décembre 1999) sera également modifié.

Enfin, bien que nous sortions ici du champ d'application strict de l'aide juridique, le projet adaptera l'article 668 du Code judiciaire à l'arrêt Anakomba rendu par la Cour européenne des droits de l'homme le 10 mars 2009.

COMMENTAIRES DES ARTICLES

Article 1er

Cette loi règle une matière visée à l'article 74 de la Constitution.

Article 2

L'article 2 modifie l'article 432*bis* du Code judiciaire. Il s'agit d'une modification technique faisant suite à la modification de l'article 508/8 du Code judiciaire opérée par l'article 4 du présent projet. Il faut permettre à l'avocat qui est l'objet d'une mesure prévue à l'article 4 (suspension de la liste des avocats pratiquant l'aide juridique, omission de la liste etc...) de pouvoir faire appel devant le conseil de discipline d'appel. Nous renvoyons pour le surplus au commentaire de l'article 4.

Artikel 3

Teneinde het aantal advocaten die prestaties in het raam van de juridische tweedelijnsbijstand wensen te vervullen te verhogen, wordt erin voorzien dat de Orde van advocaten de advocaten (daarin begrepen de advocaten-stagiairs) die dergelijke prestaties willen verrichten, inschrijft op de lijst van vrijwilligers. De Orde houdt deze lijst bij en zal in de verplichte inschrijving van advocaten kunnen voorzien.

Artikel 4

Dit artikel is erop gericht te zorgen voor een versterkte controle van de prestaties verricht in het kader van de juridische bijstand en te voorzien in een arsenaal van effectieve maatregelen aangepast aan de ernst van de vastgestelde tekortkomingen.

Wanneer in de huidige stand van de wetgeving in hoofde van een advocaat ingeschreven op de lijst van juridische eerstelijns- of tweedelijnsbijstand een tekortkoming wordt vastgesteld, bestaat de enige mogelijke maatregel erin hem te schrappen van de lijst van advocaten.

De voorgestelde wijziging is erop gericht de Ordes verschillende alternatieven aan te bieden, teneinde de maatregel te kunnen aanpassen in functie van de tekortkoming. Het gaat om de handhaving op de lijst onder bepaalde voorwaarden, de schorsing van de inschrijving voor een duur van acht dagen tot drie jaar of de weglating.

De Ordes kunnen beslissen een advocaat op de lijst te houden mits het respecteren van bepaalde voorwaarden. In antwoord op een opmerking gemaakt in het advies van de Raad van State nr. 58 761 van 17 februari 2016, is het onmogelijk de aard van dergelijke voorwaarden in het dispositief van de tekst op te nemen, gegeven de diversiteit van de maatregelen die door de Ordes kunnen worden genomen. Anderzijds gaat het om een materie die tot de bevoegdheid van de Ordes behoort. Wel kunnen voorbeelden worden gegeven die deze hypothese kunnen illustreren: behoud op de lijst met verbod om op te treden in het kader van bepaalde types van procedures of in het kader van bepaalde materies, of met de verplichting om een opleiding te volgen.

De schorsing betekent dat de advocaat geen nieuwe aanstelling meer kan krijgen voor de duur van de schorsing; hij kan wel nog de zaken waarvoor hij eertijds was aangesteld opvolgen behoudens wanneer de Raad van de Orde er anders over beslist.

Article 3

En vue d'accroître le nombre d'avocats qui accomplissent des prestations au titre de l'aide juridique de deuxième ligne, il est prévu que l'Ordre des avocats inscrive les avocats (ci-inclus les avocats stagiaires) désireux d'accomplir de telles prestations à la liste des volontaires. L'Ordre tiendra cette liste à jour et pourra prévoir l'inscription obligatoire d'avocats.

Article 4

Cet article a pour objet d'assurer un contrôle accru des prestations accomplies par les avocats dans le cadre de l'aide juridique et de prévoir un panel de mesures effectives adaptées à la gravité des manquements constatés.

En l'état actuel de la législation, lorsqu'un manquement est constaté dans le chef d'un avocat inscrit sur la liste de l'aide juridique de première ou de deuxième ligne, la seule mesure possible est sa radiation de la liste des avocats.

La modification proposée tend à donner aux Ordres diverses alternatives afin de moduler la mesure par rapport au manquement. Il s'agit du maintien sur la liste moyennant conditions, de la suspension de l'inscription pour une durée de huit jours à trois ans ou de l'omission.

Les Ordres peuvent décider de maintenir un avocat sur la liste moyennant des conditions à respecter. En réponse à une remarque du Conseil d'État mentionnée dans son avis n°58 761 du 17 février 2016, il est impossible de prévoir la nature de telles conditions dans le dispositif du texte étant donné la diversité des mesures qui pourraient être envisagées par les Ordres. Par ailleurs, cette matière relève de la compétence des Ordres. Toutefois des exemples peuvent être donnés pour illustrer cette hypothèse: maintien sur la liste avec interdiction de faire certains types de procédures ou d'exercer dans certaines matières ou une obligation de suivre une formation.

La suspension signifie que l'avocat ne sera plus désigné dans de nouvelles affaires mais continuera à gérer les dossiers pour lesquels il a été désigné avant la mesure de suspension sauf décision contraire du Conseil de l'Ordre.

De weglating, van haar kant, is een zwaardere maatregel omdat de advocaat, naast het feit dat hij geen deel meer uitmaakt van de lijst vermeld in artikel 508/7, onmiddellijk ontlast zal worden van de behandeling van zijn dossiers in het kader van de juridische bijstand.

Er wordt ook voorzien in een recht op hoger beroep, met inbegrip van de hypothesen bepaald in artikel 432*bis* (cf. artikel 2 van dit wetsontwerp).

Artikel 5

Het ontwerp van wet strekt ertoe de voorwaarden inzake de toegang tot de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand te harmoniseren.

Thans beoogt de Franstalige versie van artikel 508/13 van het Gerechtelijk Wetboek het begrip “*resources*” van de persoon, spreekt de Franstalige versie van artikel 664 van het Gerechtelijk Wetboek inzake rechtsbijstand over “*revenus*” en verwijst de Franstalige versie van het koninklijk besluit van 18 december 2003, bij de bepaling van de voorwaarden om de kosteloosheid te genieten, naar het begrip “*revenus*”. Er moet worden opgemerkt dat in de huidige Nederlandstalige versie van de artikelen 508/13 en 664 van het Gerechtelijk Wetboek het begrip “*inkomsten*” wordt gebruikt.

Het begrip “*bestaansmiddelen*” is breder dan het begrip “*inkomsten*”; het omvat elk bestaansmiddel. Het begrip “*inkomsten*” veronderstelt een betaling met een zekere regelmatigheid (lonen, inkomsten uit kapitaal, werkloosheidsuitkeringen, ontvangen onderhoudsgeld, voordelen,...).

De memorie van toelichting bij het voorstel van wet van 26 april 1996, waarop de wet van 23 november 1998 betreffende de juridische bijstand is geïnspireerd¹, verduidelijkt dat de rechthebbende het recht op juridische bijstand kan verliezen, zelfs indien hij de inkomensvoorwaarden vervult, maar voorts over andere bestaansmiddelen beschikt die hem in staat stellen de honoraria van de advocaat te betalen². Artikel 508/20 van het Gerechtelijk Wetboek vervangt het begrip inkomsten door het begrip “*in staat [zijn] te betalen*” in het geval van een terugvordering door de Schatkist³. Tot slot bepaalt artikel 1, § 1, derde lid, en § 2, derde lid, van het koninklijk

¹ Wetsvoorstel betreffende het kosteloos of gedeeltelijk kosteloos optreden van advocaten, *Parl. St. Kamer*, gewone zitting, 1995-1996, nr. 549/1, aangehaald door S. BOONEN, *L'aide juridique*, Kluwer, 2007, p. 74, nr. 96.

² S. BOONEN, *op. cit.*, p. 74, nr. 96.

³ *Ibid.*

L'omission quant à elle est une mesure plus grave car l'avocat, outre le fait qu'il ne fait plus partie de la liste visée à l'article 508/7, sera tout simplement immédiatement déchargé de tous ses dossiers dans le cadre de l'assistance juridique.

Un droit d'appel est également prévu, en incluant ces cas de figure dans l'article 432*bis* (cf. l'article 2 de ce projet de loi).

Article 5

Le projet de loi entend harmoniser les conditions d'accès de l'aide juridique de deuxième ligne et de l'assistance judiciaire.

Actuellement, la version française de l'article 508/13 du code judiciaire vise la notion de “*ressources*” de la personne, la version française de l'article 664 du code judiciaire concernant l'assistance judiciaire parle quant à lui de “*revenus*” alors que lorsqu'il s'agit de déterminer les conditions pour bénéficier de la gratuité, l'arrêté royal du 18 décembre 2003 fait référence à la notion de “*revenus*”. Il faut noter que la version néerlandaise actuelle des articles 508/13 et 664 du Code judiciaire utilise le terme “*inkomsten*”.

Le terme “*ressources*” est plus large que le terme “*revenus*”, il vise tout moyen d'existence. Le terme “*revenus*” suppose un paiement présentant une certaine régularité (salaires, revenus de capitaux, allocations de chômage, pensions alimentaires, avantages,...).

L'exposé des motifs de la proposition de loi du 26 avril 1996, qui a inspiré la loi du 23 novembre 1998 relative à l'aide juridique¹, précise que le bénéficiaire, même s'il remplit les conditions de revenus, peut être exclu du bénéfice de l'aide juridique s'il dispose de moyens de subsistance lui permettant de faire face aux honoraires d'avocat.² L'article 508/20 CJ quant à lui substitue la notion de revenus à celle “*d'être en mesure de payer*” dans l'hypothèse d'un recouvrement par le Trésor public³. Enfin, l'article 1er, § 1er, alinéa 3 et § 2, alinéa 3 de l'arrêté royal du 18 décembre 2003 précise que pour la détermination des montants visés aux 1° et

¹ Proposition de loi relative à l'intervention gratuite ou partiellement gratuite des avocats, *Doc. Parl., Ch.*, session ordinaire, 1995-1996, n° 549/1, cité par S. BOONEN, *L'aide juridique*, Kluwer, 2007, p. 74, n° 96.

² S. BOONEN, *op. cit.*, p. 74, n° 96.

³ *Ibidem*.

besluit van 18 december 2003 dat voor de vaststelling van de bedragen bedoeld in 1° en 2° (de inkomsten) rekening wordt gehouden met alle bestaansmiddelen.

Zelfs indien uit die elementen kan worden opgemaakt dat rekening moet worden gehouden met alle bestaansmiddelen ongeacht de aard of oorsprong ervan, zorgt die dualiteit van begrippen voor rechtsonzekerheid omdat de deur wordt opengezet voor uiteenlopende interpretaties ondanks de eenvormige handelwijzen van de Ordes in hun respectievelijk vademecum.

Door het onderzoek van alle bestaansmiddelen van de verzoekers kan juridische bijstand worden gewaarborgd aan wie het nodig heeft en kan dit voordeel worden geweigerd aan diegenen die in werkelijkheid beschikken over een toegang tot justitie via de traditionele weg.

Het huidige voorontwerp heeft tot doel terug te grijpen naar het begrip “bestaansmiddelen” en dit begrip zowel te gebruiken voor de juridische tweedelijnsbijstand als voor de rechtsbijstand; toch is het ook noodzakelijk de taalkundige versies met elkaar in overeenstemming te brengen.

De Franstalige versie van artikel 508/13 maakt gebruik van het begrip “*ressources*”, hetgeen overeenstemt met het doel van dit ontwerp. Desalniettemin, komt in het Nederlands het begrip “inkomsten” niet helemaal overeen met het begrip “*ressources*”. Om die redenen hebben wij in het Nederlands het begrip “bestaansmiddelen” ingevoerd. Om tot een overeenstemmende vertaling te komen gebruiken we derhalve in het Frans de woorden “*moyens d’existence*” eerder dan “*ressources*” dat nochtans ook overeenkomt met het doel van het huidige voorontwerp.

Er dient verduidelijkt dat het Koninklijk besluit van 18 december 2003 tot vaststelling van de voorwaarden van de volledige of gedeeltelijke kosteloosheid van de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand, uitvoering geeft aan dit artikel en preciseert met welke vermogensbestanddelen rekening moet worden gehouden om in aanmerking te komen voor juridische bijstand. Dit KB zal moeten aangepast worden opdat rekening zou worden gehouden met alle bestaansmiddelen van de begunstigde, met name beroepsinkomsten, inkomsten van onroerende goederen, inkomsten van roerende goederen, diverse inkomsten, kapitalen, voordelen, het onroerend goed behoudens de enige en eigen woning, enz.

In dezelfde lijn voorziet dit wetsontwerp in de toevoeging van een lid teneinde de begunstigde te verplichten onmiddellijk zijn advocaat in te lichten indien de

2° (les revenus), il est tenu compte de tous les moyens d’existence.

Même si ces éléments permettent de conclure qu’il convient de tenir compte de toutes les ressources quelle qu’en soit la nature ou l’origine, cette dualité de termes génère une insécurité juridique en ce qu’elle laisse le champ libre à des interprétations diverses malgré les pratiques uniformes retenues par les Ordres dans leur mémorandum respectif.

L’examen de l’ensemble des moyens d’existence des demandeurs permettra d’assurer l’aide juridique à ceux qui en ont besoin, et permettra de faire échec à ce bénéfice pour ceux qui disposent, en réalité, d’un accès à la justice par la voie traditionnelle.

Même si le présent projet entend recourir au concept unique de “ressources” et de l’utiliser à la fois pour l’aide juridique et l’assistance judiciaire, il convient cependant d’aligner également les versions linguistiques.

En effet, la version française actuelle de l’article 508/13 utilise le concept de “ressources”, ce qui est en concordance avec le but du présent projet. Toutefois, en néerlandais, le terme “*inkomsten*” ne reflète pas exactement la notion de “ressources”. C’est pourquoi il est fait appel à la notion de “bestaansmiddelen” en néerlandais. En vue d’une traduction harmonieuse, on utilisera dorénavant les mots “moyens d’existence” en français plutôt que “ressources”, ce qui s’accorde tout aussi bien au but visé par le présent projet.

Il faut préciser que c’est l’arrêté royal du 18 décembre 2003 déterminant les conditions de la gratuité totale ou partielle du bénéfice de l’aide juridique de deuxième ligne et de l’assistance judiciaire qui met en œuvre cet article et qui précise les éléments du patrimoine à prendre en compte pour pouvoir bénéficier de l’aide juridique. Cet arrêté devra être modifié afin de pouvoir tenir compte de tous les moyens d’existence du bénéficiaire comme par exemple les revenus professionnels, les revenus des biens immobiliers, les revenus des biens mobiliers et divers, les capitaux, les avantages, etc. le bien immobilier à l’exception de sa propre et unique habitation, etc....

Dans le même Ordre d’idée, le présent projet de loi prévoit l’ajout d’un alinéa afin d’obliger le bénéficiaire à avertir immédiatement son avocat si les conditions

voorwaarden die hem hebben toegestaan een beroep te doen op juridische bijstand, wijzigen.

Ten slotte voorziet dit ontwerp in de invoering van een gelijkaardig systeem als het subsidiariteitssysteem van gerechtelijke bijstand dat sinds 2007 in Frankrijk bestaat. Zodoende zal de rechtszoekende niet genieten van de juridische tweedelijnsbijstand wanneer hij kan rekenen op de tussenkomst van een derde betaler, zoals bijvoorbeeld een overeenkomst van rechtsbijstandsverzekering, die de kosten dekt die gebruikelijk ten laste worden genomen door de juridische tweedelijnsbijstand. Het spreekt voor zich dat indien die tussenkomst van de derde betaler de kosten niet integraal dekt, de rechtszoekende de juridische bijstand zal kunnen vragen voor de kosten die niet worden ten laste genomen door deze derde betaler.

Dit principe komt overigens al voor in het memorandum van de juridische bijstand van *avocats.be* alsook in de deontologische code van de advocaten.

Er moet verder worden opgemerkt dat de tussenkomst van een rechtsbijstandsverzekeraar reeds wordt vermeld in artikel 508/20, § 2, maar dat die bepaling handelt over de hypothese waarin de Schatkist de juridische bijstand die reeds werd verleend, terugvordert van de verzekeraar, de rechtszoekende of de advocaat.

Daarentegen heeft de invoeging in het eerste lid betrekking op een eerdere fase, namelijk voorafgaand aan een beslissing om juridische tweedelijnsbijstand toe te kennen, met de bedoeling om niet nutteloos een beroep te doen op het systeem van de juridische bijstand wanneer er een rechtsbijstandsverzekeraar betrokken is.

Artikel 6

Artikel 6 beoogt artikel 508/14 van het Gerechtelijk Wetboek te wijzigen, om de procedure toepasselijk in spoedeisende gevallen te verduidelijken en om nader te bepalen in welke gevallen de zaak kan worden geweigerd.

In geval van een aanwijzing bij dringende noodzaak kan de rechtzoekende een advocaat toegewezen krijgen zonder alle of een deel van de bewijsstukken te moeten overleggen. In dat geval wordt voorzien in een termijn van maximaal vijftien dagen voor de regularisatie van het dossier.

Wat de juridische tweedelijnsbijstand betreft, moet worden herinnerd aan artikel 429 van het Gerechtelijk Wetboek, dat verwijst naar de eed van de advocaat en de rechtvaardige zaken die deze meent te moeten

qui lui ont permis de bénéficier de l'aide juridique de deuxième ligne se modifient.

Enfin, le présent projet prévoit l'introduction d'un système similaire au système de subsidiarité de l'aide juridictionnelle existant en France depuis 2007. Ainsi, si le justiciable bénéficie de l'intervention d'un tiers payant, comme par exemple un contrat d'assurance protection juridique, qui couvre les frais habituellement pris en charge par l'aide juridique de deuxième ligne, ce dernier ne bénéficiera pas de l'aide juridique de deuxième ligne. Il va de soi que si l'intervention du tiers-payant ne couvre pas la totalité des frais, le justiciable pourra demander l'aide juridique pour les frais non pris en charge par ce tiers-payant.

Ce principe figure déjà par ailleurs dans le memorandum sur l'aide juridique d'*avocats.be* ainsi que dans le Code de déontologie des avocats.

Il faut également noter que l'intervention d'une assurance protection juridique est déjà mentionnée à l'article 508/20, § 2, mais il s'agit d'hypothèses dans lesquelles, l'aide juridique ayant déjà été octroyée, le Trésor peut récupérer le montant de l'aide juridique consentie soit auprès de l'assureur, du justiciable ou de l'avocat.

En revanche, l'insertion telle que visée ici à l'alinéa 1er se situe en amont c'est-à-dire avant toute décision d'octroi de l'aide juridique de deuxième ligne dans le but d'éviter de recourir inutilement au système de l'aide juridique en présence d'une assurance protection juridique.

Article 6

L'article 6 vise à modifier l'article 508/14 du Code judiciaire d'une part afin de préciser la procédure applicable en cas d'urgence, d'autre part à préciser les hypothèses dans lesquelles la cause peut être rejetée.

Dans l'hypothèse d'une désignation sous bénéfice de l'urgence, le justiciable peut se voir désigner un avocat sans devoir déposer tout ou partie des pièces justificatives. En ce cas, un délai de maximum quinze jours est prévu pour régulariser le dossier.

En ce qui concerne l'aide juridique de deuxième ligne, il faut également rappeler l'article 429 du Code judiciaire, qui rappelle le serment de l'avocat et les causes justes que ce dernier estime devoir défendre. Ainsi un

verdedigen. Zo moet een advocaat die wordt geconfronteerd met een aanwijzing door het bureau, weigeren een procedure in te stellen wanneer hij de zaak niet “rechtvaardig” vindt in de zin van artikel 429 of wanneer deze voor zijn cliënt geen enkel voordeel oplevert.

Er wordt een lid toegevoegd waarin wordt gepreciseerd dat meerdere advocaten tegelijk kunnen worden aangesteld voor eenzelfde persoon in eenzelfde procedure. Het spreekt vanzelf dat de vergoeding zal verdeeld worden tussen de advocaten en dat de totale vergoeding niet hoger mag zijn dan diegene die zou zijn toegekend indien slechts één advocaat was aangesteld.

Artikel 7

Dit ontwerp beoogt de invoering van het principe van de betaling van een financiële bijdrage door de persoon die voldoet aan de voorwaarden voor gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand.

Die maatregel heeft een tweeledig karakter.

Ten eerste moet de aanvrager van juridische tweedelijnsbijstand, in wiens geval het bureau vaststelt dat hij voldoet aan de voorwaarden bedoeld in artikel 508/13 van het Gerechtelijk Wetboek, een bescheiden bijdrage aan de aangestelde advocaat betalen voor de aanstelling van deze laatste.

Ten tweede geldt er, naast die eerste bijdrage die verschuldigd is voor elke aanstelling, nog een forfaitaire bijdrage per procedure waarin de aangestelde advocaat zal optreden namens de begunstigde. Het is dus de bedoeling dat een forfaitair bedrag wordt betaald telkens de begunstigde een gerechtelijke procedure instelt of zich moet verdedigen in het kader van een gerechtelijke procedure. De notie van procedure dekt elke aanhangigmaking bij een rechtscollège, in elke aanleg van de procedure. De betaling van een nieuwe bijdrage zal dus gevraagd worden telkens wanneer een procedure wordt ingesteld. Meer precies wil dit zeggen dat de begunstigde de bijdrage dient te betalen telkens een procedure wordt opgestart voor de hoven en rechtbanken van de jurisdictionele Orde of voor het Grondwettelijk Hof. Dit geldt eveneens in geval van prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie of aan het Grondwettelijk Hof, of bij het neerleggen van een klacht bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Voor wat de administratieve rechtscolleges betreft, gaat het over elke procedure opgestart voor de Raad van State, de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen, de Raad voor Vergunningsbetwistingen en dergelijke meer.

avocat, confronté à une désignation par le bureau, doit refuser d'introduire une procédure quand il ne trouve pas la cause “juste” au sens de l'article 429 ou quand la procédure ne présente aucun avantage pour son client.

Un dernier alinéa est ajouté et précise que plusieurs avocats peuvent être désignés simultanément pour une même personne dans le cadre d'une même procédure. Il va de soi que l'indemnisation sera partagée entre les avocats et que l'indemnisation totale ne peut pas être supérieure à celle qui aurait été accordée si un seul avocat avait été désigné.

Article 7

Le présent projet introduit le principe du paiement d'une contribution financière par la personne se trouvant dans les conditions pour bénéficier de l'aide juridique de deuxième ligne entièrement ou partiellement gratuite.

Cette mesure se situe à un double niveau.

Tout d'abord, le demandeur de l'aide juridique de deuxième ligne dont le bureau constate qu'il se trouve dans les conditions fixées à l'article 508/13 du Code judiciaire, devra s'acquitter auprès de l'avocat désigné d'une contribution modique pour la désignation de ce dernier.

Ensuite, et outre cette première contribution due pour toute désignation, une seconde contribution forfaitaire sera due pour chaque instance au sein de laquelle l'avocat désigné devra intervenir au nom du bénéficiaire. Il s'agit donc de prévoir le paiement d'un montant forfaitaire toutes les fois que le bénéficiaire introduit une procédure contentieuse ou est amené à se défendre dans le cadre d'une procédure contentieuse. La notion d'instance recouvre toute saisine d'une juridiction, à chaque degré de la procédure. Le paiement d'une nouvelle contribution sera donc demandé toutes les fois qu'une procédure est introduite. Cela signifie plus précisément que le bénéficiaire doit payer la contribution dès qu'une procédure est engagée devant les cours et tribunaux de l'Ordre juridictionnel ou la Cour constitutionnelle. Cela vaut également en cas de renvoi préjudiciel devant la Cour de Justice ou la Cour constitutionnelle ou lors du dépôt d'une plainte devant la Cour européenne des droits de l'homme. Pour ce qui concerne les juridictions administratives, le bénéficiaire est tenu de payer la contribution dès qu'une procédure est engagée devant le Conseil d'État, le Conseil du contentieux des étrangers, le Conseil pour les contestations d'autorisation, etc.

Derhalve zal de persoon die de volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand geniet een miniem forfaitair bedrag betalen voor de aanstelling van een advocaat plus een forfaitair bedrag indien hij de zaak aanhangig maakt bij een rechtscollege. Hij die de gedeeltelijke juridische tweedelijnsbijstand geniet zal naast deze twee forfaitaire bijdragen de bestaande bijdrage betalen afhankelijk van zijn inkomen.

Als antwoord op een opmerking gemaakt in het advies van de Raad van State, dient men te verduidelijken, voor wat betreft de begunstigde van de gedeeltelijke kosteloze rechtsbijstand, dat het de toepassing betreft van de regels die op dit ogenblik voorzien zijn in het artikel 2, zesde lid van het Koninklijk besluit van 18 december 2003 dat de voorwaarden bepaalt voor het verkrijgen van de totale of gedeeltelijke tweedelijns juridische bijstand en rechtsbijstand. Niets werd aan de huidige tekst veranderd. De bijdrage is vastgesteld in functie van de inkomsten voortvloeiend uit de bestaansmiddelen van de begunstigde.

De vastgestelde bedragen zullen redelijk zijn teneinde de vrije toegang tot het gerecht, zoals gewaarborgd door artikel 23 van de Grondwet, voor de meest hulpbehoevenden niet te belemmeren met het oog op het respecteren van de internationale verplichtingen, zoals het Europees Verdrag ter bescherming van de Rechten van de Mens, het Internationaal Verdrag ter bescherming van de Rechten van het Kind, het Verdrag van Genève betreffende het statuut van de Vluchtelingen, het Verdrag van New York betreffende het statuut van de staatlozen en het Verdrag ter beperking van de gevallen van Staatloosheid, het Verdrag van Den Haag van 23 november 2007 inzake de internationale inning van levensonderhoud ten behoeve van kinderen en andere familieleden, de Verordening (EU) nr. 4/2009 van de Raad van 18 december 2008 betreffende de bevoegdheid, de toepasselijke wet, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen, en de samenwerking op het gebied van onderhoudsverplichtingen enz.

De vrijstellingen op de betaling van bijdragen zijn in de wet uitdrukkelijk voorzien voor de minderjarigen en voor de geesteszieken op grond van de wet van 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke, en voor de geïnterneerden. Ook zij die zich dienen te verdedigen in een strafrechtelijke procedure en die volledig kosteloze juridische bijstand genieten, zijn vrijgesteld van betaling van de bijdrage, dit met het oog op de eerbiediging van artikel 6 van het Europees verdrag voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) dat de kosteloze bijstand van een advocaat waarborgt. Dit geldt bijvoorbeeld voor de gedetineerde die zich

C'est la raison pour laquelle la personne qui bénéficie de l'aide juridique de deuxième ligne entièrement gratuite s'acquittera d'un montant forfaitaire minime pour la désignation d'un avocat et d'un montant forfaitaire si l'affaire est portée devant une juridiction. Outre ces deux contributions, le bénéficiaire de l'aide juridique de deuxième ligne partiellement gratuite s'acquittera de la contribution existante dont le montant est fixé en fonction de ses revenus.

En réponse à une remarque mentionnée dans l'avis du Conseil d'État, il convient de préciser qu'il s'agit, en ce qui concerne le bénéficiaire de l'aide juridique partiellement gratuite, d'appliquer les règles actuellement prévues par l'article 2, alinéa 6 de l'Arrêté royal du 18 décembre 2003 déterminant les conditions de la gratuité totale ou partielle du bénéfice de l'aide juridique de deuxième ligne et de l'assistance judiciaire. Rien n'est changé à l'état actuel du texte. La contribution est fixée notamment en fonction des revenus issus des moyens d'existence du bénéficiaire.

Les montants fixés sont raisonnables afin de ne pas entraver le libre accès à la justice garanti par l'article 23 de la Constitution pour les personnes les plus démunies et des exceptions sont prévues afin de respecter les obligations internationales, telles que la Convention européenne des droits de l'homme, la Convention internationale des droits de l'enfant, la Convention de Genève relative au statut des réfugiés, Convention de New York relative au statut des apatrides et la Convention sur la réduction des cas d'apatridie, la Convention de La Haye du 23 novembre 2007 sur le recouvrement international des aliments destinés aux enfants et à d'autres membres de la famille, le règlement (CE) n°4/2009 du Conseil du 18 décembre 2008 relatif à la compétence, la loi applicable, la reconnaissance et l'exécution des décisions et la coopération en matière d'obligations alimentaires, etc.

Les exemptions au paiement de la contribution ont été explicitement prévues par la loi pour les mineurs et pour les malades mentaux sur base de la loi du 26 juin 1990 relative à la protection de la personne des malades mentaux, et pour les internés. Les personnes amenées à se défendre dans le cadre d'une procédure pénale et bénéficiant de l'aide juridique de deuxième ligne entièrement gratuite sont également dispensées de payer la contribution afin de respecter le prescrit de l'article 6 de la Convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales (CEDH) qui garantit l'assistance gratuite d'un avocat. Cela vise par exemple le détenu amené à se défendre

moet verdedigen in het raam van een strafrechtelijke procedure. Deze uitzondering geldt evenwel niet wanneer een gedetineerde zich dient te verdedigen in een burgerlijke procedure, bijvoorbeeld in het raam van een echtscheidingsprocedure.

Andere personen die de bijdragen niet verschuldigd zijn, zijn:

- de personen die een procedure instellen tot erkenning als staatloze;
- de personen die een asielaanvraag indienen (daarin begrepen de beroepen);
- de personen die een procedure instellen tegen een terugkeerbeslissing of een inreisverbod;
- de personen die een aanvraag indienen om toe te treden tot het systeem van collectieve schuldenregeling en;
- de personen die niet over enig bestaansmiddel beschikken.

De Koning kan bijkomende vrijstellingen bepalen op de betaling van de bijdragen.

Ten slotte kunnen de bureaus voor juridische bijstand begunstigten door middel van een met redenen omklede beslissing vrijstellen van het betalen van de bijdrage als de betaling ervan hun toegang tot justitie ernstig bemoeilijkt of hun proces oneerlijk maakt. De bureaus voor juridische bijstand dienen rekening te houden met bepaalde criteria, zoals de complexiteit van de zaak, de toepasselijke wetgeving en de mogelijkheid van de partijen om hun zaak zelf te verdedigen.

Deze paragraaf 5 werd aangepast overeenkomstig het advies van de Raad van State nr. 58 761/3 van 17 februari 2016, om rekening te houden met de eventuele complexiteit van bepaalde procedures die zou kunnen leiden tot een accumulatie van bedragen en een daaruit volgende ernstige belemmering van de toegang tot de rechter van de begunstigde.

Deze paragraaf werd eveneens aangepast aan hetzelfde advies van de Raad van State om rekening te houden met de specificiteit van de doelgroep van de personen die juridische bijstand verzoeken. Deze personen moeten gewoon een verzoek tot vrijstelling indienen bij het bureau voor juridische bijstand, en moeten niet meer zelf aantonen dat de betaling van de bijdragen

dans le cadre d'une procédure pénale. Toutefois, cette exemption ne vaut plus lorsque le détenu est amené à se défendre dans une affaire civile, comme par exemple dans le cadre d'une procédure de divorce.

Les autres personnes qui ne doivent pas payer ces montants sont:

- les personnes qui introduisent une procédure de reconnaissance de la qualité d'apatride;
- les personnes qui introduisent une demande d'asile (ci-inclus les recours);
- les personnes qui introduisent une procédure contre une décision de retour ou une interdiction d'entrée;
- les personnes qui introduisent une demande en règlement collectif de dettes; et
- les personnes qui ne disposent d'aucuns moyens d'existence.

Le Roi peut déterminer des exemptions additionnelles au paiement de la contribution.

Enfin, le bureau d'aide juridique pourra dispenser, par une décision motivée, les bénéficiaires de l'aide juridique d'une contribution si le paiement entrave gravement leur accès à la justice ou rend le procès inéquitable. Les bureaux d'aide juridique doivent tenir compte de certains critères, comme la complexité de l'affaire, la législation applicable et la possibilité pour les parties de défendre elles-mêmes leur affaire.

Ce paragraphe 5 est adapté conformément à l'avis du Conseil d'État n°58 761/3 du 17 février 2016 afin de tenir compte de l'éventuelle complexité de certaines procédures entraînant la possible accumulation des montants qui pourrait avoir pour conséquence d'entraver gravement l'accès à la justice du bénéficiaire.

Ce paragraphe est également adapté conformément au même avis du Conseil d'État afin de tenir compte de la spécificité du groupe cible des personnes demandant l'aide juridique. Les personnes doivent simplement introduire une demande de dispense au bureau d'aide juridique et ne doivent plus démontrer elles-mêmes que le paiement des contributions entraverait gravement

hun toegang tot de rechter ernstig zou belemmeren of hun proces oneerlijk zou maken. Het is aan het bureau om over te gaan tot dit onderzoek.

Elk bureau voor juridische bijstand dient een lijst bij te houden van hen die vrijgesteld zijn van betaling van de bijdrage. Het bureau maakt deze lijst over aan de stafhouder. De stafhouder deelt de lijst mee aan de in artikel 488 bedoelde overheden, die de lijsten van alle balies meedeelt aan de minister van Justitie op hetzelfde moment dat zij het totaal van de punten bedoeld in artikel 508/19, § 2, derde lid meedelen.

De opsplitsing tussen de éénmalige betaling bij aanstelling en de betaling van een bijdrage per procedure heeft een drievoudige doelstelling.

Ten eerste kan zij ervoor zorgen dat er meer beroep gedaan wordt op alternatieve wijzen van conflictoplossing, in die zin dat de bijdrage per procedure betrekking heeft op de gerechtelijke procedure. Op deze wijze wordt bijgedragen aan de doelstelling van de regering om bemiddeling aan te moedigen.

Ten tweede kan zij zorgen voor de responsabilisering van de begunstigde en van de aangestelde advocaat, en voorkomt zij nutteloze procedures.

Als antwoord op een opmerking gemaakt in het advies van de Raad van State, wordt beklemtoond dat het hier de invoering betreft van een algemeen principe van betaling van bijdragen door alle begunstigten van de juridische tweedelijnsbijstand, gebaseerd op het solidariteitsprincipe met betrekking tot alle actoren in de juridische bijstand. In die betekenis heeft het weinig belang dat bepaalde procedures hetzij ingeleid werden door het openbaar ministerie, hetzij door de tegenpartij of zelfs door de rechter nu er uitzonderingen worden voorzien om te vermijden dat de betreffende bijdragen de toegang tot justitie zou ondergraven.

Meestal zal het innen van het bedrag voor de aanstelling van de advocaat en het bedrag om een procedure op te starten in één maal verlopen. Doch in bepaalde zaken, waar een voorafgaandelijk onderzoek zich opdringt, kan er tussen het ogenblik waarop het bedrag ter aanstelling van de advocaat geïnd wordt en het ogenblik waarop het bedrag ter opstarting van een procedure geïnd wordt een zekere tijdsperiode verlopen. Indien de aangestelde advocaat adviseert om geen procedure in te stellen zal uiteraard enkel het bedrag voor aanstelling van de advocaat verschuldigd zijn.

De advocaat begint zijn werk slechts van zodra de bijdragen zijn betaald, behalve in de uitzonderlijke gevallen zoals bepaald bij de wet (§ 4 of § 5 van het

l'accès à la justice ou rendrait le procès inéquitable. C'est au bureau à procéder à cet examen

Chaque bureau d'aide juridique tiendra une liste des personnes exemptées du paiement de la contribution. Il transmettra la liste au bâtonnier. Ce dernier la communique aux autorités visées à l'article 488 du Code judiciaire qui se chargent de transmettre les listes de tous les barreaux au ministre de la Justice en même temps qu'elles transmettent le total des points prévus à l'article 508/19, § 2, troisième alinéa.

La dissociation entre le paiement unique par désignation et le paiement d'une contribution par instance poursuit un triple objectif.

D'abord, elle permet d'encourager le recours aux modes alternatifs de résolution des conflits, en ce sens que la contribution due par instance concerne la procédure contentieuse. De cette manière on contribue à l'objectif du gouvernement de promouvoir la médiation.

Ensuite, elle permet de responsabiliser le bénéficiaire ainsi que l'avocat désigné et prévient des procédures inutiles.

Enfin, il faut ajouter, afin de répondre à une observation mentionnée dans l'avis du Conseil d'État, qu'il s'agit de manière plus fondamentale de prévoir l'introduction d'un principe général de paiement de contributions par tous les bénéficiaires de l'aide juridique de deuxième ligne, basé sur le principe de solidarité concernant tous les acteurs de l'aide juridique. Il importe dès lors peu que certaines procédures soient initiées par le ministère public, la partie adverse ou même par le juge dès lors que des exceptions ont été prévues afin d'éviter que de telles contributions entravent gravement l'accès à la justice.

Généralement la perception du montant de la désignation de l'avocat et du montant pour commencer une procédure sera payé en une fois. Toutefois dans certaines affaires, où une recherche préalable s'impose, il peut se passer un certain temps entre le moment où le montant pour la désignation de l'avocat est perçu et le moment où le montant pour le début d'une procédure est perçu. Au cas où l'avocat conseille de ne pas introduire de procédure, il va de soi que seulement le montant de la désignation de l'avocat sera dû.

L'avocat ne commence son travail que lorsque les contributions sont payées sauf en cas d'exemption prévues par la loi (§ 4 ou § 5 du projet de loi). L'avocat

wetsontwerp). De advocaat kan ook steeds afzien van de inning van de bijdragen of zelf een betalingstermijn bepalen, doch dan draagt hij het risico van niet-betaling.

Het gaat hierbij niet om een vrijstelling van betaling door de advocaat toegekend aan een begunstigde. Met uitzondering van de categorieën uitdrukkelijk bepaald bij de wet, kan enkel het bureau voor juridische bijstand de beslissing tot vrijstelling nemen. Het gaat hier om de mogelijkheid die de advocaat wordt gelaten om op eigen risico af te zien van de inning van de betaling aangezien deze bijdragen afgeleid zouden worden van de vergoedingen die worden berekend op basis van de punten die hij zal kunnen ontvangen in het kader van de procedure.

Artikel 8

Het ontwerp vervangt artikel 508/18, dat betrekking heeft op de sancties waaraan een begunstigde zich blootstelt wanneer hij niet langer zou voldoen aan de toegangsvoorwaarden inzake juridische bijstand of geen medewerking zou verlenen bij de verdediging van zijn belangen.

Naast die hypothesen, die behouden blijven, strekt het ontwerp ertoe, in het verlengde van de schrapping van het onweerlegbare karakter van de vermoedens, een verscherpte controle op de voorwaarden voor de toekenning van juridische bijstand mogelijk te maken.

Wanneer de advocaat vaststelt dat de begunstigde in een andere inkomenssituatie verkeert dan die welke hij aangegeven heeft, of dat de staat die hij aangeeft niet overeenstemt met de werkelijkheid, kan een einde worden gemaakt aan de juridische bijstand. Het spreekt voor zich dat de intrekking van de juridische tweedelijs-bijstand enkel uitwerking heeft voor de toekomst onverminderd artikel 508/20 van het gerechtelijke Wetboek.

Daarenboven kan de intrekking van de juridische tweedelijsbijstand ook plaatsgrijpen indien de advocaat merkt dat zijn interventie geen meerwaarde biedt. Het spreekt voor zich dat de tussenkomst van de advocaat een meerwaarde biedt wanneer blijkt dat de persoon niet over de capaciteiten beschikt om zichzelf te verdedigen, zelfs als de zaak geen enkele bijzondere moeilijkheid vertoont.

Met het oog op de waarborging van de rechten van verdediging van de begunstigde, zal hij in ieder geval verzocht worden zijn opmerkingen te formuleren binnen de 20 dagen.

peut aussi renoncer à percevoir les montants ou même donner un délai de paiement, toutefois il supporte le risque de non-paiement.

Il ne s'agit pas ici pour l'avocat d'exempter le bénéficiaire du paiement. Excepté les catégories expressément déterminées par la loi, seul le bureau d'aide juridique peut prendre la décision d'exempter. Il s'agit de la possibilité laissée à l'avocat de renoncer à la perception du paiement à ses propres risques car ces contributions seront déduites des indemnités calculées sur la base des points qu'il sera amené à recevoir à l'issue de la procédure.

Article 8

Le projet remplace l'article 508/18 du Code judiciaire, lequel a trait aux sanctions encourues par un bénéficiaire qui ne satisferait plus aux conditions d'accès à l'aide juridique ou qui ne collaborerait pas à la défense de ses intérêts.

Outre ces hypothèses, qui sont maintenues, le projet tend, dans le prolongement de la suppression du caractère irréfragable des présomptions, à permettre un contrôle accru des conditions d'octroi de l'aide juridique.

Lorsque l'avocat constate que le bénéficiaire se trouve dans des conditions de ressources autres que celles qu'il a déclarées ou que l'état qu'il déclare ne correspond pas à la réalité, il peut être mis fin à l'aide juridique de deuxième ligne. Il va de soi que le retrait de l'aide juridique n'intervient que pour l'avenir, sans préjudice de l'article 508/20 du Code judiciaire.

En outre, si l'avocat désigné se rend compte et que son intervention n'ajouterait aucune plus-value, un retrait de l'aide juridique pourra également être décidé. Il va de soi que, même si l'affaire ne présente aucune difficulté particulière, la plus-value de l'avocat ne fait aucun doute lorsqu'il apparaît que la personne ne dispose pas des capacités à se défendre seule.

Dans le souci de garantir les droits de la défense du bénéficiaire, celui-ci sera en toute hypothèse invité à formuler ses observations dans un délai de 20 jours.

Overeenkomstig het advies van de Raad van State werd dit artikel aangepast opdat niet uit de afwezigheid van een reactie van de begunstigde van de juridische bijstand een toestemming zou afgeleid worden met de inhoud van bewijselementen of met de inhoud van het onderzoek. Bijgevolg zal het bureau voor juridische bijstand moeten beslissen nadat de begunstigde een termijn van 20 dagen werd gelaten.

De intrekking wordt aan de begunstigde meegedeeld bij aangetekende brief.

Er is in ieder geval voorzien in een recht van beroep.

Artikel 9

Dit artikel wijzigt artikel 508/19 van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de vergoeding van de advocaten in het kader van de juridische tweedelijnsbijstand.

De advocaten ontvangen in principe punten voor de prestaties verricht in het kader van de juridische tweedelijnsbijstand.

Bij de vergoeding moet voortaan rekening gehouden worden met de eventuele kosten en vergoedingen die de advocaat kan innen in het kader van de juridische bijstand evenals de algemene regels betreffende de rechtsplegingsvergoeding. Het voorgestelde artikel is aangepast overeenkomstig het advies van de Raad van State. Het voorziet in het niet toekennen van punten voor het geval de advocaat toestemming heeft gekregen om een vergoeding te verkrijgen rekening houdende met de bedragen die hij voor zijn cliënt heeft verworven aangezien hij in deze hypothese een vergoeding ontvangt in functie van het nieuwe artikel 508/19ter. Er werd ook voorzien dat het bureau het aantal punten zal kunnen verminderen voor dossiers waarin de advocaat een rechtsplegingsvergoeding heeft ontvangen. Inderdaad houdt het bureau in de praktijk bij het sluiten van een dossier, rekening met de rechtsplegingsvergoeding bij het berekenen van de punten die toegekend worden naar aanleiding van de prestaties verstrekt voor de juridische bijstand, dit om te vermijden dat de advocaat twee maal voor dezelfde prestaties zou worden betaald.

Artikelen 10, 11 en 12

Het artikel 10 wijzigt het opschrift van Hoofdstuk VI, Deel II, Boek IIIbis van het Gerechtelijk Wetboek om rekening te houden met de wijzigingen van de artikelen 11 en 12.

Conformément à l'avis du Conseil d'État, l'article a été adapté afin de ne pas déduire de l'absence de réaction de la part du bénéficiaire de l'aide juridique un acquiescement du contenu des éléments de preuve ou de la requête. Dès lors ce sera au bureau d'aide juridique à trancher après un délai de 20 jours laissé au bénéficiaire.

Le retrait de l'aide juridique sera notifié au bénéficiaire par lettre recommandée.

Un droit de recours reste ouvert en toute hypothèse.

Article 9

Cet article modifie l'article 508/19 du Code judiciaire, relatif à l'indemnisation des avocats dans le cadre de l'aide juridique de deuxième ligne.

Les avocats reçoivent en principe des points pour les prestations accomplies dans le cadre de l'aide juridique de deuxième ligne.

Il convient de tenir compte, dans l'indemnisation, des éventuels frais et indemnités que l'avocat pourra désormais percevoir dans le cadre de l'aide juridique ainsi que des règles générales concernant l'indemnité de procédure. L'article proposé a été adapté conformément à l'avis du Conseil d'État. Il prévoit d'exclure de l'attribution des points les dossiers pour lesquels l'avocat a été autorisé à demander une rémunération compte tenu des sommes qu'il a obtenues pour son client car dans cette hypothèse il reçoit une rémunération calculée en fonction du nouvel article 508/19ter. Il est également prévu que le bureau pourra aussi réduire le nombre de points pour les dossiers pour lesquels l'avocat a reçu l'indemnité de procédure. En effet, dans la pratique, à la clôture du dossier, le bureau met en balance l'indemnité de procédure et les points devant être attribués pour les prestations accomplies au titre de l'aide juridique afin d'éviter que l'avocat ne soit payé deux fois pour les mêmes prestations.

Articles 10, 11 et 12.

L'article 10 modifie l'intitulé du chapitre VI de la partie II du livre IIIbis du Code judiciaire afin de tenir compte de la modification apportée par les articles 11 et 12.

Het ontwerp strekt tot invoeging van een artikel 508/19ter in het Gerechtelijk Wetboek, in hoofdstuk VI met als opschrift vanaf heden “Terugvordering van de rijksvergoeding – Recht van de advocaat op de betaling van vergoeding”.

In de huidige regeling voorziet artikel 508/20 in de mogelijkheid voor de advocaat om honoraria en kosten te ontvangen, al is zij bijzonder beperkt in die zin dat de Schatkist de advocaat voorafgaat.

Er is bepaald dat voortaan, wanneer de begunstigde dankzij het optreden van de advocaat geldsommen heeft ontvangen die, mochten zij bestaan hebben op de dag van de aanvraag, de begunstigde niet hadden toegestaan te voldoen aan de voorwaarden om te genieten van deze bijstand, de advocaat dit meedeelt aan het bureau, dat hem dan toestemming kan geven om bedragen te ontvangen in plaats van de vergoeding die hij zou kunnen vragen op basis van artikel 508/19, § 2, tweede lid van het Gerechtelijk Wetboek.

Het bureau zal rekening houden met de verrichte prestaties en zal aan de advocaat en aan de begunstigde het bedrag van de voor de juridische bijstand toegekende vergoeding meedelen dat hij mag inhouden (indien de geldsommen op zijn derdenrekening staan) of mag begroten. De beslissing van het bureau is vatbaar voor beroep.

De tweede paragraaf preciseert de grenzen binnen dewelke deze bedragen mogen worden ingehouden of begroot.

Zo kan de advocaat geen bedrag innen dat hoger is dan 150 % van hetgeen hij zou ontvangen hebben als vergoeding op grond van artikel 508/19, § 2, tweede lid.

Het bureau kan, in uitzonderlijke gevallen, bij een met redenen omklede beslissing beslissen dat deze percentages niet toepasselijk zijn. In antwoord op het advies van de Raad van State is het zeer moeilijk om in het wetsontwerp de gevallen te beschrijven waarin bijzondere omstandigheden toepasselijk zijn. Daarentegen is het nuttig om in de memorie van toelichting te verduidelijken dat het de bedoeling is om aan de bureaus voor juridische bijstand toe te laten de beperkingen, voorzien in de voorafgaande paragrafen, niet toe te passen indien de tussenkomst van de advocaat aan de begunstigde van de juridische bijstand een zeer hoog voordeel heeft verstrekt. In deze hypothese dient de advocaat op de gewone wijze vergoed te worden. Het spreekt vanzelf dat deze hypothese zich in de praktijk niet vaak zal voordoen. Indien ze zich toch voordoet,

Le projet insère un article 508/19ter dans le Code judiciaire, au sein du chapitre VI intitulé dorénavant “De la récupération de l’indemnité de l’État – Du droit de l’avocat au paiement d’indemnités”.

Dans le régime actuel, la possibilité pour l’avocat de percevoir des frais et honoraires existe dans le cas de circonstances particulières visées par l’article 508/20 du code judiciaire, mais elle est particulièrement limitée en ce sens que le Trésor passe avant l’avocat.

Désormais, il est prévu que lorsque l’intervention de l’avocat a permis au bénéficiaire de percevoir des sommes d’argent qui, si elles avaient existées au jour de la demande d’aide juridique, n’auraient pas permis à ce dernier d’entrer dans les conditions financières nécessaires pour bénéficier de cette aide, l’avocat se doit d’en informer le bureau qui pourra alors l’autoriser à percevoir des montants en lieu et place de l’indemnité qu’il pourrait solliciter sur base de l’article 508/19, § 2, alinéa 2 du Code judiciaire.

Le bureau tiendra compte des prestations accomplies et communiquera à l’avocat et au bénéficiaire le montant de l’indemnité allouée pour l’aide juridique que l’avocat sera autorisé à retenir (si les sommes se trouvent sur son compte de tiers) ou à taxer. La décision du bureau est susceptible de recours.

Le paragraphe 2 précise les limites dans lesquelles ces montants peuvent être taxés ou retenus.

Ainsi l’avocat ne peut pas percevoir un montant supérieur à 150 % de ce qu’il aurait obtenu pour l’indemnité prévue à l’article 508/19, § 2, alinéa 2

En cas de circonstances exceptionnelles, le bureau peut, par une décision motivée, décider que ces pourcentages maximaux ne s’appliquent pas. En réponse à ce que suggère le Conseil d’État dans son avis, il est très difficile de décrire dans le projet de loi même du texte les cas qui constituent des circonstances exceptionnelles. En revanche, il est utile de préciser dans l’exposé des motifs que l’intention est de permettre aux bureaux d’aide juridique de ne pas appliquer les limites prévues aux paragraphes précédents uniquement lorsque l’intervention de l’avocat a entraîné un bénéfice exceptionnellement très élevé pour le bénéficiaire de l’aide juridique. Il convient dans cette hypothèse de rétribuer l’avocat comme il se doit. Il va de soi que cette hypothèse ne se rencontrera pas très souvent dans la pratique et que si elle se produit, toute exception aux

moet elke uitzondering op de regels die het bedrag van de vergoeding zoals bepaald in artikel 508/19ter, gemotiveerd worden.

Bovendien wordt voorzien in een geïmmuniseerd bedrag van 250 euro alsook een maximum bedrag rekening houdend met het totaal van de bedragen die worden geïnd door de begunstigde (50 %).

Er wordt tevens verduidelijkt dat wanneer de advocaat vergoedingen heeft ontvangen in toepassing van de artikelen 508/17, § 1, tweede en derde lid, en § 2, 508/19, § 1, het bureau die bedragen aftrekt van de geldsommen die de advocaat mag heffen of aanrekenen bij de begunstigde.

In het geval dat de dankzij het optreden van de advocaat geïnde bedragen maandelijkse sommen zijn, worden de in te houden of te heffen bedragen bedoeld in het eerste lid, 2° en 3°, berekend op basis van de sommen die de inkomensdrempels vastgesteld krachtens artikel 508/13 overschrijden.

Tevens zal erin voorzien worden dat wanneer advocaten in de onmogelijkheid verkeren om de honoraria te ontvangen of slechts een deel van de vergoeding kunnen innen, zij het bureau kunnen verzoeken om de betaling van de vergoeding voor de verrichte prestaties, zoals in de normale regeling bedoeld in artikel 508/19, § 2, tweede lid.

Dankzij het beoogde systeem zal de kostprijs van de juridische bijstand gedeeltelijk of volledig (naargelang zijn middelen) ten laste komen van degene die juridische bijstand heeft genoten maar bij machte is de hem geleverde dienst te vergoeden.

De middelen aangewend voor de juridische bijstand zullen aldus herverdeeld kunnen worden over andere personen die nood hebben aan juridische bijstand, en een gepaste vergoeding van de advocaten verzekeren.

Artikelen 13 en 14

Deze artikelen behelzen louter technische wijzigingen die de Nederlandse en de Franse teksten met elkaar in overeenstemming brengen door te refereren aan het begrip “*moyens d’existence*” / “*bestaansmiddelen*”. We verwijzen hiervoor naar de toelichting bij artikel 5.

règles prévues pour limiter le montant de l’indemnité visée à l’article 508/19ter devra être dûment motivée.

En plus un montant immunisé de 250 euro ainsi qu’un montant maximum tenant compte du total des montants perçus par le bénéficiaire sont également prévus (50 %).

Il est également précisé que lorsque l’avocat a perçu des sommes en application des articles 508/17 § 1, alinéas 2 et 3, et § 2 et 508/19, § 1er, le bureau soustrait ces montants des sommes que l’avocat peut retenir ou taxer au bénéficiaire.

Dans le cas où les sommes perçues grâce à l’intervention de l’avocat sont des sommes mensuelles, les montants à retenir ou taxer visés à l’alinéa 1, 2° et 3°, sont calculés sur base des sommes excédant les seuils de revenus déterminés en vertu de l’article 508/13.

Il est également prévu que lorsque les avocats se trouvent dans l’impossibilité de percevoir les indemnités ou ne perçoivent qu’une partie des indemnités, ceux-ci pourront solliciter du bureau le paiement de l’indemnité ou du solde pour les prestations accomplies comme dans le régime normal visé à l’article 508/19, § 2, alinéa 2.

Grâce au système projeté, le coût de l’aide juridique sera mis partiellement ou totalement (en fonction de ses moyens) à charge de celui qui a bénéficié de l’aide juridique, mais qui se trouve en mesure de rembourser le service qui lui a été fourni.

Les moyens alloués pour l’aide juridique pourront alors être redistribués pour d’autres personnes ayant besoin de l’aide juridique et pour assurer une rémunération appropriée aux avocats.

Articles 13 et 14

Ces articles constituent des modifications purement techniques visant à aligner le texte néerlandais et le texte français en faisant référence à la notion de “*moyens d’existence*” / “*bestaansmiddelen*”. Nous renvoyons aux commentaires de l’article 5.

Artikel 15

Het voorontwerp van wet heeft de harmonisering op het oog van de toegangsvoorwaarden tot de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand.

De bepalingen inzake rechtsbijstand (de artikelen 664 en 667 van het Gerechtelijk Wetboek) moeten worden aangepast en er moet gebruik gemaakt worden van het begrip “bestaansmiddelen”. Voor wat betreft de keuze ten voordele van het begrip “bestaansmiddelen” verwijzen wij naar de toelichting bij artikel 5.

Artikel 16

Vanuit dezelfde idee van eenvormigheid en coherentie van de procedures moeten de voorwaarden om juridische tweedelijnsbijstand te genieten worden afgestemd op die van de procedure voor rechtsbijstand.

Daarom wordt, wat de toegangsvoorwaarden met betrekking tot de financiële situatie betreft, het begrip “inkomsten” vervangen door het begrip “bestaansmiddelen”. Wij verwijzen naar hetgeen ter zake wordt vermeld bij artikel 5.

Wat de grondvoorwaarde betreft, bepaalt artikel 508/14 van het Gerechtelijk Wetboek inzake juridische bijstand thans dat “kennelijk ongegronde aanvragen worden geweigerd” terwijl artikel 667 van het Gerechtelijk Wetboek rechtsbijstand verleent “indien hun aanspraak rechtmatig lijkt”. Die dualiteit van begrippen met betrekking tot de gegrondheid van de aanvraag leidt opnieuw tot rechtsonzekerheid. Voor de coherentie van het systeem is het wenselijk dat de evaluatie van de aanvraag van de juridische bijstand en van de rechtsbijstand berust op identieke criteria, zelfs indien de beslissing genomen door het bureau voor rechtsbijstand of de rechtbank, het bureau voor juridische bijstand niet bindt met betrekking tot de gegrondheid van de aanvraag of andersom.

De huidige formulering van artikel 508/14, die spreekt over “kennelijk ongegrond”, werd gekozen en ingevoegd in artikel 667 van het Gerechtelijk Wetboek. Het gaat immers om een begrip dat reeds werd gebruikt door het merendeel van de wetgeving inzake rechtshulp, bijvoorbeeld richtlijn 2002/8/EG van de Raad van 27 januari 2003 inzake rechtsbijstand of de Franse wet inzake rechtsbijstand, en wordt eveneens vaak gebruikt in de rechtsleer en de rechtspraak⁴. Twee technische wijzigingen werden eveneens aangebracht in de tekst om die te verduidelijken. Er wordt immers gesteld dat het

⁴ Arbitragehof 19 december 1991, arrest nr. 41/91.

Article 15

Le projet de loi entend harmoniser les conditions d'accès de l'aide juridique de deuxième ligne et de l'assistance judiciaire.

Il convient d'adapter les dispositions relatives à l'assistance judiciaire et utiliser le concept de “moyens d'existence” (article 664 et 667 du code judiciaire). Sur le choix de la notion de “moyens d'existence” plutôt que de “revenus” nous renvoyons à ce qui est dit au commentaire de l'article 5.

Article 16

Dans le même souci d'uniformité et de cohérence des procédures, il convient de synchroniser les conditions pour bénéficier de l'aide juridique de deuxième ligne avec celles de la procédure d'assistance judiciaire.

A cette fin, en ce qui concerne les conditions d'accès quant à la situation financière, la notion de “moyens d'existence” remplace celle de “revenus”. Nous renvoyons à ce qui a été mentionné à ce sujet à l'article 5.

En ce qui concerne la condition de fond, à l'heure actuelle, l'article 508/14 du Code judiciaire en matière d'aide juridique prévoit que “les demandes manifestement mal fondées sont rejetées” alors que l'article 667 du Code judiciaire accorde l'assistance judiciaire lorsque la “prétention paraît juste”. A nouveau cette dualité de termes concernant le bien-fondé de la demande génère une insécurité juridique. Il est souhaitable, pour la cohérence du système, que l'évaluation de la demande tant de l'aide juridique que de l'assistance judiciaire repose sur des critères identiques, même si la décision prise par le bureau d'assistance judiciaire ou le juge ne lie pas quant au bien-fondé de la demande le bureau d'aide juridique ou inversement.

La formulation reprise à l'article 508/14 actuel, qui parle de “manifestement mal fondée” a été choisie et insérée à l'article 667 du Code judiciaire. Il s'agit en effet d'un terme qui est déjà utilisé par la plupart des législations relatives à l'aide légale comme la directive 2002/8/CE du Conseil du 27 janvier 2003 sur l'aide judiciaire, ou par la loi française relative à l'aide juridictionnelle et qui est également très couramment utilisé tant dans la doctrine que dans la jurisprudence⁴. Deux modifications techniques ont également été apportées au texte afin de clarifier ce dernier. Il est en effet précisé

⁴ C.Arbitrage, 19 décembre 1991, arrêt n° 41/91.

onderzoek van de schijn van gegrondheid eveneens de “kennelijk onontvankelijke” aanvragen zal omvatten en dat dat onderzoek betrekking zal hebben op de zaken die ten grondslag liggen van de aanvraag tot juridische tweedelijnsbijstand.

Eveneens met het oog op de coherentie heeft, tot slot, de hervorming van 2006 de procedures op elkaar afgestemd en daardoor kan de beslissing van het bureau voor juridische bijstand dat de juridische tweedelijnsbijstand verleent “een bewijs van ontoereikende inkomsten” vormen. Toch werd in de rechtspraak de vraag gesteld of het bureau voor juridische bijstand altijd een beoordelingsbevoegdheid heeft met betrekking tot de ontoereikendheid van de inkomsten gelet op het gebruik van het begrip “een” in de zin “een bewijs van ontoereikende inkomsten”. Het gebruik van het begrip “een” zou met andere woorden kunnen betekenen dat de beslissing slechts één bewijs van velen is dat door de rechter in aanmerking wordt genomen en niet het bewijs van ontoereikendheid van de inkomsten.

Voortaan wordt het woord “een” door het woord “het” vervangen om elke dubbelzinnige interpretatie te voorkomen. Indien het bureau voor juridische bijstand de juridische tweedelijnsbijstand heeft verleend, zal die beslissing bijgevolg het bewijs van ontoereikende bestaansmiddelen vormen en gelden voor het bureau voor rechtsbijstand of de rechter indien geen beslissing erover werd genomen. De procedure wordt dan ook vereenvoudigd: indien de aanvrager van juridische tweedelijnsbijstand dat voordeel verkrijgt, moet hij de bewijsstukken niet meer voorleggen voor het bureau voor rechtsbijstand of de rechter om zijn financiële situatie te bewijzen. Aangezien de voorwaarden voor toegang tot de juridische bijstand en de rechtsbijstand identiek zijn, is er geen reden om een dubbel onderzoek van hetzelfde criterium op te leggen.

Er is evenwel bepaald dat na bepaalde tijd, indien een aanvraag tot rechtsbijstand aanhangig wordt gemaakt bij het bureau voor rechtsbijstand of de rechter, kan worden nagegaan of de voorwaarden van ontoereikendheid van de middelen nog altijd gelden. De bestaansmiddelen van een persoon kunnen immers variëren in de tijd en aangezien gerechtelijke procedures soms lang kunnen duren, lijkt het verantwoord om de rechter of het bureau voor rechtsbijstand de mogelijkheid te bieden na een jaar opnieuw na te gaan of de voorwaarden van ontoereikendheid van de bestaansmiddelen nog altijd gelden.

Overigens, op voorstel van het advies van de Raad van State, wordt verduidelijkt dat, indien er geen beslissing is genomen door het bureau voor juridische bijstand, de eiser steeds de mogelijkheid heeft om de rechtsbijstand aan te vragen. Zelfs indien het bureau

que l'examen d'apparence de fondement inclura également les demandes “manifestement irrecevables” et que cet examen portera sur les causes sous-tendant la demande d'aide juridique de deuxième ligne.

Enfin, toujours dans un souci de cohérence, la réforme de 2006 avait rapproché les procédures et permis que la décision du bureau d'aide juridique octroyant l'aide juridique de deuxième ligne constitue “une preuve de revenus insuffisants”. Cependant la question s'est posée en jurisprudence de savoir si le bureau d'assistance judiciaire avait toujours un pouvoir d'interprétation par rapport à l'insuffisance des revenus eu égard à l'emploi du terme “une” dans la phrase “une preuve de revenus insuffisants”. En d'autres mots, l'utilisation du terme “une” pouvait suggérer que la décision n'était qu'une preuve parmi d'autres à prendre en considération par le juge et non la preuve d'insuffisance des revenus.

Dorénavant, afin d'éviter toute interprétation équivoque, il est prévu de remplacer le terme “une” par le terme “la”. Ainsi si le bureau d'aide juridique a octroyé l'aide juridique de deuxième ligne, cette décision constituera la preuve de ressources insuffisantes et s'imposera au bureau d'assistance judiciaire ou au juge si aucune décision n'a encore été rendue à propos de cette dernière. La procédure est donc simplifiée: le demandeur de l'aide juridique de deuxième ligne, s'il obtient le bénéfice de cette dernière, ne devra plus réintroduire les pièces justificatives devant le bureau d'assistance judiciaire ou devant le juge pour prouver sa situation financière. Les conditions d'accès à l'aide juridique et à l'assistance judiciaire étant identiques, il n'y a pas de raison d'imposer un double examen du même critère.

Toutefois, il est prévu qu'après un certain temps, si le bureau d'assistance judiciaire ou le juge est saisi d'une demande d'assistance judiciaire, il puisse vérifier si les conditions d'insuffisance de ressources sont toujours réunies. En effet, les moyens d'existence d'une personne peuvent varier dans le temps et les procédures judiciaires étant parfois longues, il paraît justifié de permettre au juge ou au bureau d'assistance judiciaire de vérifier à nouveau après un an si les conditions d'insuffisance de ressources sont toujours réunies.

Par ailleurs, sur suggestion du Conseil d'État, il convient de préciser que s'il n'y a pas de décision du bureau d'aide juridique, le demandeur a toujours la possibilité de demander l'assistance judiciaire. S'il y a une décision négative du bureau d'aide juridique, cela

voor juridische bijstand een negatieve beslissing heeft genomen, verhindert dit het bureau voor rechtsbijstand of de rechter niet om rechtsbijstand toe te kennen omdat het meent dat de aanvrager voldoet aan de voorwaarden.

Indien de rechtzoekende geniet van het systeem van de derde betaler, zoals bij voorbeeld een verzekering juridische bijstand, die de normale kosten dekt van juridische bijstand, zal die rechtzoekende geen juridische tweedelijnsbijstand kunnen genieten. Het spreekt echter vanzelf dat, indien de tussenkomst van de derde betaler niet de totaliteit van de kosten dekt, de rechtzoekende de juridische tweedelijnsbijstand kan vragen voor de kosten die niet betaald worden door het derde betalerssysteem.

Artikel 17

Het artikel 17 wijzigt artikel 668 van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de rechtsbijstand.

Dit artikel wordt aangepast om in overeenstemming te zijn met het arrest Anakomba gewezen door het Europees Hof ter bescherming van de Rechten van de Mens op 10 maart 2009.

In dit arrest wordt erop gewezen dat onregelmatig in België verblijvende vreemdelingen geen recht hebben op rechtsbijstand.

Voortaan zullen ook deze personen een recht krijgen op rechtsbijstand indien zij aan drie voorwaarden voldoen. Zij dienen een poging te hebben ondernomen om hun verblijf te regulariseren (1), de aangelegenheid waarvoor zij een vordering instellen moet een hoog-dringend karakter hebben (2) en de procedure moet betrekking hebben op ernstige vragen betreffende de uitoefening van een fundamenteel recht (3). In dit laatste geval moet het gaan om een fundamenteel recht dat gewaarborgd wordt door een internationale conventie die in België directe werking heeft (zoals bijvoorbeeld het Europees verdrag ter bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden). De rechter beschikt hier over een appreciatierecht telkens hem een zaak wordt voorgelegd.

Artikelen 18 en 19

Deze louter technische artikelen beogen het vervangen van het begrip “inkomsten” door het begrip “bestaansmiddelen” in de artikelen betreffende de rechtsbijstand. We verwijzen naar de opmerkingen bij de artikelen 6 en 16.

n'empêche pas le bureau d'assistance judiciaire ou le juge d'accorder l'assistance judiciaire en estimant que l'intéressé remplit les conditions.

Si le justiciable bénéficie de l'intervention d'un tiers payant, comme par exemple un contrat d'assurance protection juridique, qui couvre les frais habituellement pris en charge par l'aide juridique de deuxième ligne, ce dernier ne bénéficiera pas de l'aide juridique de deuxième ligne. Il va de soi que si l'intervention du tiers-payant ne couvre pas la totalité des frais, le justiciable pourra demander l'aide juridique pour les frais non pris en charge par ce tiers-payant.

Article 17

L'article 17 modifie l'article 668 du Code judiciaire en ce qui concerne l'accès à l'assistance judiciaire.

Cet article sera modifié pour se conformer à l'arrêt Anakomba rendu par la Cour européenne des droits de l'homme du 10 mars 2009.

Dans cet arrêt, la Cour indique que les étrangers qui séjournent illégalement en Belgique n'ont pas le droit au bénéfice de l'assistance judiciaire.

Dorénavant, ces personnes auront droit au bénéfice de l'assistance judiciaire si elles répondent à trois conditions. Elles doivent avoir essayé de régulariser leur séjour (1), le motif pour lequel elles introduisent une demande doit présenter un caractère urgent (2) et la procédure doit porter sur des questions sérieuses liées à l'exercice d'un droit fondamental (3). Dans ce dernier cas, cela signifie qu'il doit s'agir d'un droit fondamental garanti par une convention internationale ayant un effet direct en Belgique (comme par exemple la Convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales) et/ou par la Constitution. Le juge dispose d'un droit d'appréciation en la matière dès qu'il est saisi d'une affaire.

Articles 18 et 19

Ces articles purement techniques visent à remplacer le terme “revenu” par le terme “moyen d'existence” dans les articles concernant l'assistance judiciaire. Nous renvoyons aux commentaires des articles 6 et 16.

Artikel 20

Vermits de beoogde wijzigingen deels zullen afhangen van koninklijke besluiten, zullen bepaalde artikelen in werking treden op een datum vastgesteld door de Koning en ten laatste op 1 september 2016.

Teneinde zich in overeenstemming te brengen met de internationale verplichtingen, treedt artikel 17 betreffende de uitvoering van het arrest Anakomba in werking 10 dagen na de bekendmaking van de wet in het *Belgisch Staatsblad*.

Ziehier, Dames en Heren, de draagwijdte van het ontwerp, dat de regering de eer heeft U ter goedkeuring voor te leggen.

De minister van Justitie,

Koen GEENS

Article 20

Dès lors que les modifications à intervenir dépendront pour partie d'arrêtés royaux certains articles entreront en vigueur à une date fixée par le Roi mais au plus tard le 1er septembre 2016.

En vue de se conformer à ses obligations internationales, l'article 17 concernant l'exécution de l'arrêt Anakomba entrera en vigueur 10 jours après la publication de la loi au *Moniteur belge*.

Voici, Mesdames, Messieurs, la portée du projet que le gouvernement a l'honneur de soumettre à votre approbation.

Le ministre de la Justice,

Koen GEENS

VOORONTWERP VAN WET**onderworpen aan het advies van de Raad van State****Voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de juridische bijstand****HOOFDSTUK 1****Algemene bepaling****Artikel**

1. Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 74 van de Grondwet.

HOOFDSTUK 2**Bepalingen tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek****Art. 2**

In artikel 432*bis*, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, ingevoegd bij de wet van 21 juni 2006, worden de woorden “of van een maatregel bedoeld in artikel 508/8, tweede lid” ingevoegd tussen de woorden “weglating” en “kan tegen”.

Art. 3

In artikel 508/7 van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998 en gewijzigd bij de wet van 21 juni 2006, wordt het derde lid vervangen als volgt:

“De Orde van advocaten stelt een lijst op met de advocaten die in hoofddorde of in bijkomende Orde prestaties wensen te verrichten in het kader van de door het bureau georganiseerde juridische tweedelijnsbijstand en ze houdt deze lijst bij. De Orde kan in de verplichte inschrijving van advocaten voorzien voor zover noodzakelijk voor de juridische bijstand.”

Art. 4

Artikel 508/8 van hetzelfde wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998 en gewijzigd bij de wet van 21 juni 2006, wordt vervangen als volgt:

“Art. 508/8. De Orde van Advocaten ziet toe op de doeltreffendheid en de kwaliteit van de prestaties verricht door de advocaten, alsook op de regelmatigheid van de stappen ondernomen op grond van de artikelen 508/9, 508/14, eerste en derde lid, en 508/19, § 2.

Onverminderd de tuchtrechtelijke vervolgingen kan de Raad van de Orde in geval van tekortkoming de handhaving van de advocaat op de in artikel 508/7 bedoelde lijst afhankelijk stellen van de naleving van de voorwaarden die hij bepaalt, diens inschrijving op die lijst schorsen gedurende een periode van acht dagen tot drie jaar of hem eruit weglaten.

AVANT-PROJET DE LOI**soumis à l’avis du Conseil d’État****Avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne l’aide juridique****CHAPITRE 1ER****Disposition générale****Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l’article 74 de la Constitution.

CHAPITRE 2**Dispositions modifiant le Code judiciaire****Art 2**

Dans l’article 432*bis* alinéa 1er du Code judiciaire, inséré par la loi du 21 juin 2006, les mots “ou d’une mesure prévue à l’article 508/8, alinéa 2,” sont insérés entre les mots “omission” et “peut faire appel”.

Art. 3

Dans l’article 508/7 du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998 et modifié par la loi du 21 juin 2006, l’alinéa 3 est remplacé par ce qui suit:

“L’Ordre des avocats établit une liste des avocats désireux d’accomplir à titre principal ou à titre accessoire des prestations au titre de l’aide juridique de deuxième ligne organisée par le bureau et tient cette liste à jour. L’Ordre peut prévoir l’inscription obligatoire d’avocats pour autant que ce soit nécessaire pour l’aide juridique.”

Art. 4

L’article 508/8 du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998 et modifié par la loi du 21 juin 2006, est remplacé par ce qui suit :

“Art. 508/8. L’Ordre des avocats contrôle l’effectivité et la qualité des prestations effectuées par les avocats, au titre de l’aide juridique de deuxième ligne, ainsi que la régularité des démarches effectuées en vertu des articles 508/9, 508/14, alinéas 1er et 3 et 508/19, § 2.

Sans préjudice des poursuites disciplinaires, le conseil de l’Ordre peut en cas de manquement, subordonner au respect des conditions qu’il détermine le maintien de l’avocat sur la liste visée à l’article 508/7, suspendre cette inscription pour une période de huit jours à trois ans ou l’en omettre.

Behoudens andersluidende beslissing van de Raad van de Orde, heeft de in het tweede lid bedoelde maatregel van schorsing geen gevolgen voor de aanstellingen die werden verricht voor zijn inwerkingtreding.

De beslissingen bedoeld in de vorige leden worden met redenen omkleed. Zij zijn vatbaar voor beroep overeenkomstig artikel 432*bis*.

In geval van weglating kan de advocaat vragen om zijn herinschrijving op de in artikel 508/7 bedoelde lijst middels een met redenen omkleed verzoek, dat niet mag worden ingediend voordat een termijn van vijf jaar verstreken is sinds zijn weglating.

Bij niet-naleving van de voorwaarden bepaald door de Raad van de Orde overeenkomstig het tweede lid, roept de stafhouder de advocaat voor de Raad van de Orde op om een andere maatregel waarin is voorzien in hetzelfde lid, te doen uitspreken.”

Art 5

In artikel 508/13 van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in het eerste lid, wordt het woord “inkomsten” vervangen door het woord “bestaansmiddelen”;

2° het eerste lid wordt aangevuld met de volgende zin:

“De juridische tweedelijnsbijstand wordt niet toegekend als en in de mate dat de begunstigde een beroep kan doen op de tussenkomst van een derde betaler.”

3° in het tweede lid, wordt het woord “inkomsten” telkens vervangen door het woord “bestaansmiddelen”.

4° het artikel wordt aangevuld met een lid, luidend als volgt:

“Indien de voorwaarden die de begunstigde hebben toegestaan een beroep te doen op volledige of gedeeltelijke kosteloze juridische tweedelijnsbijstand wijzigen, dient de begunstigde dit onmiddellijk te melden aan zijn advocaat.”

Art. 6

In artikel 508/14 van hetzelfde wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° het vierde lid wordt vervangen door een lid, luidende:

“In spoedeisende gevallen kan door het bureau het voordeel van de gedeeltelijke of volledige kosteloosheid voorlopig worden toegekend aan de aanvrager zonder overlegging van

Sauf décision contraire du conseil de l'Ordre, la mesure de suspension visée à l'alinéa 2 est sans effet sur les désignations opérées par le bureau d'aide juridique avant son entrée en vigueur.

Les décisions visées aux alinéas précédents sont motivées. Elles sont susceptibles de recours conformément à l'article 432*bis*.

En cas d'omission l'avocat peut solliciter sa réinscription sur la liste visée à l'article 508/7, par une demande motivée qui ne peut être introduite avant un terme de cinq ans après son omission.

En cas de non-respect des conditions déterminées par le Conseil de l'Ordre en application de l'alinéa 2, le bâtonnier convoque l'avocat devant le Conseil de l'Ordre en vue de prononcer une autre mesure prévue au même alinéa.”

Art. 5

Dans l'article 508/13 du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998, les modifications suivantes sont apportées:

1° dans l'alinéa 1er, les mots “ressources sont insuffisantes” sont remplacés par les mots “moyens d'existence sont insuffisants”;

2° l'alinéa 1er est complété par la phrase suivante:

“L'aide juridique de deuxième ligne n'est pas accordée si et dans la mesure où le bénéficiaire peut faire appel à l'intervention d'un tiers payant”.

3° dans l'alinéa 2, le mot “ressources” est remplacé par le mot “moyens d'existence” et les mots “ressources sont insuffisantes” sont remplacés par les mots “moyens d'existence insuffisants”.

4° l'article est complété par un alinéa rédigé comme suit:

“Si les conditions ayant permis au bénéficiaire de se voir accorder le bénéfice de l'aide juridique de deuxième ligne totalement ou partiellement gratuite se modifient, le bénéficiaire doit en aviser immédiatement son avocat”.

Art. 6

Dans l'article 508/14 du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998, les modifications suivantes sont apportées:

1° l'alinéa 4 est remplacé par un alinéa rédigé comme suit:

“En cas d'urgence, le bénéfice de la gratuité complète ou partielle peut être accordé provisoirement au demandeur par le bureau sans production de tout ou partie des pièces

alle of een deel van de bewijsstukken bedoeld in artikel 508/13. In dat geval moet de aanvrager de bewijsstukken overleggen binnen een termijn bepaald door het bureau voor juridische bijstand doch die niet meer dan vijftien dagen te rekenen vanaf de dag van de beslissing mag bedragen.

Indien de bewijsstukken niet worden overlegd binnen die termijn, wordt de juridische bijstand van rechtswege beëindigd.”

2° Het zesde lid wordt vervangen als volgt:

“De aanvragen betreffende zaken die kennelijk onontvankelijk of ongegrond lijken, worden geweigerd.”

3° het artikel wordt aangevuld met een lid, luidend als volgt:

“In geen geval kunnen meerdere advocaten tegelijk worden aangesteld voor eenzelfde persoon in eenzelfde procedure.”

Art. 7

Artikel 508/17 van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998 en vervangen bij de wet van 15 juni 2006, wordt vervangen als volgt:

“Art. 508/17. § 1. Wanneer de aanvrager voldoet aan de voorwaarden voor het verkrijgen van gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand, wordt een advocaat die voorkomt op de in artikel 508/7 bedoelde lijst, aangesteld door het bureau.

Behoudens in geval van opvolging van advocaten geeft elke aanstelling aanleiding tot de inning door de advocaat van een forfaitaire bijdrage ten laste van de begunstigde.

De begunstigde is er bovendien toe gehouden om een forfaitaire bijdrage te betalen ten behoeve van zijn advocaat per aanleg voor elke gerechtelijke procedure waarin hij wordt vertegenwoordigd of bijgestaan door zijn advocaat.

De Koning stelt, bij in Ministerraad overlegd besluit, het bedrag vast van de in het tweede en derde lid bedoelde bijdragen, zonder dat het lager kan zijn dan 10 euro en hoger dan 50 euro.

§ 2. De persoon die de gedeeltelijke juridische tweedelijnsbijstand geniet, betaalt naast de bijdragen bedoeld in paragraaf 1 een bijdrage die afhankelijk is van zijn bestaansmiddelen, behoudens in geval van opvolging van advocaten. De Koning bepaalt het bedrag van de bijdrage die afhankelijk is van de bestaansmiddelen.

§ 3. Tenzij in geval van vrijstelling van bijdragebetaling voorzien door de wet of toegestaan door de advocaat, treedt de advocaat slechts op vanaf het ogenblik van ontvangst van de in de paragrafen 1 en 2 bedoelde bijdragen.

§ 4. Geen enkele in paragraaf 1 bedoelde bijdrage is verschuldigd:

justificatives visées à l'article 508/13. Dans ce cas, le demandeur doit produire les pièces justificatives dans un délai à fixer par le bureau d'aide juridique mais sans dépasser quinze jours à compter de la décision.

À défaut de produire les pièces justificatives dans ce délai, l'aide juridique prend fin de plein droit.”

2° L'alinéa 6 est remplacé par ce qui suit:

“Les demandes relatives à des causes paraissant manifestement irrecevables ou mal fondées sont rejetées.”

3° l'article est complété par un alinéa rédigé comme suit:

“Plusieurs avocats ne peuvent en aucun cas être désignés simultanément pour une même personne dans le cadre d'une même procédure.”

Art. 7

L'article 508/17 du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998 et remplacé par la loi du 15 juin 2006, est remplacé par ce qui suit:

“Art. 508/17. § 1. Lorsque le demandeur se trouve dans les conditions pour bénéficier de l'aide juridique de deuxième ligne entièrement ou partiellement gratuite, le bureau désigne un avocat figurant sur la liste visée à l'article 508/7.

Sauf en cas de succession d'avocats, toute désignation donne lieu à la perception par l'avocat d'une contribution forfaitaire à charge du bénéficiaire.

Celui-ci est en outre tenu de s'acquitter, en faveur de son avocat, d'une contribution forfaitaire par instance pour chaque procédure contentieuse dans laquelle il l'assiste ou le représente.

Le Roi fixe, par arrêté délibéré en Conseil des ministres, le montant des contributions visées aux alinéas 2 et 3, sans qu'il puisse être inférieur à 10 euros et supérieur à 50 euros.

§ 2. La personne qui bénéficie de l'aide juridique de deuxième ligne partiellement gratuite s'acquitte d'une contribution dont le montant est fixé en fonction de ses moyens d'existence, en plus de celles visées au paragraphe 1, excepté dans le cas d'une succession d'avocats. Le Roi fixe le montant de la contribution en fonction de ses moyens d'existence.

§ 3. Sauf en cas d'exemption prévue par la loi ou de décision de l'avocat, ce dernier n'entame sa mission qu'à partir du moment où il reçoit le paiement des contributions visées aux paragraphes 1 et 2.

§ 4. Aucune des contributions visées au paragraphe 1 n'est due:

— wanneer de begunstigde minderjarig is;

— wanneer de begunstigde een geesteszieke persoon is overeenkomstig de wet van 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke of wanneer de begunstigde geïnterneerd is;

— in strafzaken ten aanzien van personen die volledig kosteloze juridische bijstand genieten;

— wanneer het een persoon betreft die een procedure instelt tot erkenning als staatloze;

— wanneer het een persoon betreft die een asielaanvraag indient;

— wanneer het een persoon betreft die een aanvraag heeft ingediend om een collectieve schuldenregeling te verkrijgen;

— wanneer het een persoon betreft die niet over enige bestaansmiddelen beschikt.

De Koning kan bijkomende vrijstellingen bepalen op de betaling van de bijdragen bedoeld in paragraaf 1.

§ 5. Onverminderd paragraaf 4, kan het bureau door een met redenen omklede beslissing de aanvrager of de begunstigde, die aantoonst dat de betaling van de in paragraaf 1 bedoelde bijdragen hem de toegang tot de justitie ernstig belemmert of zijn proces oneerlijk maakt, geheel of gedeeltelijk vrijstellen van de betaling ervan.

Het bureau voor juridische bijstand houdt een lijst bij met een beschrijving van de gevallen waarin een vrijstelling bedoeld in het vorig lid werd verleend, het totale aantal verleende vrijstellingen en het totaalbedrag van deze vrijstellingen.

De bureaus voor juridische bijstand maken deze lijst over aan de stafhouder. De stafhouder deelt de lijst mee aan de in artikel 488 bedoelde overheden, die op hun beurt eenmaal per jaar de lijsten van alle balies meedelen aan de minister van Justitie op hetzelfde moment dat zij het totaal van de punten meedelen in toepassing van artikel 508/19, § 2, derde lid.

§ 6. Wanneer de begunstigde zich in een van de gevallen van vrijstelling van betaling van de bijdragen bevindt, verstrekt het bureau zowel aan de begunstigde als aan de advocaat een document volgens hetwelk er geen enkele bijdrage is verschuldigd voor die procedure en die aanstelling.

Art. 8

Artikel 508/18 van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998, wordt vervangen als volgt:

“Art. 508/18. Het bureau kan een einde stellen aan de juridische tweedelijnsbijstand bij de vaststelling dat de begunstigde niet voldeed of niet langer voldoet aan de voorwaarden

— lorsque le bénéficiaire est mineur;

— lorsque le bénéficiaire est une personne malade mentale selon la loi du 26 juin 1990 sur la protection de la personne des malades mentaux ou lorsque le bénéficiaire est interné;

— en matière pénale à l'égard de personnes bénéficiant de l'aide juridique de deuxième ligne entièrement gratuite;

— lorsque la personne introduit une procédure de reconnaissance de la qualité d'apatride;

— lorsque la personne introduit une demande d'asile;

— lorsque la personne introduit une procédure en règlement collectif de dettes;

— lorsque la personne ne dispose d'aucunes ressources.

Le Roi peut déterminer des exemptions additionnelles au paiement des contributions visées au paragraphe 1.

§ 5. Sans préjudice du paragraphe 4, le bureau peut décider, par une décision motivée, de dispenser du paiement de tout ou partie des contributions visées au paragraphe 1 le demandeur ou le bénéficiaire qui démontre que leur paiement entraverait gravement son accès à la justice ou rendrait son procès inéquitable.

Le bureau d'aide juridique tient une liste, comprenant une description des cas dans lesquels une exemption visée à l'alinéa précédent a été accordée, le nombre total d'exemptions accordées et le montant total que représentent ces exemptions.

Les bureaux d'aide juridique transmettent cette liste au bâtonnier. Le bâtonnier communique la liste aux autorités visées à l'article 488, lesquelles communiquent une fois par an les listes de tous les barreaux au ministre de la Justice en même temps qu'elles communiquent le total des points en application de l'article 508/19, § 2, troisième alinéa.

§ 6. Lorsque le bénéficiaire se trouve dans un cas d'exemption du paiement des contributions, le bureau délivre au bénéficiaire ainsi qu'à l'avocat un document selon lequel aucune contribution n'est due pour cette instance et cette désignation.

Art. 8

L'article 508/18 du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998, est remplacé par ce qui suit:

“Art. 508/18. Le bureau peut mettre fin à l'aide juridique de deuxième ligne s'il constate que le bénéficiaire ne satisfaisait pas ou ne satisfait plus aux conditions prévues à l'article

bepaald bij artikel 508/13 of wanneer de begunstigde kennelijk geen medewerking verleent bij de verdediging van zijn belangen. Het licht de advocaat ervan in.

Wanneer de advocaat vaststelt, met alle middelen van recht, dat de begunstigde niet voldeed of niet langer voldoet aan de toekenningsvoorwaarden inzake juridische tweede-lijnsbijstand, dat hij kennelijk geen medewerking verleent bij de verdediging van zijn belangen, of dat de interventie van een advocaat geen enkele meerwaarde biedt, dient hij een met redenen omkleed verzoek in bij het bureau.

Wanneer het bureau een verzoek ontvangt van de advocaat of de in het eerste lid bedoelde vaststelling deed, stelt het de begunstigde daarvan in kennis, met het verzoek zijn opmerkingen te formuleren.

Bij ontstentenis van opmerkingen vanwege de begunstigde binnen vijftien werkdagen, wordt hij geacht in te stemmen met de inhoud van de bewijselementen of van het verzoek.

Elke beslissing tot beëindiging van de toegekende bijstand wordt bij een ter post aangetekende brief ter kennis van de begunstigde gebracht. Tegen die beslissing kan beroep worden ingesteld.

De artikelen 508/15 en 508/16 zijn van toepassing.”.

Art. 9

In artikel 508/19, van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998 en gewijzigd bij de wet van 21 april 2007, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° paragraaf 1 wordt aangevuld met de woorden: “en betaalt de eigen bijdrage bedoeld in artikel 508/17 § 1, tweede, derde lid en § 2 terug aan de rechtzoekende voor zover de rechtsplegingsvergoeding de vergoeding bedoeld in artikel 508/19, § 2, tweede lid overtreft”.

2° paragraaf 2, eerste lid wordt aangevuld met de woorden “de vergoedingen geïnd overeenkomstig artikel 508/19ter alsook de bijdragen bedoeld in artikel 508/17, § 1, tweede en derde lid en § 2”;

3° paragraaf 2, tweede lid wordt vervangen als volgt:

“Met uitzondering van de prestaties waarvoor geldsommen werden geïnd op grond van artikel 508/17, § 1, derde lid, 508/19, § 1, en 508/19ter, kent het bureau voor die prestaties aan de advocaten punten toe en doet het hierover verslag aan de stafhouder.”

4° in paragraaf 3, worden de woorden “in voorkomend geval” ingevoegd tussen de woorden “overheden die” en de woorden “via de Ordes”.

508/13 ou lorsque le bénéficiaire ne collabore manifestement pas à la défense de ses intérêts. Il en informe l’avocat.

Lorsque l’avocat constate par toutes voies de droit, que le bénéficiaire n’entrait pas ou n’entre plus dans les conditions d’octroi de l’aide juridique de deuxième ligne, qu’il ne collabore manifestement pas à la défense de ses intérêts, ou que l’intervention d’un avocat n’ajouterait aucune plus-value, il dépose une requête motivée au bureau.

Lorsque le bureau est saisi d’une requête de l’avocat ou constate l’une des hypothèses visées à l’alinéa 1er, il en informe le bénéficiaire et l’invite à formuler ses observations.

À défaut d’observations du bénéficiaire dans un délai de quinze jours ouvrables, celui-ci est présumé acquiescer au contenu des éléments de preuve ou de la requête.

Toute décision de mettre fin à l’aide octroyée est communiquée par lettre recommandée à la poste au bénéficiaire. Cette décision est susceptible de recours.

Les articles 508/15 et 508/16 sont d’application.”.

Art. 9

Dans l’article 508/19, du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998 et modifié par la loi du 21 avril 2007, les modifications suivantes sont apportées:

1° le paragraphe 1er est complété par les mots: “et rem-bourse au justiciable les contributions propres visées à l’article 508/17 § 1, alinéas 2 et 3, et § 2 pour autant que l’indemnité de procédure dépasse l’indemnité visée à l’article 508/19, § 2, alinéa 2.”

2° le paragraphe 2, alinéa 1er est complété par les mots “les indemnités perçues en vertu de l’article 508/19ter ainsi que les contributions visées à l’article 508/17, § 1, alinéas 2 et 3 et § 2”;

3° le paragraphe 2, alinéa 2 est remplacé comme suit:

“A l’exception des prestations pour lesquelles des sommes ont été perçues sur base des articles 508/17 § 1, alinéa 3, 508/19, § 1, et 508/19ter le bureau attribue des points aux avocats pour ces prestations et en fait un rapport au bâtonnier.”

4° dans le paragraphe 3, les mots “le cas échéant,” sont insérés entre les mots “la répartition” et les mots “par le biais”.

Art. 10

In Deel II, Boek IIIbis, wordt het opschrift van Hoofdstuk VI van hetzelfde wetboek vervangen als volgt:

“Hoofdstuk VI. Terugvordering van de rijksvergoeding – Recht van de advocaat op de betaling van vergoedingen”.

Art. 11

In Hoofdstuk VI, Boek IIIbis, van hetzelfde Wetboek wordt een artikel 508/19ter ingevoegd, luidende:

“Art. 508/19ter. § 1. De advocaat die vaststelt dat zijn optreden de begunstigde in staat heeft gesteld om geldsommen te ontvangen, waardoor hij een vergoeding kan betalen, stelt de begunstigde en het bureau daarvan in kennis.

De geldsommen die in aanmerking kunnen worden genomen zijn deze die, mochten zij bestaan hebben op de dag van de aanvraag, de begunstigde niet hadden toegestaan te voldoen aan de voorwaarden om te genieten van juridische tweedelijnsbijstand.

Het bureau houdt rekening met de verrichte prestaties en stelt het bedrag vast van de vergoeding die de advocaat inhoudt van of begroot aan de begunstigde.

§ 2. De vergoeding kan niet tot gevolg hebben dat:

1° een bedrag wordt ingehouden of geheven dat hoger is dan 150 % van de vergoeding die de advocaat zou hebben ontvangen in toepassing van artikel 508/19, § 2, tweede lid,;

2° een bedrag wordt ingehouden of geheven op het totaal van de door de begunstigde of voor zijn rekening ontvangen geldsommen waardoor het saldo lager is dan 250 euro;

3° een bedrag wordt ingehouden of geheven dat hoger is dan 50 % van het totaal van de ontvangen geldsommen;

Het bureau kan, in uitzonderlijke gevallen, bij een met redenen omklede beslissing beslissen dat de in het eerste lid, 1°, bedoelde maximale percentages niet toepasselijk zijn.

De berekening van de voor juridische bijstand toegekende vergoeding gebeurt op basis van de meest recente waarde van het punt.

In het geval dat de dankzij het optreden van de advocaat geïnde bedragen maandelijks sommen zijn, worden de in te houden of te heffen bedragen bedoeld in het eerste lid, 2° en 3°, berekend op basis van de sommen die de inkomensdrempels vastgesteld krachtens artikel 508/13 overschrijden.

§ 3. Wanneer de advocaat vergoedingen heeft ontvangen in toepassing van artikel 508/17, § 1, tweede en derde lid, en § 2, of een rechtsplegingsvergoeding in toepassing van artikel 508/19, § 1, trekt het bureau die bedragen af van de geldsommen die de advocaat mag heffen of aanrekenen bij de begunstigde.

Art. 10

Dans la Partie II, Livre IIIbis du même Code, l'intitulé du chapitre VI est remplacé par ce qui suit:

“Chapitre VI. De la récupération de l'indemnité de l'État – Du droit de l'avocat au paiement d'indemnités.”

Art. 11

Dans la Partie II, Livre IIIbis, Chapitre VI du même Code, il est inséré un article 508/19ter rédigé comme suit:

“Art. 508/19ter. § 1. L'avocat qui constate que son intervention a permis au bénéficiaire de percevoir des sommes d'argent, lui permettant de payer une indemnité, en informe le bénéficiaire et le bureau.

Les sommes d'argent pouvant être prises en considération sont celles qui, si elles avaient existé au jour de la demande d'aide juridique, n'auraient pas permis au bénéficiaire de rentrer dans les conditions pour bénéficier de l'aide juridique de deuxième ligne.

Le bureau tient compte des prestations accomplies et fixe le montant de l'indemnité que l'avocat retient ou taxe au bénéficiaire.

§ 2. L'indemnité ne peut avoir pour conséquence:

1° de retenir ou de taxer un montant supérieur à 150 % de ce que l'avocat aurait obtenu comme indemnité en application de l'article 508/19, § 2, alinéa 2,;

2° de retenir ou de taxer un montant qui, une fois déduit du total des sommes perçues par le bénéficiaire ou pour son compte, rendraient ces sommes inférieures à 250 euros;

3° de retenir ou de taxer un montant supérieur à 50 % du total des sommes perçues;

En cas de circonstances exceptionnelles, le bureau peut, par une décision motivée, décider que les pourcentages maximaux prévus à l'alinéa 1er, 1°, ne s'appliquent pas.

Le calcul de l'indemnité allouée pour l'aide juridique se fait sur la base de la valeur du point connue la plus récente.

Dans le cas où les sommes perçues grâce à l'intervention de l'avocat sont des sommes mensuelles, les montants à retenir ou taxer visés à l'alinéa 1, 2° et 3°, sont calculés sur base des sommes excédant les seuils de revenus déterminés en vertu de l'article 508/13.

§ 3. Lorsque l'avocat a perçu des contributions en application de l'article 508/17 § 1, alinéas 2 et 3, et § 2, ou l'indemnité de procédure en application de l'article 508/19, § 1er, le bureau soustrait ces montants des sommes que l'avocat peut retenir ou taxer au bénéficiaire.

§ 4. Het bureau deelt zijn beslissing mee aan de begunstigde en aan de advocaat volgens de vormen voorgeschreven bij artikel 508/15.

De beslissing is vatbaar voor beroep overeenkomstig artikel 508/16.

§ 5. Wanneer de advocaat in de onmogelijkheid verkeert om de geldsommen bestemd voor de begunstigde in te houden, of zijn vergoeding onbetaald blijft ondanks drie opeenvolgende aanmaningen, brengt hij het bureau daarvan op de hoogte ten vroegste twee maanden na de mededeling bedoeld in paragraaf 1, tweede lid, en vraagt hij om de betaling van de vergoeding bedoeld in artikel 508/19, § 2, tweede lid.

Wanneer de advocaat slechts een gedeelte van de vergoeding die hem verschuldigd is kan inhouden of heffen of een gedeelte van zijn vergoeding onbetaald blijft, brengt hij het bureau hiervan op de hoogte binnen dezelfde termijn en onder dezelfde voorwaarden als in het eerste lid en verzoekt hij de betaling van het saldo van de vergoeding bedoeld in artikel 508/19, § 2, tweede lid.

Voor de prestaties waarvoor een voor de juridische bijstand toegekende vergoeding werd ingehouden of begroot, worden geen punten toegekend overeenkomstig artikel 508/19, § 2, tweede lid.

§ 6. Het bureau doet verslag aan de stafhouder van de bedragen waarvoor het toestemming tot inhouding of begroting heeft gegeven evenals van de begrote bedragen die onbetaald zijn gebleven.

De stafhouder deelt die bedragen mee aan de in artikel 488 bedoelde overheden, die op hun beurt eenmaal per jaar het totaal van die bedragen van alle balies meedelen aan de minister van Justitie op hetzelfde moment dat zij het totaal van de meedelen in toepassing van artikel 508/19, § 2, derde lid."

Art. 12

In artikel 508/20, § 1, van hetzelfde wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in het eerste lid, wordt de bepaling onder 2° aangevuld als volgt:

“, voor zover die bedragen niet door de advocaat geïnd werden overeenkomstig artikel 508/19ter”;

2° het tweede lid wordt opgeheven.

Art. 13

In de artikelen 508/22, eerste lid, en 508/23, eerste lid, van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 novem-

§ 4. Le bureau communique sa décision au bénéficiaire et à l'avocat dans les formes prévues à l'article 508/15.

Elle est susceptible de recours conformément à l'article 508/16.

§ 5. Lorsque l'avocat se trouve dans l'impossibilité de retenir les sommes destinées au bénéficiaire ou que son indemnité reste impayée malgré trois rappels successifs, il en informe le bureau au plus tôt deux mois après la communication visée au paragraphe 1er, alinéa 2 et sollicite le paiement de l'indemnité visée à l'article 508/19, § 2, alinéa 2.

Lorsque l'avocat n'a pu retenir ou taxer qu'une partie de l'indemnité qui lui est due ou que son indemnité reste partiellement impayée, il en informe le bureau dans les mêmes délais et dans les mêmes conditions qu'à l'alinéa 1er et sollicite le paiement du solde de l'indemnité visée à l'article 508/19, § 2, alinéa 2.

Pour les prestations pour lesquelles une indemnité allouée pour l'aide juridique est retenue ou taxée en vertu du § 1 alinéa 2, aucun point ne sera attribué conformément à l'article 508/19, § 2, alinéa 2.

§ 6. Le bureau fait rapport au bâtonnier des montants qu'il autorise à retenir ou taxer ainsi que des montants taxés mais impayés.

Le bâtonnier communique ces montants aux autorités visées à l'article 488, lesquelles communiquent le total de ces montants de tous les barreaux au ministre de la Justice une fois par an, en même temps qu'elles communiquent le total des points conformément à l'article 508/19, § 2, alinéa 3."

Art. 12

Dans l'article 508/20, § 1er, du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998, les modifications suivantes sont apportées:

1° dans l'alinéa 1er, le 2° est complété par ce qui suit:

“, pour autant que ces montants n'aient pas été perçus par l'avocat en application de l'article 508/19ter”;

2° l'alinéa 2 est abrogé.

Art. 13

Dans les articles 508/22, alinéa 1er et 508/23, alinéa 1er du même Code, insérés par la loi du 23 novembre 1998, les

ber 1998, wordt het woord “inkomensvoorwaarden” telkens vervangen door de woorden “voorwaarden betreffende de bestaansmiddelen”.

Art. 14

In het art. 508/25 van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 15 juni 2006, wordt het woord “inkomsten” vervangen door het woord “bestaansmiddelen”.

Art 15

In het art. 664, eerste lid, van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 19 december 2006, wordt het woord “inkomsten” vervangen door het woord “bestaansmiddelen”.

Art 16

Artikel 667 van hetzelfde wetboek, gewijzigd bij de wet van 1 juli 2006, wordt vervangen als volgt:

“Art. 667. Rechtsbijstand wordt verleend aan de personen van Belgische nationaliteit, indien zij aantonen dat hun bestaansmiddelen ontoereikend zijn. De aanvragen in verband met zaken die kennelijk onontvankelijk of ongegrond lijken, worden geweigerd.

De beslissing van het bureau voor juridische bijstand waarbij gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand wordt verleend, vormt het bewijs voor onvoldoende bestaansmiddelen.

Een jaar na de beslissing van het bureau voor juridische bijstand kan het bureau voor rechtsbijstand of de rechter die de rechtsbijstand verleent, nagaan of de voorwaarden van onvoldoende bestaansmiddelen nog steeds gelden.”

In het geval waarin het bureau voor juridische bijstand een einde maakt aan de juridische tweedelijnsbijstand wanneer de begunstigde niet langer voldoet aan de voorwaarden bepaald bij artikel 508/13, zendt de advocaat in voorkomend geval deze beslissing onverwijld over aan het bureau voor rechtsbijstand of aan de bevoegde rechter.”

Art. 17

Artikel 668 van hetzelfde wetboek, vervangen bij de wet van 15 december 1980 en gewijzigd bij de wet van 1 juli 2006 wordt aangevuld met een bepaling onder e), luidende:

“e) alle vreemdelingen die op onregelmatige wijze in België hun verblijfplaats hebben onder voorwaarde dat zij een poging hebben ondernomen hun verblijf in België te regulariseren, dat hun vordering hoogdringend is en dat het gaat om vragen betreffende de uitoefening van een fundamenteel recht”.

mots “de ressources visées” sont chaque fois remplacés par les mots “des moyens d’existence visés”.

Art. 14

Dans l’article 508/25 du même Code, inséré par la loi du 15 juin 2006, les mots “ressources insuffisantes” sont remplacés par “moyens d’existence insuffisants”.

Art. 15

Dans l’article 664, alinéa 1er du même Code, modifié par la loi du 19 décembre 2006, les mots “revenus nécessaires” sont remplacés par les mots “moyens d’existence suffisants”.

Art. 16

L’article 667 du même Code, modifié par la loi du 1er juillet 2006, est remplacé par ce qui suit:

“Art. 667. Le bénéfice de l’assistance judiciaire est accordé aux personnes de nationalité belge, lorsqu’elles justifient de l’insuffisance de leurs moyens d’existence. Les demandes relatives à des causes paraissant manifestement irrecevables ou mal fondées sont rejetées.

La décision du bureau d’aide juridique octroyant l’aide juridique de deuxième ligne, partiellement ou entièrement gratuite, constitue la preuve de moyens d’existence insuffisants.

Un an après la décision du bureau d’aide juridique, le bureau d’assistance judiciaire ou le juge accordant le bénéfice de l’assistance judiciaire peut vérifier si les conditions d’insuffisance des moyens d’existence sont toujours réunies.

Dans l’hypothèse où le bureau d’aide juridique met fin à l’aide juridique de deuxième ligne lorsque le bénéficiaire ne satisfait plus aux conditions prévues à l’article 508/13, le cas échéant, l’avocat transmet sans délai cette décision au bureau d’assistance judiciaire ou au juge compétent.”

Art. 17

L’article 668 du même Code, remplacé par la loi du 15 décembre 1980 et modifié par la loi du 1er juillet 2006, est complété par le e) rédigé comme suit:

“e) à tous les étrangers qui ont, d’une manière irrégulière, leur résidence en Belgique, à condition qu’ils aient essayé de régulariser leur séjour en Belgique, que leur demande présente un caractère urgent et que la procédure porte sur des questions liées à l’exercice d’un droit fondamental.”

Art. 18

In de artikelen 669 en 693, eerste lid, van hetzelfde Wetboek en in het artikel 677, eerste lid van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 1 juli 2006, wordt het woord “inkomsten” vervangen door het woord “bestaansmiddelen”.

Art. 19

In het artikel 699ter van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 1 juli 2006, wordt het woord “inkomsten” vervangen door het woord “bestaansmiddelen”.

HOOFDSTUK 3

Inwerkingtreding

Art. 20

Behalve voor wat betreft het artikel 17 dat in werking treedt tien dagen na bekendmaking van deze wet in het *Belgisch Staatsblad*, treedt deze wet in werking op een datum vastgesteld door de Koning en ten laatste op 1 september 2016.

Art. 18

Dans les articles 669 et 693, alinéa 1er du même Code et dans l'article 677, alinéa 1er du même Code, modifié par la loi du 1er juillet 2006, le mot “revenus” est chaque fois remplacé par les mots “moyens d’existence”.

Art 19

Dans l'article 699ter du même Code, inséré par la loi du 1er juillet 2006, les mots “revenus insuffisants” sont remplacés par les mots “moyens d’existence insuffisants”.

CHAPITRE 3

Entrée en vigueur

Art. 20

Sauf en ce qui concerne l' article 17 qui entre en vigueur dix jours après la publication de la présente loi au *Moniteur belge*, la présente loi entre en vigueur à une date fixée par le Roi et au plus tard le 1er septembre 2016.

Voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de juridische bijstand - (v2) -
08/12/2015 10:13

Geïntegreerde impactanalyse

Beschrijvende fiche

A. Auteur

Bevoegd regeringslid

Minister van Justitie

Contactpersoon beleidscel

Naam : Benjamin Dalle

E-mail : benjamin.dalle@just.fgov.be

Tel. Nr. : 025428094

Overheidsdienst

FOD Justitie

Contactpersoon overheidsdienst

Naam : Violaine Nandrin

E-mail : violaine.nandrin@just.fgov.be

Tel. Nr. : 025426654

B. Ontwerp

Titel van de regelgeving

Voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de juridische bijstand

Korte beschrijving van het ontwerp van regelgeving met vermelding van de oorsprong (verdrag, richtlijn, samenwerkingsakkoord, actualiteit, ...), de beoogde doelen van uitvoering.

Dit ontwerp van wet beoogt de hervorming, modernisering en herfinanciering van het systeem van juridische tweedelijnsbijstand teneinde die bijstand blijvend te waarborgen ten aanzien van wie er recht op heeft, waarbij gestreefd wordt naar het garanderen van zowel de vergoedingen voor de advocaten als de beheersing van die begrotingspost voor de Staat, met behoud van de kwaliteit van de dienstverlening jegens de rechtzoekende. Het voorontwerp van wet beoogt het systeem van de juridische bijstand te hervormen door de gehele keten van juridische bijstand te verbeteren, zowel voor de begunstigten als voor de verstrekkers. Het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de juridische bijstand wordt gewijzigd.

Impactanalyses reeds uitgevoerd:

☐ Ja ☒ Nee

C. Raadpleging over het ontwerp van regelgeving

Verplichte, facultatieve of informele raadplegingen

optionele overleg met de Ordes

D. Bronnen gebruikt om de impactanalyse uit te voeren

Statistieken, referentiedocumenten, organisaties en referentiepersonen

de ordes

Welke impact heeft het ontwerp van regelgeving op deze 21 thema's?

1. Kansarmoedebestrijding

☒ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☐ Geen impact

Leg uit

Dit wetsontwerp beoogt de filosofie te behouden van het systeem van kosteloze juridische bijstand, namelijk de toegang tot justitie voor iedereen, rekening houdend met een belangrijk aantal verzoeken om juridische bijstand in België. Het hervormt en moderniseert het systeem van juridische tweedelijnsbijstand zodat we het duurzaam kunnen garanderen voor diegenen die het nodig hebben.

2. Gelijke kansen en sociale cohesie

☒ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☐ Geen impact

Leg uit

Het project laat toe aan personen die zich in precare situaties bevinden en aan hen die er werkelijk nood aan hebben toegang te krijgen tot justitie

3. Gelijkheid van vrouwen en mannen

1. Op welke personen heeft het ontwerp (rechtstreeks of onrechtstreeks) een impact en wat is de naar geslacht uitgesplitste samenstelling van deze groep(en) van personen?

☐ Er zijn personen betrokken. | ☒ Personen zijn niet betrokken.

Leg uit waarom:

Het project maakt geen onderscheid tussen personen van verschillend geslacht. Het wordt toegepast op beide categorieën personen (vrouwen en mannen).

4. Gezondheid

☐ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☒ Geen impact

5. Werkgelegenheid

☐ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☒ Geen impact

6. Consumptie- en productiepatronen

☐ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☒ Geen impact

7. Economische ontwikkeling

☐ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☒ Geen impact

8. Investerings

☐ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☒ Geen impact

9. Onderzoek en ontwikkeling

☐ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☒ Geen impact

10. Kmo's

1. Welke ondernemingen zijn rechtstreeks of onrechtstreeks betrokken?

Voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de juridische bijstand - (v2) -
08/12/2015 10:13

☐ Er zijn ondernemingen (inclusief kmo's) betrokken. | ☒ Ondernemingen zijn niet betrokken.

Leg uit waarom:

De tweedelijnsbijstand is alleen toegankelijk aan fysieke personen (art 508/1, 2° Ger. W.)

11. Administratieve lasten

| ☐ Ondernemingen of burgers zijn betrokken. ☒ Ondernemingen of burgers zijn niet betrokken.

12. Energie

☐ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☒ Geen impact

13. Mobiliteit

☐ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☒ Geen impact

14. Voeding

☐ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☒ Geen impact

15. Klimaatverandering

☐ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☒ Geen impact

16. Natuurlijke hulpbronnen

☐ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☒ Geen impact

17. Buiten- en binnenlucht

☐ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☒ Geen impact

18. Biodiversiteit

☐ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☒ Geen impact

19. Hinder

☐ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☒ Geen impact

20. Overheid

☒ Positieve impact ☐ Negatieve impact | ☐ Geen impact

Leg uit

Dit project heeft een positieve invloed op het budget van de tweedelijnsbijstand omdat het toelaat het systeem te herfinancieren, misbruiken te verhinderen en te maken dat de tweedelijnsbijstand toekomt aan diegenen die het werkelijk nodig hebben.

21. Beleidscoherentie ten gunste van ontwikkeling

1. Identificeer de eventuele rechtstreekse of onrechtstreekse impact van het ontwerp op de ontwikkelingslanden op het vlak van: voedselveiligheid, gezondheid en toegang tot geneesmiddelen, waardig werk, lokale en internationale handel, inkomens en mobilisering van lokale middelen (taxatie), mobiliteit van personen, leefmilieu en klimaatverandering (mechanismen voor schone ontwikkeling), vrede en veiligheid.

☐ Impact op ontwikkelingslanden. | ☒ Geen impact op ontwikkelingslanden.

Voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de juridische bijstand - (v2) -
08/12/2015 10:13

Leg uit waarom:

Er is geen impact op de ontwikkelingslanden

Avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne l'aide juridique - (v2) - 08/12/2015 10:13

Analyse d'impact intégrée

Fiche signalétique

A. Auteur

Membre du Gouvernement compétent

Ministre de la Justice

Contact cellule stratégique

Nom : Benjamin Dalle

E-mail : benjamin.dalle@just.fgov.be

Téléphone : 025428094

Administration

SPF Justice

Contact administration

Nom : Violaine Nandrin

E-mail : violaine.nandrin@just.fgov.be

Téléphone : 025426654

B. Projet

Titre de la réglementation

Avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne l'aide juridique

Description succincte du projet de réglementation en mentionnant l'origine réglementaire (traités, directive, accord de coopération, actualité, ...), les objectifs poursuivis et la mise en œuvre.

Ce projet de loi vise à réformer, à moderniser et refinancer le système d'aide juridique de deuxième ligne, afin de continuer de garantir durablement cette aide à ceux qui y ont droit tout en essayant de rassurer tant les avocats sur leurs indemnités que l'Etat sur la maîtrise de ce poste budgétaire, et en maintenant la qualité du service pour le justiciable. L'avant-projet de loi entend réformer le régime de l'aide juridique en améliorant l'ensemble de la chaîne de l'aide juridique tant du côté des bénéficiaires que du côté des dispensateurs. Le Code judiciaire sera modifié dans ce but.

Analyses d'impact déjà réalisées :

☐ Oui ☒ Non

C. Consultations sur le projet de réglementation

Consultation obligatoire, facultative ou informelle

Consultation facultative avec les ordres

D. Sources utilisées pour effectuer l'analyse d'impact

Statistiques, documents, institutions et personnes de référence

les Ordres

Quel est l'impact du projet de réglementation sur ces 21 thèmes ?

1. Lutte contre la pauvreté

☒ Impact positif ☐ Impact négatif | ☐ Pas d'impact

Expliquez

Le projet vise à préserver la philosophie du système de l'aide juridique gratuite, notamment l'accès pour tous à la justice, tout en répondant à un nombre important de demandes d'aide juridique en Belgique. Le projet réforme et modernise le système de l'aide juridique de deuxième ligne afin de garantir durablement cette aide à ceux qui en ont besoin.

2. Égalité des chances et cohésion sociale

☒ Impact positif ☐ Impact négatif | ☐ Pas d'impact

Expliquez

Le projet permet à des populations plus fragilisées et à ceux qui en ont véritablement besoin d'avoir accès à la justice.

3. Égalité des femmes et des hommes

1. Quelles personnes sont (directement et indirectement) concernées par le projet et quelle est la composition sexuée de ce(s) groupe(s) de personnes ?

☐ Des personnes sont concernées. | ☒ Aucune personne n'est concernée.

Expliquez pourquoi :

Le projet ne fait pas de différence de genre. Il s'applique indistinctement à ces deux catégories (femmes-hommes).

4. Santé

☐ Impact positif ☐ Impact négatif | ☒ Pas d'impact

5. Emploi

☐ Impact positif ☐ Impact négatif | ☒ Pas d'impact

6. Modes de consommation et production

☐ Impact positif ☐ Impact négatif | ☒ Pas d'impact

7. Développement économique

☐ Impact positif ☐ Impact négatif | ☒ Pas d'impact

8. Investissements

☐ Impact positif ☐ Impact négatif | ☒ Pas d'impact

9. Recherche et développement

☐ Impact positif ☐ Impact négatif | ☒ Pas d'impact

10. PME

1. Quelles entreprises sont directement et indirectement concernées ?

Avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne l'aide juridique - (v2) - 08/12/2015 10:13

☐ Des entreprises (dont des PME) sont concernées. | ☒ Aucune entreprise n'est concernée.

Expliquez pourquoi :

l'aide juridique de deuxième ligne est réservée aux personnes physiques (art 508/1 2° Code judiciaire)

11. Charges administratives

| ☐ Des entreprises/citoyens sont concernés. ☒ Les entreprises/citoyens ne sont pas concernés.

12. Énergie

☐ Impact positif ☐ Impact négatif | ☒ Pas d'impact

13. Mobilité

☐ Impact positif ☐ Impact négatif | ☒ Pas d'impact

14. Alimentation

☐ Impact positif ☐ Impact négatif | ☒ Pas d'impact

15. Changements climatiques

☐ Impact positif ☐ Impact négatif | ☒ Pas d'impact

16. Ressources naturelles

☐ Impact positif ☐ Impact négatif | ☒ Pas d'impact

17. Air intérieur et extérieur

☐ Impact positif ☐ Impact négatif | ☒ Pas d'impact

18. Biodiversité

☐ Impact positif ☐ Impact négatif | ☒ Pas d'impact

19. Nuisances

☐ Impact positif ☐ Impact négatif | ☒ Pas d'impact

20. Autorités publiques

☒ Impact positif ☐ Impact négatif | ☐ Pas d'impact

Expliquez

Le projet aura un impact positif sur le budget de l'aide juridique de deuxième ligne en permettant de refinancer le système, de supprimer les abus et de faire en sorte que l'aide juridique soit attribuée à celui qui en a véritablement besoin.

21. Cohérence des politiques en faveur du développement

1. Identifiez les éventuels impacts directs et indirects du projet sur les pays en développement dans les domaines suivants : sécurité alimentaire, santé et accès aux médicaments, travail décent, commerce local et international, revenus et mobilisations de ressources domestiques (taxation), mobilité des personnes, environnement et changements climatiques (mécanismes de développement propre), paix et sécurité.

☐ Impact sur les pays en développement. | ☒ Pas d'impact sur les pays en développement.

Avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne l'aide juridique - (v2) - 08/12/2015 10:13

Expliquez pourquoi :

Il n'y a aucun impact sur les pays en voie de développement

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE
NR. 58.761/3
DU 17 FEBRUARI 2016

Op 22 december 2015 is de Raad van State, afdeling Wetgeving, door de minister van Justitie verzocht binnen een termijn van dertig dagen, verlengd tot 16 februari 2016, een advies te verstrekken over een voorontwerp van wet “tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de juridische bijstand”.

Het voorontwerp is door de derde kamer onderzocht op 26 januari 2016. De kamer was samengesteld uit Jan SMETS, staatsraad, voorzitter, Jeroen VAN NIEUWENHOVE en Koen MUYLLE, staatsraden, Jan VELAERS en Johan PUT, assessor, en Annemie GOOSSENS, griffier.

Het verslag is uitgebracht door Frédéric VANNESTE, auditeur.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst van het advies is nagezien onder toezicht van Jan SMETS, staatsraad, voorzitter.

Het advies, waarvan de tekst hierna volgt, is gegeven op 17 februari 2016.

*

1. Met toepassing van artikel 84, § 3, eerste lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, heeft de afdeling Wetgeving zich toegespitst op het onderzoek van de bevoegdheid van de steller van de handeling, van de rechtsgrond⁵, alsmede van de vraag of aan de te vervullen vormvereisten is voldaan.

*

STREKKING EN RECHTSGROND
VAN HET VOORONTWERP

2. Het om advies voorgelegde voorontwerp van wet strekt ertoe het systeem van de juridische tweedelijnsbijstand te hervormen. De voornaamste wijzigingen kunnen als volgt worden samengevat.

De Orde van advocaten (hierna: de Orde) stelt een lijst op van de advocaten die in hoofddorde of in bijkomende Orde prestaties wensen te verrichten in het raam van de door het bureau voor juridische bijstand georganiseerde juridische tweedelijnsbijstand en houdt deze lijst bij. De Orde kan in de verplichte inschrijving van advocaten voorzien voor zover dat noodzakelijk is voor de juridische bijstand. De Orde ziet eveneens toe op de doeltreffendheid en de kwaliteit van de in het raam van deze bijstand verrichte prestaties. In geval van tekortkoming kan de Raad van de Orde, onverminderd

⁵ Aangezien het om een voorontwerp van wet gaat, wordt onder “rechtsgrond” de conformiteit met hogere rechtsnormen verstaan.

AVIS DU CONSEIL D'ÉTAT
N° 58.761/3
DU 17 FEBRUARI 2016

Le 22 décembre 2015, le Conseil d'État, section de législation, a été invité par le ministre de la Justice à communiquer un avis, dans un délai de trente jours, prorogée jusqu'au 16 février 2016, sur un avant-projet de loi “modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne l'aide juridique”.

L'avant-projet a été examiné par la troisième chambre le 26 janvier 2016. La chambre était composée de Jan SMETS, conseiller d'État, président, Jeroen VAN NIEUWENHOVE et Koen MUYLLE, conseillers d'État, Jan VELAERS et Johan PUT, assesseurs, et Annemie GOOSSENS, greffier.

Le rapport a été présenté par Frédéric VANNESTE, auditeur.

La concordance entre la version française et la version néerlandaise de l'avis a été vérifiée sous le contrôle de Jan SMETS, conseiller d'État, président.

L'avis, dont le texte suit, a été donné le 17 février 2016.

*

1. En application de l'article 84, § 3, alinéa 1er, des lois sur le Conseil d'État, coordonnées le 12 janvier 1973, la section de législation a fait porter son examen essentiellement sur la compétence de l'auteur de l'acte, le fondement juridique⁵ et l'accomplissement des formalités prescrites.

*

PORTÉE ET FONDEMENT JURIDIQUE
DE L'AVANT-PROJET

2. L'avant-projet de loi soumis pour avis a pour objet de réformer le système de l'aide juridique de deuxième ligne. Les principales modifications peuvent être résumées de la manière suivante.

L'Ordre des avocats (ci-après: l'Ordre) établit une liste des avocats désireux d'accomplir à titre principal ou à titre accessoire des prestations dans le cadre de l'aide juridique de deuxième ligne organisée par le bureau d'aide juridique et tient cette liste à jour. L'Ordre peut prévoir l'inscription obligatoire d'avocats pour autant que ce soit nécessaire pour l'aide juridique. L'Ordre contrôle également l'effectivité et la qualité des prestations effectuées dans le cadre de cette aide. En cas de manquement, le Conseil de l'Ordre peut, sans préjudice de poursuites disciplinaires, subordonner le maintien de l'avocat

⁵ S'agissant d'un avant-projet de loi, on entend par “fondement juridique” la conformité aux normes supérieures.

tuchtrechtelijke vervolging, het behoud van de betrokken advocaat op de genoemde lijst afhankelijk maken van de naleving van de voorwaarden die hij bepaalt, diens inschrijving schorsen gedurende een periode van acht dagen tot drie jaar of hem eruit weglaten.

Om te bepalen of iemand in aanmerking komt voor juridische tweedelijnsbijstand, wordt voortaan rekening gehouden met de “bestaansmiddelen” in plaats van met de “inkomsten”, terwijl de juridische tweedelijnsbijstand niet wordt toegekend als en voor zover de begunstigde een beroep kan doen op de tussenkomst van een derde-betaler.

In geval van spoedeisendheid kan aan de aanvrager kosteloze bijstand worden toegekend, zonder dat alle stukken die dienen tot het bewijs van het beschikken over voldoende bestaansmiddelen onmiddellijk moeten worden voorgelegd. Daarbij wordt bepaald binnen welke termijn de aanvrager die stukken moet voorleggen.

Aanvragen om rechtsbijstand in zaken die kennelijk onontvankelijk of ongegrond lijken, worden geweigerd.

Behoudens in geval van opvolging van advocaat, geeft elke aanstelling van een advocaat aanleiding tot de inning van een forfaitaire bijdrage. De begunstigde is er bovendien toe gehouden een forfaitaire bijdrage te betalen ten behoeve van zijn advocaat “per aanleg voor elke gerechtelijke procedure” waarin hij wordt vertegenwoordigd of bijgestaan. De Koning bepaalt het bedrag van deze bijdragen, zonder dat het lager kan zijn dan tien euro en hoger dan vijftig euro. De persoon die de gedeeltelijke juridische tweedelijnsbijstand geniet, betaalt naast de zo even genoemde bijdragen ook een bijdrage die afhankelijk is van zijn bestaansmiddelen. Voor een aantal categorieën is geen bijdrage verschuldigd, terwijl het bureau voor juridische bijstand de betrokkene geheel of gedeeltelijk kan vrijstellen van de betaling ervan wanneer het verschuldigd zijn van de bijdragen hem de toegang tot de justitie ernstig zou belemmeren of zijn proces oneerlijk zou maken.

Tevens worden de gevallen omschreven waarin aan de kosteloze rechtsbijstand een einde kan worden gemaakt.

Het bureau voor juridische bijstand bepaalt een nader in het ontwerp omschreven vergoeding indien het optreden van de aangestelde advocaat ertoe heeft geleid dat de begunstigde geldsommen heeft kunnen ontvangen die, indien zij voorhanden waren geweest op de dag van de aanvraag tot juridische bijstand, ertoe hadden geleid dat de betrokkene niet in aanmerking kwam voor die bijstand.

De beslissing van het bureau voor juridische bijstand waarbij gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand wordt verleend, vormt het bewijs van onvoldoende bestaansmiddelen in het raam van de toekenning van de rechtsbijstand. Vreemdelingen die op onregelmatige wijze in België hun verblijfplaats hebben, kunnen, op voorwaarde dat zij een poging hebben ondernomen hun verblijf in België te regulariseren, dat hun vordering hoogdringend is en dat ze betrekking heeft op “vragen betreffende de uitoefening van een fundamenteel recht”, rechtsbijstand verkrijgen onder dezelfde voorwaarden als personen van Belgische nationaliteit.

concerné sur la liste précitée, au respect des conditions qu’il détermine, suspendre son inscription pour une période de huit jours à trois ans ou l’en omettre.

Pour déterminer si une personne peut prétendre à l’aide juridique de deuxième ligne, les “moyens d’existence” au lieu des “ressources” sont désormais pris en compte tandis que l’aide juridique de deuxième ligne n’est pas accordée si et dans la mesure où le bénéficiaire peut faire appel à l’intervention d’un tiers payant.

En cas d’urgence, l’assistance gratuite peut être accordée au demandeur sans que l’ensemble des pièces qui doivent démontrer qu’il dispose de moyens d’existence suffisants doivent être produites. À cet égard, l’avant-projet fixe le délai dans lequel le demandeur doit produire ces pièces.

Des demandes d’aide juridique relatives à des causes manifestement irrecevables ou mal fondées sont rejetées.

Sauf en cas de succession d’avocats, toute désignation d’avocat donne lieu à la perception d’une contribution forfaitaire. Le bénéficiaire est en outre tenu de s’acquitter, en faveur de son avocat, d’une contribution forfaitaire “par instance pour chaque procédure contentieuse” dans laquelle il est assisté ou représenté. Le Roi détermine le montant de ces contributions sans qu’il puisse être inférieur à dix euros et supérieur à cinquante euros. Outre les contributions précitées, la personne qui bénéficie de l’aide juridique de deuxième ligne partielle s’acquitte également d’une contribution fixée en fonction de ses moyens d’existence. Pour certaines catégories, aucune contribution n’est due, alors que le bureau d’aide juridique peut dispenser l’intéressé du paiement de tout ou partie des contributions si leur exigibilité entravait gravement son accès à la justice ou rendait son procès inéquitable.

L’avant-projet décrit en outre les cas où il peut être mis fin à l’aide juridique gratuite.

Le bureau d’aide juridique fixe une indemnité précisée dans le projet s’il a résulté de l’intervention de l’avocat désigné que le bénéficiaire a pu percevoir des sommes d’argent, qui, si elles avaient existé au jour de la demande d’aide juridique, auraient eu pour effet que l’intéressé ne puisse pas en bénéficier.

La décision du bureau d’aide juridique accordant une aide juridique de deuxième ligne totalement ou partiellement gratuite, constitue la preuve de l’insuffisance de moyens d’existence dans le cadre de l’octroi de l’aide juridique. Les étrangers qui ont leur résidence en Belgique d’une manière irrégulière peuvent obtenir l’aide juridique aux mêmes conditions que les personnes de nationalité belge à condition qu’ils aient essayé de régulariser leur séjour en Belgique, que leur demande présente un caractère urgent et qu’elle porte sur des “questions liées à l’exercice d’un droit fondamental”.

De aan te nemen wet treedt in werking op de datum vastgesteld door de Koning en ten laatste op 1 september 2016, behalve artikel 17 ervan, dat in werking treedt tien dagen na de bekendmaking van de aan te nemen wet in het *Belgisch Staatsblad*.

ALGEMENE OPMERKINGEN

A. Recht op toegang tot de rechter en op juridische bijstand

3.1. Het ontwerp bevat wijzigingen aan het stelsel van de juridische bijstand, zowel in hoofde van de begunstigten van die bijstand, als in hoofde van de advocaten die instaan voor de werking van het stelsel. Deze wijzigingen moeten worden beoordeeld in het licht van het grondwettelijke en internationaalrechtelijke gewaarborgde recht op toegang tot de rechter, alsook in het licht van het grondwettelijk, Europeesrechtelijk en internationaalrechtelijk gewaarborgde recht op juridische bijstand.

Het recht op toegang tot de rechter, dat een wezenlijk aspect van het recht op een eerlijk proces vormt, is fundamenteel in een rechtsstaat⁶. Het is neergelegd in artikel 13 van de Grondwet, in artikel 6 van het Europees Verdrag over de rechten van de mens (hierna: EVRM), en in artikel 14 van het Internationaal Verdrag inzake burgerlijke en politieke rechten (hierna: BUPO-verdrag), alsook in artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna: Handvest).

Bij de artikelen 6, lid 3, van het EVRM en 14, lid 3, van het BUPO-verdrag wordt bovendien, doch enkel in strafzaken, meer specifiek de bijstand van een raadsman naar keuze gewaarborgd en, indien de beschuldigde niet over voldoende middelen beschikt, het recht op kosteloze bijstand van een advocaat indien het belang van de rechtspraak dit eist.

In artikel 23, derde lid, 2°, van de Grondwet wordt op algemene wijze, voor alle geschillen, het “recht op juridische bijstand” erkend. In artikel 47, derde lid, van het Handvest wordt het recht op rechtsbijstand erkend, die verleend wordt “aan degenen die niet over toereikende financiële middelen beschikken, voor zover die bijstand noodzakelijk is om de daadwerkelijke toegang tot de rechter te waarborgen”.

In andere zaken dan in strafzaken wordt het recht op kosteloze rechtsbijstand niet uitdrukkelijk bij artikel 6 van het EVRM of artikel 14 van het BUPO-verdrag erkend. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft evenwel in geschillen over burgerlijke rechten een beperkt recht op bijstand erkend, namelijk indien zonder rechtsbijstand geen effectieve toegang tot de rechter mogelijk is of indien de toekenning van rechtsbijstand noodzakelijk is om een eerlijk proces te bekomen (wat neerkomt op het criterium dat uitdrukkelijk is opgenomen in artikel 47, derde alinea, van het Handvest). Of dat het geval is, hangt af van de in het geding zijnde belangen, van de complexiteit van de zaak, van de toepasselijke rechtsregels en van de bekwaamheid van de

⁶ GwH 5 mei 2009, nr. 73/2009, B.3.2; GwH 3 februari 2011, nr. 19/2011, B.4.2; GwH 14 juni 2012, nr. 77/2012, B.3.1; GwH 13 november 2014, nr. 167/2014, B.7.1; GwH 30 april 2015, nr. 48/2015, B.18.1.

La loi à adopter entre en vigueur à la date fixée par le Roi et au plus tard le 1er septembre 2016, sauf son article 17 qui entre en vigueur dix jours après la publication au *Moniteur belge* de la loi à adopter.

OBSERVATIONS GÉNÉRALES

A. Droit d'accès au juge et à l'aide juridique

3.1. Le projet modifie le régime de l'aide juridique, tant pour les bénéficiaires de celle-ci, que pour les avocats qui assurent le fonctionnement du régime. Ces modifications doivent être appréciées au regard du droit d'accès au juge et à celui du droit à l'aide juridique, qui sont garantis par la Constitution et par le droit européen et international.

Le droit d'accès au juge, qui constitue un aspect essentiel du droit à un procès équitable, est fondamental dans un État de droit⁶. Il est consacré par l'article 13 de la Constitution, l'article 6 de la Convention européenne des droits de l'homme (ci-après: CEDH) et l'article 14 du Pacte international relatif aux droits civils et politiques (ci-après: PIDCP), ainsi que par l'article 47 de la Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne (ci-après: Charte).

Les articles 6, paragraphe 3, de la CEDH et 14, paragraphe 3, du PIDCP garantissent en outre plus spécifiquement, mais uniquement en matière pénale, l'assistance d'un avocat de son choix et, si l'accusé ne dispose pas de moyens suffisants, le droit à l'assistance gratuite d'un avocat si l'intérêt de la justice le requiert.

L'article 23, alinéa 3, 2°, de la Constitution, reconnaît d'une manière générale, pour tous les litiges, le “droit à l'aide juridique”. L'article 47, troisième alinéa, de la Charte reconnaît le droit à l'aide juridictionnelle, qui est accordée “à ceux qui ne disposent pas de ressources suffisantes, dans la mesure où cette aide serait nécessaire pour assurer l'effectivité de l'accès à la justice”.

Dans des affaires autres que pénales, le droit à la gratuité de l'assistance judiciaire n'est pas expressément reconnu par l'article 6 de la CEDH ou l'article 14 du PIDCP. Dans des litiges portant sur des droits civils, la Cour européenne des droits de l'homme a cependant reconnu un droit limité à l'assistance, notamment lorsque l'accès effectif au juge est rendu impossible par l'absence d'assistance judiciaire ou si l'octroi de celle-ci est nécessaire à un procès équitable (ce qui correspond au critère inscrit expressément à l'article 47, troisième alinéa, de la Charte). La question de savoir si tel est le cas dépendra des intérêts en cause, de la complexité de l'affaire, des normes applicables et de la capacité des parties de défendre leur cause. L'État n'est pas tenu de garantir

⁶ C.C., 5 mai 2009, n° 73/2009, B.3.2 ; C.C., 3 février 2011, n° 19/2011, B.4.2 ; C.C., 14 juin 2012, n° 77/2012, B.3.1 ; C.C., 13 novembre 2014, n° 167/2014, B.7.1 ; C.C., 30 avril 2015, n° 48/2015, B.18.1.

partijen om hun zaak te verdedigen. De Staat is niet verplicht een volledige gelijkheid tussen partijen te waarborgen, maar een partij mag zich niet in een substantieel slechtere positie bevinden dan haar tegenpartij⁷.

3.2. Uit wat voorafgaat blijkt dat de rechtshulp aan onvermogens in strafzaken in beginsel kosteloos dient te zijn. Wel kan een verband worden gelegd tussen de kosteloosheid en het niet voldoende beschikken over de nodige middelen, in die zin dat volledige kosteloosheid vereist is wanneer de betrokkene in het geheel niet over de middelen beschikt om de rechtsbijstand te bekostigen, terwijl de kosteloosheid gedeeltelijk kan zijn wanneer de betrokkene de rechtsbijstand voor een deel met eigen middelen kan dragen.

Aangezien in strafzaken geen enkele bijdrage is verschuldigd door personen die volledig kosteloze juridische bijstand genieten, doet het ontwerp wat betreft deze personen geen probleem rijzen. Personen die in strafzaken slechts gedeeltelijke rechtsbijstand genieten, zijn wel bijdrageplichtig. Ten aanzien van hen geldt wat hierna sub 3.4 meer in het algemeen wordt opgemerkt.

3.3. In andere dan strafzaken worden de bijdragen, behoudens de in het ontwerp omschreven gevallen⁸, steeds opgelegd, ook wanneer de betrokkene recht heeft op volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand. Dit wordt weliswaar getemperd door het ontworpen artikel 508/17, § 5, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, naar luid waarvan het bureau voor juridische bijstand de aanvrager of de begunstigde die aantoonde dat de betaling van de genoemde bijdragen hem de toegang tot de rechter ernstig belemmert of zijn proces oneerlijk maakt, geheel of gedeeltelijk kan vrijstellen van de betaling ervan, maar de vraag is of dit mechanisme zal volstaan om het zo-even vermelde risico in alle gevallen te voorkomen.⁹

3.4. Uit het ontworpen artikel 508/17 van het Gerechtelijk Wetboek blijkt dat zowel een bijdrage wordt opgelegd voor het aanstellen van de advocaat, als bijdragen worden opgelegd "per aanleg voor elke gerechtelijke procedure". Daargelaten de onduidelijkheid van dat laatste begrip (zie opmerking 10), moet worden vastgesteld dat het mogelijk is dat tijdens de afwikkeling van een zaak verschillende bijdragen worden aangerekend, die kunnen oplopen bij procedurele verwickelingen of wanneer herhaalde tussenkomsten van de rechter dienen te gebeuren (zoals bijvoorbeeld inzake voorlopige hechtenis of in echtscheidingszaken). Door de accumulatie van die bedragen is het niet uitgesloten dat de totale omvang ervan de toegang tot de rechter onmogelijk maakt of ernstig belemmert. Ook hier rijst de vraag of het in het ontworpen artikel 508/17, § 5, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek

l'égalité parfaite entre les parties, mais une partie ne peut pas se trouver dans une situation substantiellement plus défavorable que la partie adverse⁷.

3.2. Il ressort de ce qui précède qu'en matière pénale, l'assistance en justice aux indigents doit en principe être gratuite. Un lien peut toutefois être établi entre la gratuité et le fait de ne pas disposer en suffisance des moyens nécessaires, en ce sens que la gratuité totale est requise lorsque l'intéressé n'a pas du tout les moyens de financer l'assistance juridique, tandis que la gratuité peut être partielle si l'intéressé peut en partie prendre en charge cette assistance avec des ressources propres.

Dès lors qu'en matière pénale, aucune contribution n'est due par les personnes qui bénéficient de l'aide juridique entièrement gratuite, le projet ne soulève aucun problème en ce qui concerne celles-ci. Les personnes qui bénéficient uniquement d'une assistance judiciaire partielle en matière pénale sont néanmoins tenues d'acquitter une contribution. Les observations plus générales formulées au point 3.4 ci-après s'appliquent à leur égard.

3.3. Dans des matières autres que pénales, les contributions sont toujours imposées sauf dans les cas prévus dans le projet⁸, même lorsque l'intéressé a droit à l'aide juridique de deuxième ligne entièrement gratuite. Certes, ce principe est tempéré par l'article 508/17, § 5, alinéa 1er, en projet, du Code judiciaire, selon lequel bureau d'aide juridique peut dispenser du paiement de tout ou partie des contributions le demandeur ou le bénéficiaire qui démontre que leur paiement entraverait gravement son accès au juge ou rendrait son procès inéquitable mais la question se pose de savoir si ce mécanisme suffira pour prévenir le risque précité dans tous les cas⁹.

3.4. Il ressort de l'article 508/17, en projet, du Code judiciaire que tant une contribution est imposée pour la désignation de l'avocat que des contributions sont réclamées "par instance pour chaque procédure contentieuse". Indépendamment du manque de clarté entourant cette dernière notion (voir l'observation 10), force est de constater qu'il est possible qu'au cours du règlement d'une affaire, différentes contributions soient portées en comptes, qui peuvent augmenter si la procédure se complique ou si des interventions répétées du juge s'avèrent nécessaires (comme par exemple en cas de détention préventive ou de divorce). Du fait de l'accumulation de ces montants, il n'est pas exclu que leur importance totale rende l'accès au juge impossible ou l'entrave gravement. En l'occurrence, la question se pose aussi de savoir si le mécanisme de

⁷ Zie o.m. EHRM 9 oktober 1979, Airey en EHRM, 15 februari 2005, Steel en Morris; S. Gibens, Juridische bijstand, in APR, Mechelen, Wolters Kluwer, 2008, p. 13-23, nrs. 22-35.

⁸ Waaronder het geval dat de betrokkene niet over enige bestaansmiddelen beschikt (ontworpen artikel 508/17, § 4, eerste lid, laatste streepje (lees: 7°), van het Gerechtelijk Wetboek.

⁹ Uit die bepaling lijkt voort te vloeien dat de vrijstelling dient te worden aangevraagd en te worden gemotiveerd ("die aantoonde dat"). Gelet op de doelgroep van de rechtsbijstand is zulks niet steeds evident.

⁷ Voir notamment Cour eur. D.H., 9 octobre 1979, Airey et Cour eur. D.H., 15 février 2005, Steel et Morris; S. Gibens, Juridische bijstand, in APR, Malines, Wolters Kluwer, 2008, pp. 13-23, nos 22-35.

⁸ Dont le cas où l'intéressé ne dispose d'aucunes ressources (article 508/17, § 4, alinéa 1er, dernier tiret (lire : 7°), en projet, du Code judiciaire.

⁹ Il semble découler de cette disposition que la dispense doit être demandée et motivée (« qui démontre que »), ce qui ne sera pas toujours évident eu égard au groupe-cible de l'aide juridique.

vervatte vrijstellingsmechanisme voldoende is om het recht op toegang tot de rechter te waarborgen (zie opmerking 3.3)¹⁰¹¹.

3.5. Met de situatie van bijzondere doelgroepen van de rechtshulp wordt in het ontwerp rekening gehouden in het ontworpen artikel 508/17, § 4, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, waarbij een aantal categorieën worden vrijgesteld van elke bijdragebetaling.

B. Standstillverplichting

4.1. Uit de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof blijkt bovendien dat inzake het recht op juridische bijstand dat bij artikel 23 van de Grondwet wordt gewaarborgd, een standstill-beginsel geldt, wat een verbod inhoudt de bescherming die of het beschermingsniveau dat door de bestaande wetgeving op dit gebied wordt geboden, aanzienlijk te verminderen zonder dat daartoe redenen van algemeen belang bestaan.

Hieruit vloeit voort dat, om over de eventuele schending door een wetstekende norm van artikel 23 van de Grondwet op dit vlak te oordelen, de situatie van de adressaten van die norm moet worden vergeleken met hun situatie onder de gelding van de vroegere wetgeving.¹²

Het verbod om, zonder dat daartoe redenen van algemeen belang bestaan, het bestaande beschermingsniveau aanzienlijk te verminderen, kan echter niet zo worden begrepen dat eruit voor elke wetgever, in het raam van zijn bevoegdheden, de verplichting zou voortvloeien om niet te raken aan de bijzondere regels inzake het recht op juridische bijstand. Het staat eraan in de weg dat de betrokken wetgevers zonder afdoende verantwoording maatregelen nemen die een aanzienlijke achteruitgang zouden betekenen van het in artikel 23, derde lid, 2°, van de Grondwet gewaarborgde recht, maar het onzegt hun niet de bevoegdheid om te oordelen hoe dat recht op de meest adequate wijze moet worden gewaarborgd.¹³

Bij artikel 23 van de Grondwet wordt bovendien niet vereist dat de bedoelde rechten door de wetgever voor iedere persoon op dezelfde manier worden gewaarborgd. Die grondwetsbepaling staat er derhalve niet aan in de weg dat die rechten voor sommige categorieën van personen worden beperkt en gemoduleerd, op voorwaarde dat voor het onderscheid in behandeling een redelijke verantwoording bestaat¹⁴ en de essentie van onder meer het recht op rechtsbijstand niet wordt aangetast.

dispense inscrit à l'article 508/17, § 5, alinéa 1er, en projet, du Code judiciaire est suffisant pour garantir le droit à l'accès au juge (voir l'observation 3.3).¹⁰¹¹

3.5. Le projet tient compte de la situation de groupes-cibles particuliers d'aide juridique, l'article 508/17, § 4, alinéa 1er, en projet, du Code judiciaire dispensant un certain nombre de catégories de tout paiement de la contribution.

B. Obligation de *standstill*

4.1. En outre, il ressort de la jurisprudence de la Cour constitutionnelle qu'en matière du droit à l'aide juridique, anti par l'article 23 de la Constitution, un principe de *standstill* s'applique, qui implique une interdiction de réduire significativement la protection ou le niveau de protection, offert par la législation existante en la matière, sans qu'existent pour ce faire des motifs d'intérêt général.

Il en découle que pour juger, en la matière, de la violation éventuelle, par une norme législative, de l'article 23 de la Constitution, il y a lieu de comparer la situation des destinataires de cette norme avec la situation qui était la leur sous l'empire de la législation ancienne¹².

L'interdiction de réduire significativement le niveau de protection existant, sans qu'existent pour ce faire des motifs d'intérêt général, ne peut toutefois s'entendre en ce sens qu'elle imposerait à chaque législateur, dans le cadre de ses compétences, de ne pas toucher aux règles particulières du droit à l'aide juridique. Elle s'oppose à ce que les législateurs concernés prennent, sans justification adéquate, des mesures qui marqueraient un recul significatif du droit garanti par l'article 23, alinéa 3, 2°, de la Constitution, mais elle ne les prive pas du pouvoir d'apprécier de quelle manière ce droit doit être le plus adéquatement assuré¹³.

En outre, l'article 23 de la Constitution n'implique pas que les droits visés doivent être garantis par le législateur de la même manière pour chaque personne. Cette disposition constitutionnelle n'empêche dès lors pas que ces droits soient limités et modulés pour certaines catégories de personnes, à condition que la différence de traitement soit raisonnablement justifiée¹⁴ et que l'essence du droit à l'aide juridique, notamment, ne soit pas affectée.

¹⁰ Zie in het algemeen o.m.: GwH 27 juli 2011, nr. 135/2011, B.5.2; GwH 30 juni 2014, nr. 95/2014, B.6.2; GwH 21 mei 2015, nr. 67/2015, B.8; GwH 17 september 2015, nr. 118/2015, B.8.3; GwH 14 januari 2016, nr. 4/2016, B.8.2 en specifiek m.b.t. de rechtsbijstand, GwH 3 februari 2011, nr. 19/2011, B.8.1.

¹¹ Zie ook RvS 6 december 2011, nr. 216.702, Algemeen Christelijk Vakverbond e.a.

¹² GwH 28 juli 2006, nr. 123/2006, B.14.3; GwH 1 september 2008, nr. 132/2008, B.9.

¹³ GwH 27 november 2002, nr. 169/2002, B.6.6; GwH 14 januari 2004, nr. 5/2004, B.14.6.

¹⁴ GwH 27 juli 2011, nr. 135/2011, B.8.1; GwH 30 juni 2014, nr. 95/2014, B.7.

¹⁰ Voir, plus généralement, notamment : C.C., 27 juillet 2011, n° 135/2011, B.5.2 ; C.C., 30 juin 2014, n° 95/2014, B.6.2 ; C.C., 21 mai 2015, n° 67/2015, B.8 ; C.C., 17 septembre 2015, n° 118/2015, B.8.3 ; C.C., 14 janvier 2016, n° 4/2016, B.8.2 et plus spécifiquement concernant l'aide juridique, C.C., 3 février 2011, n° 19/2011, B.8.1.

¹¹ Voir également C.E., 6 décembre 2011, n° 216.702, La confédération des syndicats chrétiens etc.

¹² C.C., 28 juillet 2006, n° 123/2006, B.14.3 ; C.C., 1er septembre 2008, n° 132/2008, B.9.

¹³ C.C., 27 novembre 2002, n° 169/2002, B.6.6 ; C.C., 14 janvier 2004, n° 5/2004, B.14.6.

¹⁴ C.C., 27 juillet 2011, n° 135/2011, B.8 ; C.C., 30 juin 2014, n° 95/2014, B.7.

Door artikel 23 van de Grondwet wordt de wetgever ook niet verhinderd om een eventueel misbruik van het recht op bijstand door de begunstigden te voorkomen of strafbaar te stellen, teneinde het genot van dat recht te waarborgen voor diegenen die er terecht aanspraak op kunnen maken.¹⁵

4.2. Het bestaande recht op juridische bijstand in hoofde van de begunstigde, zoals uitgewerkt in de artikelen 508/1 tot 508/25 van het Gerechtelijk Wetboek, wordt aan nieuwe voorwaarden onderworpen. Meer bepaald dient de begunstigde in de erin bepaalde gevallen financiële bijdragen te betalen voor de aanstelling van een advocaat en “per aanleg voor elke gerechtelijke procedure” waarin hij wordt bijgestaan.

Het zou in strijd zijn met het standstillbeginsel – en overigens het recht op rechtsbijstand als zodanig teniet doen – dat een persoon die helemaal over geen middelen beschikt, toch de zo-even vermelde bijdragen verschuldigd zou zijn. Dat wordt evenwel uitgesloten in het ontworpen artikel 508/17, § 4, eerste lid, laatste streepje (lees: 7°), van het Gerechtelijk Wetboek. Bovendien worden in strafzaken personen die de volledig kosteloze juridische bijstand genieten, vrijgesteld van het betalen van enige bijdrage.

Daarentegen is het opleggen van een bescheiden financiële bijdrage voor personen die niet geheel financieel onvermogen zijn, op zich niet in strijd met het standstillbeginsel. Ook hier dient evenwel een voorbehoud te worden gemaakt bij het ontworpen artikel 508/17, § 5, van het Gerechtelijk Wetboek (zie opmerking 3.3) en betreffende de mogelijke accumulatie van bijdragen in complexe procedures of procedures met herhaalde tussenkomst van de rechter (zie opmerking 3.4).

C. Legaliteitsbeginsel

5. Luidens artikel 23, eerste en tweede lid, van de Grondwet heeft ieder het recht een menswaardig leven te leiden, en waarborgen de wet, het decreet of de ordonnantie daartoe, rekening houdende met de overeenkomstige plichten, de economische, sociale en culturele rechten, waarvan ze de voorwaarden voor de uitoefening bepalen. Onder de genoemde rechten is het recht op juridische bijstand begrepen.

Het in artikel 23, tweede lid, van de Grondwet opgenomen legaliteitsbeginsel staat eraan niet in de weg dat aan de Koning machtigingen worden verleend, voor zover zij betrekking hebben op de tenuitvoerlegging van maatregelen waarvan het onderwerp door de wetgever is aangegeven¹⁶, wat het geval is wanneer het beginsel en het toepassingsgebied van de regeling door de wetgever zijn bepaald en hij de

L'article 23 de la Constitution n'empêche pas davantage le législateur de prévenir ou de réprimer l'abus éventuel du droit à l'aide par les bénéficiaires de celle-ci, en vue de garantir la jouissance de ce droit à ceux qui peuvent légitimement s'en prévaloir¹⁵.

4.2. Le droit existant à l'aide juridique à l'égard du bénéficiaire, tel qu'il est élaboré aux articles 508/1 à 508/25 du Code judiciaire, est soumis à de nouvelles conditions. Plus particulièrement, dans les cas qui y sont prévus, le bénéficiaire doit acquitter des contributions financières pour la désignation d'un avocat et “par instance pour chaque procédure contentieuse” dans laquelle il est assisté.

Il serait contraire au principe de *standstill* – et, par ailleurs, le droit à l'aide juridique en tant que tel s'en trouverait réduit à néant – qu'une personne qui ne dispose d'aucun moyen d'existence, soit néanmoins redevable des contributions précitées. L'article 508/17, § 4, alinéa 1er, dernier tiret (lire: 7°), en projet, du Code judiciaire exclut toutefois ce cas de figure. En outre, en matière pénale, les personnes qui bénéficient de l'aide juridique entièrement gratuite, sont dispensées du paiement de toute contribution.

Par contre, le fait d'imposer une contribution financière modeste à des personnes qui ne sont pas totalement sans ressource sur le plan financier n'est pas contraire en soi au principe de *standstill*. Il convient toutefois d'émettre ici aussi une réserve à l'égard de l'article 508/17, § 5, en projet, du Code judiciaire (voir l'observation 3.3) et concernant l'accumulation éventuelle de contributions dans des procédures complexes ou des procédures nécessitant l'intervention répétée du juge (voir l'observation 3.4).

C. Principe de légalité

5. Selon l'article 23, alinéas 1er et 2, de la Constitution, chacun a le droit de mener une vie conforme à la dignité humaine, et à cette fin, la loi, le décret ou l'ordonnance garantissent, en tenant compte des obligations correspondantes, les droits économiques, sociaux et culturels, et déterminent les conditions de leur exercice. Le droit à l'aide juridique fait partie des droits précités.

Le principe de légalité inscrit à l'article 23, alinéa 2, de la Constitution ne s'oppose pas à ce que des délégations soient accordées au Roi, pour autant qu'elles portent sur l'exécution de mesures dont l'objet a été déterminé par le législateur¹⁶, ce qui est le cas lorsque le principe et le champ d'application des mesures ont été fixés par le législateur et qu'il a élaboré les critères qui doivent être pris en considération pour leur

¹⁵ GwH 27 juli 2011, nr. 135/2011, B.8.3.3.

¹⁶ Bv.: GwH 18 december 2008, nr. 182/2008, B.6.3; GwH 5 mei 2009, nr. 73/2009, B.3.3; GwH 9 december 2010, nr. 135/2010, B.15; GwH 22 december 2010, nr. 151/2010, B.4; GwH 28 juni 2012, nr. 84/2012, B.5.2.

¹⁵ C.C., 27 juillet 2011, n° 135/2011, B.8.3.3.

¹⁶ Par exemple : C.C., 18 décembre 2008, n° 182/2008, B.6.3 ; C.C., 5 mai 2009, n° 73/2009, B.3.3 ; C.C., 9 décembre 2010, n° 135/2010, B.15 ; C.C., 22 décembre 2010, n° 151/2010, B.4 ; C.C., 28 juin 2012, n° 84/2012, B.5.2.

criteria heeft uitgewerkt die bij de toepassing ervan in acht dienen te worden genomen¹⁷. Via de machtigingen vermag de uitvoerende macht evenwel niet de onnauwkeurigheid van de door de bevoegde wetgever zelf vastgestelde beginselen op te vangen of onvoldoende omstandige beleidskeuzes te verfijnen.¹⁸

Te dien aanzien is de delegatie aan de Koning die is opgenomen in het ontworpen artikel 508/17, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek om het bedrag van de bijkomende ¹⁹bijdrage te bepalen die de persoon die de gedeeltelijk kosteloze juridische tweedelijnsbijstand²⁰ geniet, dient te betalen, voor kritiek vatbaar. In dat artikel wordt immers enkel bepaald dat dit bedrag afhankelijk is van de bestaansmiddelen. De wetgever zou evenwel op zijn minst ook criteria dienen te bepalen aan de hand waarvan de hoogrootheid van de bestaansmiddelen wordt gerelateerd aan de hoogte van de verschuldigde bijdrage. Voorts zou ook een maximumbedrag kunnen worden bepaald.

D. Gelijkheidsbeginsel

6. Luidens het ontworpen artikel 508/17, § 1, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek is de begunstigde van de rechtsbijstand ertoe gehouden een forfaitaire bijdrage te betalen “per aanleg voor elke gerechtelijke procedure”. Volgens de memorie van toelichting wordt met procedure “elke ahangigmaking bij een rechtscollège, in elke aanleg van de procedure” bedoeld, waaronder bijvoorbeeld ook prejudiciële procedures vallen. Nog in de memorie van toelichting wordt die maatregel (en meteen ook het verschil in behandeling dat eruit voortvloeit) verantwoord vanuit de doelstellingen om alternatieve wijzen van conflictoplossing te stimuleren en de responsabilisering van de betrokkene en zijn advocaat – en zo het vermijden van nutteloze procedures – te bevorderen. De Raad van State merkt evenwel op dat het beginnen van een nieuwe procedure of het voorkomen van een nieuwe aanleg niet steeds afhangt van de betrokkene of zijn advocaat: zo kan het beginnen van een nieuwe procedure of het aanwenden van een rechtsmiddel het gevolg zijn van het initiatief van het openbaar ministerie, van de tegenpartij of van een ambtshalve initiatief van de rechter (bijvoorbeeld het ambtshalve stellen van een prejudiciële vraag). In die gevallen is de zo-even weergegeven verantwoording van het onderscheid in behandeling tussen de begunstigten van juridische bijstand (en tussen advocaten) niet adequaat. Het ontworpen artikel 508/17, § 1, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek is derhalve op dit vlak aan herziening toe.

application¹⁷. Le pouvoir exécutif ne saurait toutefois pas utiliser les habilitations pour combler l'imprécision des principes arrêtés par le législateur compétent lui-même ou affiner des options insuffisamment détaillées¹⁸.

À cet égard, la délégation au Roi inscrite à l'article 508/17, § 2, en projet, du Code judiciaire, aux fins de fixer le montant de la contribution supplémentaire¹⁹ que doit acquitter la personne bénéficiaire de l'aide juridique de deuxième ligne partiellement gratuite²⁰, est critiquable. En effet, cet article prévoit uniquement que ce montant est fonction des moyens d'existence. Toutefois, il conviendrait à tout le moins que le législateur précise également les critères sur base desquels l'importance des moyens d'existence est mise en relation avec le montant de la contribution due. Un montant maximal pourrait ensuite également être prévu.

D. Principe d'égalité

6. Selon l'article 508/17, § 1er, alinéa 3, en projet, du Code judiciaire, le bénéficiaire de l'aide juridique est tenu d'acquitter une contribution forfaitaire “par instance pour chaque procédure contentieuse”. Selon l'exposé des motifs, on entend par procédure “toute saisine d'une juridiction, à chaque degré de la procédure”, dont relèvent également, par exemple, les procédures préjudicielles. Toujours selon l'exposé des motifs, cette mesure (et, par conséquent, également la différence de traitement qui en découle) se justifie au regard des objectifs de stimulation de modes alternatifs de résolution de conflits et de favorisation de la responsabilisation de l'intéressé et de son avocat – et ainsi de prévention de procédures inutiles. Le Conseil d'État observe cependant que l'engagement d'une nouvelle procédure ou la prévention d'une nouvelle instance ne dépend pas toujours de l'intéressé ou de son avocat: ainsi, l'engagement d'une nouvelle procédure ou l'utilisation d'une voie de recours peut être la conséquence de l'initiative du ministère public, de la partie adverse ou d'une initiative d'office du juge (par exemple poser d'office une question préjudicielle). Dans ces cas, la justification précitée de la différence de traitement entre les bénéficiaires de l'aide juridique (et entre les avocats) n'est pas adéquate. L'article 508/17, § 1er, alinéa 3, en projet, du Code judiciaire devra dès lors être revu sur ce point.

¹⁷ GwH 18 december 2008, nr. 182/2008, B.6.4.

¹⁸ Vaste rechtspraak, zie o.m. GwH 28 september 2005, nr. 147/2005, B.11.2.

¹⁹ Bovenop de in het ontworpen artikel 508/17, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek bedoelde bijdragen.

²⁰ In de Nederlandse tekst van het ontworpen artikel 508/17, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek dient te worden geschreven “gedeeltelijke kosteloze juridische tweedelijnsbijstand” in plaats van “gedeeltelijke juridische tweedelijnsbijstand”.

¹⁷ C.C., 18 décembre 2008, n° 182/2008, B.6.4.

¹⁸ Jurisprudence constante, voir notamment C.C., 28 septembre 2005, n° 147/2005, B.11.2.

¹⁹ En plus des contributions visées à l'article 508/17, § 1er, en projet, du Code judiciaire.

²⁰ Dans le texte néerlandais de l'article 508/17, § 2, en projet, du Code judiciaire, on écrira “gedeeltelijk kosteloze juridische tweedelijnsbijstand” au lieu de “gedeeltelijke juridische tweedelijnsbijstand”.

BIJZONDERE OPMERKINGEN

Artikel 4

7. In het ontworpen artikel 508/8, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek zou de aard van de erin bedoelde voorwaarden dienen te worden omschreven.

Artikel 5

8. Artikel 5 van het ontwerp strekt ertoe om in artikel 508/13 van het Gerechtelijk Wetboek de term “inkomsten” te vervangen door het begrip “bestaansmiddelen”. In de memorie van toelichting wordt vooropgesteld dat “het huidige systeem van onderzoek van de inkomsten [aan]toont dat heel wat van die inkomsten niet voldoende in aanmerking worden genomen, inzonderheid het inkomen uit onroerende goederen, roerende goederen of het spaargeld als dusdanig” en dat het begrip “bestaansmiddelen” breder is dan het begrip “inkomsten” omdat het begrip “inkomsten” een regelmatige uitbetaling veronderstelt. Vraag is evenwel of die terminologische aanpassing volstaat om volledige duidelijkheid te verschaffen omtrent de vraag welke elementen van de financiële situatie van de betrokkene in aanmerking dienen te worden genomen bij de beslissing over het al dan niet toekennen van de juridische tweedelijnsbijstand. Zo kan de vraag rijzen of en eventueel in welke mate of op welke wijze patrimoniumelementen in rekening kunnen worden gebracht bij de berekening van de bestaansmiddelen.

9. In de memorie van toelichting wordt een wijziging van het koninklijk besluit van 18 december 2003 “tot vaststelling van de voorwaarden van de volledige of gedeeltelijke kosteloosheid van de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand” in het vooruitzicht gesteld teneinde “[d]e verschillende vermoedens van ontoereikend inkomen” weerlegbaar te maken. Het kan aanbeveling verdienen om de delegatie aan de Koning in artikel 508/13, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek in meer precieze zin te herschrijven, zodat geen onduidelijkheid bestaat over de bedoeling van de wetgever bij het verlenen van de delegatie.

Artikel 7

10. In het ontworpen artikel 508/17, § 1, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek wordt bepaald dat de begunstigde van de rechtshulp, naast de forfaitaire bijdrage voor de aanstelling van een advocaat, er bovendien toe gehouden is een forfaitaire bijdrage te betalen ten behoeve van zijn advocaat “per aanleg voor elke gerechtelijke procedure waarin hij wordt vertegenwoordigd of bijgestaan door zijn advocaat”. Volgens de memorie van toelichting wordt met deze niet geheel duidelijke terminologie beoogd de bijdrage op te leggen “telkens de begunstigde een gerechtelijke procedure instelt of zich moet verdedigen in het kader van een gerechtelijke procedure”, terwijl met “procedure” wordt bedoeld “elke aanhangigmaking bij een rechtscollege, in elke aanleg van de procedure”. De gemachtigde bevestigde dat ook een prejudiciële verwijzing naar het Hof van Justitie of het Grondwettelijk Hof en een klacht bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens

OBSERVATIONS PARTICULIÈRES

Article 4

7. L'article 508/8, alinéa 2, en projet, du Code judiciaire devrait définir la nature des conditions qui y sont visées.

Article 5

8. L'article 5 du projet a pour objet de remplacer dans l'article 508/13 du Code judiciaire le terme “ressources” par la notion de “moyens d'existence”. Selon l'exposé des motifs “[l]e système actuel d'examen des ressources laisse apparaître que nombre de celles-ci ne sont pas suffisamment prises en compte, et notamment les revenus de biens immobiliers, les revenus de biens mobiliers, ou l'épargne en tant que telle” et le terme “ressources” est plus large que le terme “revenus” parce que le terme “revenus” suppose un paiement présentant une certaine régularité. On peut toutefois se demander si cette adaptation terminologique suffit pour déterminer avec toute la clarté voulue les éléments de la situation financière de l'intéressé qui doivent être pris en considération pour décider ou non d'accorder l'aide juridique de deuxième ligne. Ainsi peut-on se demander si et, le cas échéant, dans quelle mesure ou de quelle manière des éléments du patrimoine peuvent être pris en compte dans le calcul des moyens d'existence.

9. L'exposé des motifs annonce une modification de l'arrêté royal du 18 décembre 2003 “déterminant les conditions de la gratuité totale ou partielle du bénéfice de l'aide juridique de deuxième ligne et de l'assistance judiciaire” afin de rendre réfragables “les diverses présomptions d'insuffisance de revenus”. Peut-être serait-il indiqué de réécrire la délégation au Roi, prévue à l'article 508/13, alinéa 2, du Code judiciaire, avec davantage de précision de manière à lever toute incertitude quant à l'intention du législateur concernant l'octroi de la délégation.

Article 7

10. L'article 508/17, § 1er, alinéa 3, en projet, du Code judiciaire prévoit que, outre la contribution forfaitaire pour la désignation d'un avocat, le bénéficiaire de l'aide juridique est en plus tenu d'acquitter une contribution forfaitaire au profit de son avocat “par instance pour chaque procédure contentieuse dans laquelle il l'assiste ou le représente”. Cette terminologie un peu floue vise, selon l'exposé des motifs, à imposer la contribution “toutes les fois que le bénéficiaire introduit une procédure contentieuse ou est amené à se défendre dans le cadre d'une procédure contentieuse” alors que par “instance”, on entend “toute saisine d'une juridiction, à chaque degré de la procédure”. Le délégué a confirmé qu'un renvoi préjudiciel à la Cour de justice ou à la Cour constitutionnelle ainsi qu'une plainte déposée auprès de la Cour européenne des droits de l'homme donnent lieu à l'exigibilité de la contribution. La réécriture nécessaire de la disposition précitée veillera en

aanleiding geven tot het verschuldigd zijn van de bijdrage. Bij de noodzakelijke herschrijving van de genoemde bepaling zal, gelet op hetgeen is opgemerkt sub 3.3 en 3.4, er ook dienen op te worden toegezien dat op een meer duidelijke wijze wordt omschreven in welke gevallen de bijdrage verschuldigd is.

11. In het ontworpen artikel 508/17, § 3, van het Gerechtelijk Wetboek wordt gewag gemaakt van een vrijstelling van bijdragebetaling waarin is voorzien bij de wet of die is toegestaan door de advocaat (die de bijstand verstrekt). In die bepaling dient alleszins ook gewag te worden gemaakt van de vrijstelling van bijdragebetaling door het bureau voor juridische bijstand (zie het ontworpen artikel 508/17, § 5, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek), waarnaar wellicht wordt verwezen met de notie “vrijstelling van bijdragebetaling voorzien door de wet”. Daarnaast verklaarde de gemachtigde dat de aangestelde advocaat zelf kan afzien van het vragen van een bijdragebetaling of een uitstel van de betaling van de bijdrage kan toestaan. Dat laatste dient eveneens tot uiting te worden gebracht in het ontworpen artikel 508/17, § 3, van het Gerechtelijk Wetboek.

12. Luidens paragraaf 4, eerste lid, eerste streepje (lees: 1°), van het ontworpen artikel 508/17 van het Gerechtelijk Wetboek is geen enkele in paragraaf 1 van dat artikel bedoelde bijdrage verschuldigd wanneer de begunstigde minderjarig is. Aangezien het wellicht niet in de bedoeling ligt om rekening te houden met het personeel statuut van de betrokkene, op grond waarvan de leeftijd van meerderjarigheid kan verschillen, wordt beter de leeftijd van achttien jaar gehanteerd dan het begrip “minderjarigheid”. De gemachtigde is het hiermee eens.

13. De gemachtigde bevestigde dat in het ontworpen artikel 508/17, § 5, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek de woorden “kan ... vrijstellen” dienen te worden vervangen door de woorden “stelt ... vrij”. Het bureau voor juridische bijstand beschikt immers over geen appreciatievrijheid omtrent het toekennen van de vrijstelling, maar dient ze te verlenen van zodra de begunstigde aantoonde dat het eisen van de bijdrage hem de toegang tot de rechter ernstig zou belemmeren of het eerlijke verloop van zijn proces in het gedrang zou brengen.

Artikel 8

14. Luidens het vierde lid van het ontworpen artikel 508/18 van het Gerechtelijk Wetboek wordt, wanneer een voornemen bestaat tot beëindiging van de juridische tweedelijnsbijstand op grond van de in het eerste en het tweede lid van dat artikel omschreven vaststellingen, de begunstigde ervan bij ontstentenis van opmerkingen binnen vijftien dagen na de kennisgeving van die vaststellingen met verzoek erover zijn opmerkingen te doen kennen, geacht in te stemmen met de inhoud van de bewijselementen of van het verzoek tot beëindiging. Gelet op de doelgroep van de juridische tweedelijnsbijstand en het fundamentele karakter van het recht op rechtsbijstand, lijkt het disproportioneel het verlies van het recht op rechtsbijstand te verbinden aan het stilzwijgen van de betrokkene. Dat stilzwijgen zou het bureau voor juridische bijstand ervan niet mogen ontslaan de realiteit van de

outre, compte tenu des observations formulées aux points 3.3 et 3.4, à définir plus précisément les cas dans lesquels la contribution est due.

11. L'article 508/17, § 3, en projet, du Code judiciaire fait état d'une exemption du paiement de la contribution, prévue par la loi ou décidée par l'avocat (qui fournit l'aide). Cette disposition doit en tout cas également mentionner l'exemption du paiement de la contribution par le bureau de l'aide juridique (voir l'article 508/17, § 5, alinéa 1er, en projet, du Code judiciaire), exemption à laquelle la notion “exemption [du paiement de la contribution] prévue par la loi” fait sans doute référence. Par ailleurs, le délégué a déclaré que l'avocat désigné a lui-même la faculté de renoncer au paiement de la contribution ou d'accorder un délai de paiement pour celle-ci. Cette faculté doit également être exprimée dans l'article 508/17, § 3, en projet, du Code judiciaire.

12. Selon l'article 508/17, § 4, alinéa 1er, premier tiret (lire: 1°), en projet, du Code judiciaire, aucune des contributions visées au paragraphe 1er de cet article n'est due lorsque le bénéficiaire est mineur. Dès lors que l'intention n'est sans doute pas de tenir compte du statut personnel de l'intéressé en fonction duquel l'âge de la majorité peut être différent, mieux vaut faire mention de l'âge de dix-huit ans plutôt que recourir à la notion de “minorité”. Le délégué marque son accord sur ce point.

13. Le délégué a confirmé que dans l'article 508/17, § 5, alinéa 1er, en projet, du Code judiciaire, les mots “peut décider ... de dispenser” doivent être remplacés par le mot “dispense”. En effet, le bureau d'aide juridique ne dispose d'aucune liberté d'appréciation pour accorder la dispense, mais doit accorder celle-ci dès que le bénéficiaire démontre que le fait d'exiger la contribution entraverait gravement son accès à la justice ou porterait atteinte à l'équité de son procès.

Article 8

14. L'article 508/18, alinéa 4, en projet, du Code judiciaire prévoit que, lorsqu'il est envisagé de mettre fin à l'aide juridique de deuxième ligne sur la base des constatations décrites aux alinéas 1er et 2 de cet article, le bénéficiaire de celle-ci, à défaut d'observations dans un délai de quinze jours suivant la notification de ces constatations et l'invitation à formuler ses observations à ce sujet, est présumé acquiescer au contenu des éléments de preuve ou de la requête de mettre un terme à l'aide. Eu égard au groupe-cible de l'aide juridique de deuxième ligne et au caractère fondamental du droit à celle-ci, il semble disproportionné d'associer la perte du droit à l'aide juridique au silence de l'intéressé. Ce silence ne pourrait pas dispenser le bureau d'aide juridique d'examiner la réalité des constatations faites, d'autant qu'il ne s'agit pas nécessairement de constatations que le bureau d'aide

gedane vaststellingen te onderzoeken, temeer daar het niet noodzakelijkerwijze gaat om vaststellingen die het bureau voor juridische bijstand zelf heeft gedaan, maar het ook kan gaan om vaststellingen die door de betrokken advocaat worden naar voren gebracht.

Artikel 9

15. In de aan artikel 508/19, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek toe te voegen passus (artikel 9, 1°, van het ontwerp) wordt *in fine* verwezen naar “de vergoeding bedoeld in artikel 508/19, § 2, tweede lid”, van dat wetboek. In die laatste bepaling wordt evenwel geen gewag gemaakt van een vergoeding. Blijkbaar is het de bedoeling te verwijzen naar de vergoeding die wordt berekend op basis van de in de laatstgenoemde bepaling bedoelde punten²¹, wat in de eerstgenoemde bepaling tot uiting zou moeten worden gebracht.

Eenzelfde opmerking geldt ten aanzien van het ontworpen artikel 509/19ter, § 5, eerste en tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek (artikel 11 van het ontwerp).

16. Het is onduidelijk waarom in het ontworpen artikel 508/19, § 2, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek ook naar de artikelen 508/17, § 1, derde lid, en 508/19, § 1, van dat wetboek wordt verwezen. Vraag is of het effectief in de bedoeling ligt dat het bureau voor juridische bijstand in het geheel geen punten toekent voor de prestaties waarvoor bijdragen worden geïnd op basis van (het thans nog in ontwerpvorm verkerende) artikel 508/17, § 1, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek of in zaken waarin een rechtsplegingsvergoeding werd toegekend, zoals uit de tekst van het ontworpen artikel 508/19, § 2, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek kan worden opgemaakt.

Gevraagd of niet enkel naar artikel 508/19ter van het Gerechtelijk Wetboek dient te worden verwezen, antwoordde de gemachtigde het volgende:

“L'article initial prévoyait seulement d'exclure de l'attribution des points les dossiers pour lesquels l'avocat a été autorisé à demander une rémunération compte tenu des sommes qu'il a obtenues pour son client (508/19ter). Un ajout a été fait car il faut aussi réduire le nombre de points pour les dossiers pour lesquels l'avocat a reçu l'indemnité de procédure (ce qui se fait dans la pratique) et prendre aussi en compte la contribution payée par le justiciable avant chaque procédure, de façon à garantir l'indépendance de l'avocat.”

In de verklaring van de gemachtigde wordt evenwel gewag gemaakt van een vermindering van het aantal toegekende punten, terwijl uit het ontworpen artikel 508/19, § 2, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek voortvloeit dat in het geheel geen punten worden toegekend. Die bepaling dient derhalve te worden herbekeken.

²¹ De gemachtigde verwijst in dit verband naar het koninklijk besluit van 20 december 1999 “houdende uitvoeringsbepalingen inzake de vergoeding die aan advocaten wordt toegekend in het kader van de juridische tweedelijnsbijstand en inzake de subsidie voor de kosten verbonden aan de organisatie van de bureaus voor juridische bijstand”.

juridique a lui-même effectuées, mais qu'il peut également s'agir de constatations formulées par l'avocat concerné.

Article 9

15. Le passage à ajouter à l'article 508/19, § 1er, du Code judiciaire (article 9, 1°, du projet) mentionne *in fine* “l'indemnité visée à l'article 508/19, § 2, alinéa 2”, de ce code. Cette dernière disposition ne fait cependant pas état d'une indemnité. Manifestement, l'intention est de viser l'indemnité qui est calculée sur la base des points visés²¹ dans la dernière disposition, ce qui devrait être exprimé dans la première disposition.

La même observation vaut pour l'article 509/19ter, § 5, alinéas 1er et 2, en projet, du Code judiciaire (article 11 du projet).

16. On n'aperçoit pas clairement pourquoi l'article 508/19, § 2, alinéa 2, en projet, du Code judiciaire vise également les articles 508/17, § 1er, alinéa 3, et 508/19, § 1er, de ce code. La question se pose de savoir s'il est effectivement envisagé que le bureau d'aide juridique n'attribue aucun point pour les prestations pour lesquelles des contributions sont perçues en vertu de l'article 508/17, § 1er, alinéa 3 (toujours à l'état de projet) du Code judiciaire ou dans des affaires dans lesquelles une indemnité de procédure a été allouée, ainsi qu'il peut se déduire de l'article 508/19, § 2, alinéa 2, en projet, du Code judiciaire.

Interrogé sur la question de savoir s'il y a pas lieu de viser uniquement l'article 508/19ter du Code judiciaire, le délégué a répondu ce qui suit:

“L'article initial prévoyait seulement d'exclure de l'attribution des points les dossiers pour lesquels l'avocat a été autorisé à demander une rémunération compte tenu des sommes qu'il a obtenues pour son client (508/19ter). Un ajout a été fait car il faut aussi réduire le nombre de points pour les dossiers pour lesquels l'avocat a reçu l'indemnité de procédure (ce qui se fait dans la pratique) et prendre aussi en compte la contribution payée par le justiciable avant chaque procédure, de façon à garantir l'indépendance de l'avocat”.

La déclaration du délégué fait toutefois état d'une réduction du nombre de points attribués alors qu'il découle de l'article 508/19, § 2, alinéa 2, en projet, du Code judiciaire qu'aucun point n'est attribué. Cette disposition doit par conséquent être revue.

²¹ Le délégué renvoie à cet égard à l'arrêté royal du 20 décembre 1999 “contenant les modalités d'exécution relatives à l'indemnisation accordée aux avocats dans le cadre de l'aide juridique de deuxième ligne et relatif au subsidie pour les frais liés à l'organisation des bureaux d'aide juridique”.

Artikel 11

17. Overeenkomstig het tweede lid van het ontworpen artikel 508/19ter, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek kan het bureau voor juridische bijstand “in uitzonderlijke gevallen” bij een met redenen omklede beslissing beslissen dat de in het eerste lid, 1°, van die bepaling bedoelde maximale percentages niet toepasselijk zijn. De term “uitzonderlijke gevallen” is te weinig rechtszeker en dient derhalve nader te worden omschreven.

18. De gemachtigde bevestigde dat in het ontworpen artikel 508/19ter, § 5, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek “paragraaf 1, eerste lid” moet worden geschreven in plaats van “paragraaf 1, tweede lid”.

Artikel 16

19. Luidens het ontworpen artikel 667, tweede (?)²² lid, van het Gerechtelijk Wetboek vormt de beslissing van het bureau voor juridische bijstand waarbij gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand wordt verleend, het bewijs voor onvoldoende bestaansmiddelen wanneer een aanvraag tot rechtsbijstand in de zin van artikel 664 van dat wetboek wordt ingediend. De vraag rijst of de betrokkene nog het bewijs van onvoldoende bestaansmiddelen kan aantonen als er geen of een negatieve beslissing is van het bureau voor juridische bijstand over het verlenen van de tweedelijnsbijstand. De gemachtigde verklaarde dienaangaande wat volgt:

“Dans le cadre de l'article 16, s'il n'y a pas de décision du bureau d'aide juridique, le demandeur a toujours la possibilité de demander l'assistance judiciaire. S'il y a une décision négative du bureau d'aide juridique, cela n'empêche pas le bureau d'assistance judiciaire ou le juge d'accorder l'assistance judiciaire en estimant que l'intéressé remplit les conditions.

Si le justiciable bénéficie de l'intervention d'un tiers payant, comme par exemple un contrat d'assurance protection juridique, qui couvre les frais habituellement pris en charge par l'aide juridique de deuxième ligne, ce dernier ne bénéficiera pas de l'aide juridique de deuxième ligne. Il va de soi que si l'intervention du tiers-payant ne couvre pas la totalité des frais, le justiciable pourra demander l'aide juridique pour les frais non pris en charge par ce tiers-payant.”

Deze uitleg wordt het best opgenomen in de memorie van toelichting.

Artikel 17

20. In het ontworpen artikel 668, e), van het Gerechtelijk Wetboek dient te worden verduidelijkt wat wordt bedoeld met het begrip “vragen betreffende de uitoefening van een fundamenteel recht”.

²² Zie opmerking 21.

Article 11

17. L'article 508/19ter, § 2, alinéa 2, en projet, du Code judiciaire prévoit que, “en cas de circonstances exceptionnelles”, le bureau d'aide juridique peut, par une décision motivée, décider que les pourcentages maximaux prévus à l'alinéa 1er, 1°, de cette disposition, ne s'appliquent pas. Les termes “circonstances exceptionnelles” n'offrent pas suffisamment de sécurité juridique et doivent dès lors être précisés.

18. Le délégué a confirmé qu'il y a lieu d'écrire “paragraphe 1er, alinéa 1er” dans l'article 508/19ter, § 5, alinéa 1er, en projet, du Code judiciaire et non “paragraphe 1er, alinéa 2”.

Article 16

19. Selon l'article 667, alinéa 2 (?)²², en projet, du Code judiciaire, la décision du bureau d'aide juridique octroyant l'aide juridique de deuxième ligne, partiellement ou entièrement gratuite, constitue la preuve de moyens d'existence insuffisants lorsqu'une demande d'assistance judiciaire au sens de l'article 664 de ce code est introduite. La question se pose de savoir si l'intéressé peut encore justifier de l'insuffisance des moyens d'existence en l'absence de décision ou en cas de décision négative du bureau d'aide juridique quant à l'octroi d'une aide juridique de deuxième ligne. À ce propos, le délégué a déclaré ce qui suit:

“Dans le cadre de l'article 16, s'il n'y a pas de décision du bureau d'aide juridique, le demandeur a toujours la possibilité de demander l'assistance judiciaire. S'il y a une décision négative du bureau d'aide juridique, cela n'empêche pas le bureau d'assistance judiciaire ou le juge d'accorder l'assistance judiciaire en estimant que l'intéressé remplit les conditions.

Si le justiciable bénéficie de l'intervention d'un tiers payant, comme par exemple un contrat d'assurance protection juridique, qui couvre les frais habituellement pris en charge par l'aide juridique de deuxième ligne, ce dernier ne bénéficiera pas de l'aide juridique de deuxième ligne. Il va de soi que si l'intervention du tiers-payant ne couvre pas la totalité des frais, le justiciable pourra demander l'aide juridique pour les frais non pris en charge par ce tiers-payant.”

Il est conseillé d'insérer ces explications dans l'exposé des motifs.

Article 17

20. Dans l'article 668, e), en projet, du Code judiciaire, il y a lieu de préciser ce que l'on entend par la notion “questions liées à l'exercice d'un droit fondamental”.

²² Voir l'observation 21.

SLOTPMERKINGEN

21. In de ontworpen artikelen 508/14, vierde lid, 508/19ter, § 4, en 667 van het Gerechtelijk Wetboek (artikelen 6, 1°, 11 en 16 van het ontwerp) is de indeling in leden niet steeds duidelijk. Wanneer het de bedoeling is dat een lid gevormd wordt door een zin of door verschillende zinnen, dient dit te worden aangegeven door de eerste regel van het lid licht te laten inspringen en na het einde van het lid een witregel te laten²³. Zo dat niet de bedoeling is, dienen de verschillende zinnen onmiddellijk op elkaar aan te sluiten.

De genoemde artikelen dienen te worden herbekeken in het licht van wat voorafgaat.

22. Doorheen het ontwerp komen de woorden “bureau” en “bureau voor juridische bijstand” door elkaar voor. Tenzij het begrip “bureau voor juridische bijstand” zou worden gedefinieerd als “bureau”, waarbij die laatste term dan consequent dient te worden vermeld, dient steeds de wettelijke term “bureau voor juridische bijstand” te worden gehanteerd.

*

De griffier,

Annemie GOOSSENS

De voorzitter,

Jan SMETS

OBSERVATIONS FINALES

21. La division en alinéas des articles 508/14, alinéa 4, 508/19ter, § 4, et 667, en projet, du Code judiciaire (articles 6, 1°, 11 et 16 du projet), manque parfois de clarté. Si l'intention est qu'un alinéa soit constitué d'une ou de plusieurs phrases, il convient de l'indiquer en mettant légèrement en retrait la première phrase de l'alinéa et en laissant un interligne à la fin de celui-ci²³. Si telle n'est pas l'intention, il convient de rattacher immédiatement les différentes phrases entre elles.

Les articles précités devront être revus au regard de l'observation qui précède.

22. Dans l'ensemble du projet, les mots “bureau” et “bureau d'aide juridique” sont utilisés indifféremment. Sauf à définir le terme “bureau d'aide juridique” comme “bureau”, auquel cas ce dernier terme devra alors être mentionné de manière cohérente, le terme légal “bureau d'aide juridique” doit toujours être utilisé.

*

Le greffier,

Annemie GOOSSENS

Le président,

Jan SMETS

²³ Zie Beginselen van de wetgevingstechniek. Handleiding voor het opstellen van wetgevende en reglementaire teksten, Raad van State, 2008, aanbeveling 57.1.1, te raadplegen op de internetsite van de Raad van State (www.raadvst-consetat.be).

²³ Voir Principes de technique législative. Guide de rédaction des textes législatifs et réglementaires, Conseil d'État, 2008, recommandation n° 57.1.1., à consulter sur le site internet du Conseil d'État (www.raadvst-consetat.be).

WETSONTWERP

FILIP,

KONING DER BELGEN,

Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen,
ONZE GROET.

op de voordracht van onze minister van Justitie,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ :

De minister van Justitie is ermee belast het ontwerp van wet, waarvan de tekst hierna volgt, in Onze naam bij de Kamer van volksvertegenwoordigers in te dienen:

HOOFDSTUK 1**Algemene bepaling****Artikel 1**

1. Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 74 van de Grondwet.

HOOFDSTUK 2**Bepalingen tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek****Art. 2**

In artikel 432*bis*, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, ingevoegd bij de wet van 21 juni 2006, worden de woorden “of van een maatregel bedoeld in artikel 508/8, tweede lid” ingevoegd tussen de woorden “weglating” en “kan tegen”.

Art. 3

In artikel 508/7 van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998 en gewijzigd bij de wet van 21 juni 2006, wordt het derde lid vervangen als volgt:

“De Orde van advocaten stelt een lijst op met de advocaten die in hoofdorde of in bijkomende orde prestaties wensen te verrichten in het kader van de door het bureau voor juridische bijstand georganiseerde juridische tweedelijnsbijstand en ze houdt deze lijst bij. De Orde

PROJET DE LOI

PHILIPPE,

ROI DES BELGES,

À tous, présents et à venir,
SALUT.

sur la proposition de notre ministre de la Justice,

NOUS AVONS ARRÊTÉ ET ARRÊTONS:

Le ministre de la Justice est chargé de déposer, en Notre nom, à la Chambre des représentants le projet de loi dont la teneur suit:

CHAPITRE 1ER**Disposition générale****Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 74 de la Constitution.

CHAPITRE 2**Dispositions modifiant le Code judiciaire****Art 2**

Dans l'article 432*bis* alinéa 1er du Code judiciaire, inséré par la loi du 21 juin 2006, les mots “ou d'une mesure prévue à l'article 508/8, alinéa 2,” sont insérés entre les mots “omission” et “peut faire appel”.

Art. 3

Dans l'article 508/7 du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998 et modifié par la loi du 21 juin 2006, l'alinéa 3 est remplacé par ce qui suit:

“L'Ordre des avocats établit une liste des avocats désireux d'accomplir à titre principal ou à titre accessoire des prestations au titre de l'aide juridique de deuxième ligne organisée par le bureau d'aide juridique et tient cette liste à jour. L'Ordre peut prévoir l'inscription

kan in de verplichte inschrijving van advocaten voorzien voor zover noodzakelijk voor de doeltreffendheid van de juridische bijstand.”

Art. 4

Artikel 508/8 van hetzelfde wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998 en gewijzigd bij de wet van 21 juni 2006, wordt vervangen als volgt:

“Art. 508/8. De Orde van advocaten ziet toe op de doeltreffendheid en de kwaliteit van de prestaties verricht door de advocaten, alsook op de regelmatigheid van de stappen ondernomen op grond van de artikelen 508/9, 508/14, eerste en derde lid, en 508/19, § 2.

Onverminderd de tuchtrechtelijke vervolgingen kan de raad van de Orde in geval van tekortkoming de handhaving van de advocaat op de in artikel 508/7 bedoelde lijst afhankelijk stellen van de naleving van de voorwaarden die hij bepaalt, diens inschrijving op die lijst schorsen gedurende een periode van acht dagen tot drie jaar of hem eruit weglaten.

Bij niet-naleving van de voorwaarden bepaald door de raad van de Orde overeenkomstig het tweede lid, roept de stafhouder de advocaat voor de raad van de Orde op om een andere maatregel waarin is voorzien in hetzelfde lid, te doen uitspreken.

Behoudens andersluidende beslissing van de raad van de Orde, heeft de in het tweede lid bedoelde maatregel van schorsing geen gevolgen voor de aanstellingen die werden verricht bij het bureau voor juridische bijstand vóór zijn inwerkingtreding.

In geval van weglating kan de advocaat vragen om zijn wederinschrijving op de in artikel 508/7 bedoelde lijst middels een met redenen omkleed verzoek, dat niet mag worden ingediend voordat een termijn van vijf jaar verstreken is sinds zijn weglating.

De beslissingen bedoeld in de vorige leden worden met redenen omkleed. Zij zijn vatbaar voor beroep overeenkomstig artikel 432*bis*.”

Art 5

In artikel 508/13 van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

obligatoire d’avocats pour autant que ce soit nécessaire pour l’effectivité de l’aide juridique.”

Art. 4

L’article 508/8 du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998 et modifié par la loi du 21 juin 2006, est remplacé par ce qui suit :

“Art. 508/8. L’Ordre des avocats contrôle l’effectivité et la qualité des prestations effectuées par les avocats, au titre de l’aide juridique de deuxième ligne, ainsi que la régularité des démarches effectuées en vertu des articles 508/9, 508/14, alinéas 1er et 3 et 508/19, § 2.

Sans préjudice des poursuites disciplinaires, le conseil de l’Ordre peut en cas de manquement, subordonner au respect des conditions qu’il détermine le maintien de l’avocat sur la liste visée à l’article 508/7, suspendre cette inscription pour une période de huit jours à trois ans ou l’en omettre.

En cas de non-respect des conditions déterminées par le Conseil de l’Ordre en application de l’alinéa 2, le bâtonnier convoque l’avocat devant le Conseil de l’Ordre en vue de prononcer une autre mesure prévue au même alinéa.

Sauf décision contraire du conseil de l’Ordre, la mesure de suspension visée à l’alinéa 2 est sans effet sur les désignations opérées par le bureau d’aide juridique avant son entrée en vigueur.

En cas d’omission l’avocat peut solliciter sa réinscription sur la liste visée à l’article 508/7, par une demande motivée qui ne peut être introduite avant un terme de cinq ans après son omission.

Les décisions visées aux alinéas précédents sont motivées. Elles sont susceptibles de recours conformément à l’article 432*bis*.”

Art. 5

Dans l’article 508/13 du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998, les modifications suivantes sont apportées:

1° in het eerste lid, wordt het woord “inkomsten” vervangen door het woord “bestaansmiddelen”;

2° het eerste lid wordt aangevuld met de volgende zin:

“De juridische tweedelijnsbijstand wordt niet toegerekend als en in de mate dat de begunstigde een beroep kan doen op de tussenkomst van een derde betaler.”

3° in het tweede lid, wordt het woord “inkomsten” telkens vervangen door het woord “bestaansmiddelen”.

4° het artikel wordt aangevuld met een lid, luidend als volgt:

“Indien de voorwaarden die de begunstigde hebben toegestaan een beroep te doen op volledig of gedeeltelijk kosteloze juridische tweedelijnsbijstand wijzigen, dient de begunstigde dit onmiddellijk te melden aan zijn advocaat.”

Art. 6

In artikel 508/14 van hetzelfde wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° het vierde lid wordt vervangen door een lid, luidende:

“In spoedeisende gevallen kan door het bureau voor juridische bijstand het voordeel van de gedeeltelijke of volledige kosteloosheid voorlopig worden toegekend aan de aanvrager zonder overlegging van alle of een deel van de bewijsstukken bedoeld in artikel 508/13. In dat geval moet de aanvrager de bewijsstukken overleggen binnen een termijn bepaald door het bureau voor juridische bijstand doch die niet meer dan vijftien dagen te rekenen vanaf de dag van de beslissing mag bedragen. Indien de bewijsstukken niet worden overgelegd binnen die termijn, wordt de juridische bijstand van rechtswege beëindigd.”

2° Het zesde lid wordt vervangen als volgt:

“De aanvragen betreffende zaken die kennelijk onontvankelijk of kennelijk ongegrond lijken, worden geweigerd.”

3° het artikel wordt aangevuld met een lid, luidend als volgt:

1° dans l’alinéa 1er, les mots “ressources sont insuffisantes” sont remplacés par les mots “moyens d’existence sont insuffisants”;

2° l’alinéa 1er est complété par la phrase suivante:

“L’aide juridique de deuxième ligne n’est pas accordée si et dans la mesure où le bénéficiaire peut faire appel à l’intervention d’un tiers payant”.

3° dans l’alinéa 2, le mot “ressources” est remplacé par le mot “moyens d’existence” et les mots “ressources sont insuffisantes” sont remplacés par les mots “moyens d’existence sont insuffisants”.

4° l’article est complété par un alinéa rédigé comme suit:

“Si les conditions ayant permis au bénéficiaire de se voir accorder le bénéfice de l’aide juridique de deuxième ligne totalement ou partiellement gratuite se modifient, le bénéficiaire doit en aviser immédiatement son avocat”.

Art. 6

Dans l’article 508/14 du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998, les modifications suivantes sont apportées:

1° l’alinéa 4 est remplacé par un alinéa rédigé comme suit:

“En cas d’urgence, le bénéfice de la gratuité complète ou partielle peut être accordé provisoirement au demandeur par le bureau d’aide juridique sans production de tout ou partie des pièces justificatives visées à l’article 508/13. Dans ce cas, le demandeur doit produire les pièces justificatives dans un délai à fixer par le bureau d’aide juridique mais sans dépasser quinze jours à compter de la décision. À défaut de produire les pièces justificatives dans ce délai, l’aide juridique prend fin de plein droit.”

2° L’alinéa 6 est remplacé par ce qui suit:

“Les demandes relatives à des causes paraissant manifestement irrecevables ou manifestement mal fondées sont rejetées.”

3° l’article est complété par un alinéa rédigé comme suit:

“In geval meerdere advocaten tegelijk worden aangesteld voor eenzelfde persoon in eenzelfde procedure, wordt de vergoeding verdeeld zonder dat de totale vergoeding hoger kan zijn dan deze die zou zijn toegekend bij de aanstelling van één enkele advocaat.”

Art. 7

Artikel 508/17 van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998 en vervangen bij de wet van 15 juni 2006, wordt vervangen als volgt:

“Art. 508/17. § 1. Wanneer de aanvrager voldoet aan de voorwaarden voor het verkrijgen van gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand, wordt een advocaat die voorkomt op de in artikel 508/7 bedoelde lijst, aangesteld door het bureau voor juridische bijstand.

Behoudens in geval van opvolging van advocaten geeft elke aanstelling aanleiding tot de inning door de advocaat van een forfaitaire bijdrage ten laste van de begunstigde.

De begunstigde is er bovendien toe gehouden om een forfaitaire bijdrage te betalen ten behoeve van zijn advocaat per aanleg voor elke gerechtelijke procedure waarin hij wordt vertegenwoordigd of bijgestaan door zijn advocaat.

De Koning stelt, bij in Ministerraad overlegd besluit, het bedrag vast van de in het tweede en derde lid bedoelde bijdragen, zonder dat het lager kan zijn dan 10 euro en hoger dan 50 euro.

§ 2. De persoon die de gedeeltelijke juridische tweedelijnsbijstand geniet, betaalt naast de bijdragen bedoeld in paragraaf 1 een bijdrage die afhankelijk is van zijn bestaansmiddelen, behoudens in geval van opvolging van advocaten. De Koning bepaalt het bedrag van de bijdrage die afhankelijk is van de bestaansmiddelen.

§ 3. De advocaat treedt slechts op vanaf het ogenblik van ontvangst van de in de paragrafen 1 en 2 bedoelde bijdragen, tenzij in geval van vrijstelling van bijdragebetaling voorzien in de paragrafen 4 of 5, of tenzij in geval de advocaat afziet van de inning van de bijdragebetaling of een betalingstermijn toestaat.

§ 4. Geen enkele in paragraaf 1 bedoelde bijdrage is verschuldigd:

“Lorsque plusieurs avocats sont désignés simultanément pour une même personne dans le cadre d’une même procédure, l’indemnisation est divisée sans que l’indemnisation totale ne puisse être supérieure à celle qui aurait été accordée pour la désignation d’un seul avocat.

Art. 7

L’article 508/17 du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998 et remplacé par la loi du 15 juin 2006, est remplacé par ce qui suit:

“Art. 508/17. § 1er. Lorsque le demandeur se trouve dans les conditions pour bénéficier de l’aide juridique de deuxième ligne entièrement ou partiellement gratuite, le bureau d’aide juridique désigne un avocat figurant sur la liste visée à l’article 508/7.

Sauf en cas de succession d’avocats, toute désignation donne lieu à la perception par l’avocat d’une contribution forfaitaire à charge du bénéficiaire.

Celui-ci est en outre tenu de s’acquitter, en faveur de son avocat, d’une contribution forfaitaire par instance pour chaque procédure contentieuse dans laquelle il l’assiste ou le représente.

Le Roi fixe, par arrêté délibéré en Conseil des ministres, le montant des contributions visées aux alinéas 2 et 3, sans qu’il puisse être inférieur à 10 euros et supérieur à 50 euros.

§ 2. La personne qui bénéficie de l’aide juridique de deuxième ligne partiellement gratuite s’acquitte d’une contribution dont le montant est fixé en fonction de ses moyens d’existence, en plus de celles visées au paragraphe 1, excepté dans le cas d’une succession d’avocats. Le Roi fixe le montant de la contribution en fonction de ses moyens d’existence.

§ 3. L’avocat n’entame sa mission qu’à partir du moment où il reçoit le paiement des contributions visées aux paragraphes 1 et 2 sauf en cas d’exemption prévue par les paragraphes 4 ou 5, ou sauf dans le cas où l’avocat renonce à la perception du paiement des contributions ou donne un délai de paiement.

§ 4. Aucune des contributions visées au paragraphe 1er n’est due:

1° wanneer de persoon de leeftijd van achttien jaar nog niet heeft bereikt;

2° in hoofde van de persoon van de geesteszieke voor wat betreft de toepassing van de wet van 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke en in hoofde van de geïnterneerde voor wat betreft de toepassing van de wet van 5 mei 2014 betreffende de internering;

3° in strafzaken in hoofde van personen die volledig kosteloze juridische bijstand genieten;

4° wanneer het een persoon betreft die een procedure instelt tot erkenning als staatloze;

5° wanneer het een persoon betreft die een asiel-aanvraag indient;

6° wanneer het een persoon betreft die een procedure instelt tegen een terugkeerbeslissing of een inreisverbod;

7° wanneer het een persoon betreft die een aanvraag indient om een collectieve schuldenregeling te verkrijgen;

8° wanneer het een persoon betreft die niet over enig bestaansmiddel beschikt.

De Koning kan bijkomende vrijstellingen bepalen op de betaling van de bijdragen bedoeld in paragraaf 1.

§ 5. Onverminderd paragraaf 4, beslist het bureau voor juridische bijstand bij een met redenen omklede beslissing en op verzoek van de aanvrager of van de begunstigde van de juridische bijstand, tot de gehele of gedeeltelijke vrijstelling van betaling van de in paragraaf 1 bedoelde bijdragen, indien het van mening is:

1° dat de opeenstapeling van de procedures waarbij een bijdrage verschuldigd is, de toegang tot de rechter voor de aanvrager of voor de begunstigde van de juridische tweedelijnsbijstand ernstig zou belemmeren, of zijn proces oneerlijk zou maken, of

2° dat de betaling van de in paragraaf 1 bedoelde bijdragen de toegang tot de rechter voor de aanvrager of voor de begunstigde van de juridische tweedelijnsbijstand ernstig zou belemmeren, of zijn proces oneerlijk zou maken.

Het bureau voor juridische bijstand houdt een lijst bij met een beschrijving van de gevallen waarin een vrijstelling bedoeld in het vorig lid werd verleend, het

1° lorsque la personne n'a pas encore atteint l'âge de dix-huit ans;

2° dans le chef de la personne du malade mental, en ce qui concerne la procédure dans le cadre de la loi du 26 juin 1990 sur la protection de la personne des malades mentaux et dans le chef de la personne internée en ce qui concerne la procédure dans le cadre de la loi du 5 mai 2014 relative à l'internement;

3° en matière pénale dans le chef de personnes bénéficiant de l'aide juridique de deuxième ligne entièrement gratuite;

4° lorsque la personne introduit une procédure de reconnaissance de la qualité d'apatride;

5° lorsque la personne introduit une demande d'asile;

6° lorsque la personne a introduit une procédure contre une décision de retour ou une interdiction d'entrée;

7° lorsque la personne introduit une procédure en règlement collectif de dettes;

8° lorsque la personne ne dispose d'aucunes ressources.

Le Roi peut déterminer des exemptions additionnelles au paiement des contributions visées au paragraphe 1er.

§ 5. Sans préjudice du paragraphe 4, le bureau d'aide juridique décide, par une décision motivée, et sur demande du demandeur ou du bénéficiaire de l'aide juridique de dispenser du paiement de tout ou partie des contributions visées au paragraphe 1er lorsqu'il estime:

1° que la multiplication des procédures pour lesquelles une contribution est due entraverait gravement l'accès à la justice du demandeur ou du bénéficiaire de l'aide juridique de deuxième ligne ou rendrait son procès inéquitable, ou

2° que le paiement des contributions visées au paragraphe 1er entraverait gravement l'accès à la justice du demandeur ou du bénéficiaire de l'aide juridique de deuxième ligne ou rendrait leur procès inéquitable.

Le bureau d'aide juridique tient une liste, comprenant une description des cas dans lesquels une exemption visée à l'alinéa précédent a été accordée, le nombre

totale aantal verleende vrijstellingen en het totaalbedrag van deze vrijstellingen.

De bureaus voor juridische bijstand maken deze lijst over aan de stafhouder. De stafhouder deelt de lijst mee aan de in artikel 488 bedoelde overheden, die op hun beurt eenmaal per jaar de lijsten van alle balies meedelen aan de minister van Justitie op hetzelfde moment dat zij het totaal van de punten meedelen in toepassing van artikel 508/19, § 2, derde lid.

§ 6. Wanneer de begunstigde zich in een van de gevallen van vrijstelling van betaling van de bijdragen bevindt, verstrekt het bureau voor juridische bijstand zowel aan de begunstigde als aan de advocaat een document volgens hetwelk er geen enkele bijdrage is verschuldigd voor die procedure en die aanstelling.”

Art. 8

Artikel 508/18 van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998, wordt vervangen als volgt:

“Art. 508/18. Het bureau voor juridische bijstand kan een einde stellen aan de juridische tweedelijnsbijstand indien het vaststelt dat de begunstigde niet voldeed of niet langer voldoet aan de voorwaarden bepaald bij artikel 508/13 of wanneer de begunstigde kennelijk geen medewerking verleent bij de verdediging van zijn belangen. Het licht de advocaat ervan in.

Wanneer de advocaat vaststelt, met alle middelen van recht, dat de begunstigde niet voldeed of niet langer voldoet aan de toekenningsvoorwaarden inzake juridische tweedelijnsbijstand, dat hij kennelijk geen medewerking verleent bij de verdediging van zijn belangen, of dat de interventie van een advocaat geen enkele meerwaarde biedt, dient hij een met redenen omkleed verzoek in bij het bureau voor juridische bijstand.

Wanneer het bureau voor juridische bijstand een verzoek ontvangt van de advocaat of de in het eerste lid bedoelde vaststelling deed, stelt het de begunstigde daarvan in kennis, met het verzoek zijn opmerkingen te formuleren binnen de twintig dagen.

Elke beslissing tot beëindiging van de toegekende bijstand wordt bij een ter post aangetekende brief ter kennis van de begunstigde gebracht. Tegen die beslissing kan beroep worden ingesteld.

De artikelen 508/15 en 508/16 zijn van toepassing.”

total d'exemptions accordées et le montant total que représentent ces exemptions.

Les bureaux d'aide juridique transmettent cette liste au bâtonnier. Le bâtonnier communique la liste aux autorités visées à l'article 488, lesquelles communiquent une fois par an les listes de tous les barreaux au ministre de la Justice en même temps qu'elles communiquent le total des points en application de l'article 508/19, § 2, troisième alinéa.

§ 6. Lorsque le bénéficiaire se trouve dans un cas d'exemption du paiement des contributions, le bureau d'aide juridique délivre au bénéficiaire ainsi qu'à l'avocat un document selon lequel aucune contribution n'est due pour cette instance et cette désignation.”

Art. 8

L'article 508/18 du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998, est remplacé par ce qui suit:

“Art. 508/18. Le bureau d'aide juridique peut mettre fin à l'aide juridique de deuxième ligne s'il constate que le bénéficiaire ne satisfaisait pas ou ne satisfait plus aux conditions prévues à l'article 508/13 ou lorsque le bénéficiaire ne collabore manifestement pas à la défense de ses intérêts. Il en informe l'avocat.

Lorsque l'avocat constate par toutes voies de droit, que le bénéficiaire n'entrait pas ou n'entre plus dans les conditions d'octroi de l'aide juridique de deuxième ligne, qu'il ne collabore manifestement pas à la défense de ses intérêts, ou que l'intervention d'un avocat n'ajouterait aucune plus-value, il dépose une requête motivée au bureau d'aide juridique.

Lorsque le bureau d'aide juridique est saisi d'une requête de l'avocat ou constate l'une des hypothèses visées à l'alinéa 1er, il en informe le bénéficiaire et l'invite à formuler ses observations dans un délai de vingt jours.

Toute décision de mettre fin à l'aide octroyée est communiquée par lettre recommandée à la poste au bénéficiaire. Cette décision est susceptible de recours.

Les articles 508/15 et 508/16 sont d'application.”

Art. 9

In artikel 508/19, van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998 en gewijzigd bij de wet van 21 april 2007, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° paragraaf 1 wordt aangevuld met de woorden: “en betaalt de eigen bijdrage bedoeld in artikel 508/17 § 1, tweede en derde lid en § 2 terug aan de rechtzoekende voor zover de rechtsplegingsvergoeding de vergoeding berekend op basis van punten bedoeld in artikel 508/19, § 2, tweede lid overtreft”.

2° paragraaf 2, eerste lid wordt aangevuld met de woorden “en de vergoedingen geïnd overeenkomstig artikel 508/19ter alsook de bijdragen bedoeld in artikel 508/17, § 1, tweede en derde lid en § 2”;

3° paragraaf 2, tweede lid wordt vervangen als volgt:

“Het bureau voor juridische bijstand kent voor die prestaties aan de advocaten punten toe en doet hierover verslag aan de stafhouder. Het bureau voor juridische bijstand kent geen punten toe of vermindert de punten, in voorkomend geval, voor de prestaties waarvoor geldsommen werden geïnd op grond van artikel 508/17, § 1, derde lid, 508/19, § 1, en 508/19ter of voor de prestaties voor dewelke de advocaat afziet van de inning van geldsommen op grond van artikel 508/17, § 3.”

4° in paragraaf 3, worden de woorden “in voorkomend geval” ingevoegd tussen de woorden “overheden die” en de woorden “via de Ordes”.

Art. 10

In Deel II, Boek IIIbis, wordt het opschrift van Hoofdstuk VI van hetzelfde wetboek vervangen als volgt:

“Hoofdstuk VI. Terugvordering van de rijksvergoeding - Recht van de advocaat op de betaling van vergoedingen”.

Art. 11

In Hoofdstuk VI, Boek IIIbis, Tweede deel van hetzelfde Wetboek wordt een artikel 508/19ter ingevoegd, luidende:

“Art. 508/19ter. § 1. De advocaat die vaststelt dat zijn optreden de begunstigde in staat heeft gesteld om geldsommen te ontvangen, waardoor hij een vergoeding

Art. 9

Dans l'article 508/19, du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998 et modifié par la loi du 21 avril 2007, les modifications suivantes sont apportées:

1° le paragraphe 1er est complété par les mots: “et rembourse au justiciable les contributions propres visées à l'article 508/17 § 1, alinéas 2 et 3, et § 2 pour autant que l'indemnité de procédure dépasse l'indemnité calculée sur la base des points visés à l'article 508/19, § 2, alinéa 2.”

2° le paragraphe 2, alinéa 1er est complété par les mots “et les indemnités perçues en vertu de l'article 508/19ter ainsi que les contributions visées à l'article 508/17, § 1er, alinéas 2 et 3 et § 2”;

3° le paragraphe 2, alinéa 2 est remplacé comme suit:

“Le bureau d'aide juridique attribue des points aux avocats pour ces prestations et en fait un rapport au bâtonnier. Le bureau d'aide juridique n'attribue pas de points ou diminue les points, le cas échéant, pour des prestations pour lesquelles des sommes ont été perçues sur la base des articles 508/17 § 1, alinéa 3, 508/19, § 1er, et 508/19ter ou pour des prestations pour lesquelles l'avocat a renoncé à la perception de sommes sur la base de l'article 508/17, § 3.”

4° dans le paragraphe 3, les mots “, le cas échéant,” sont insérés entre les mots “la répartition” et les mots “par le biais”.

Art. 10

Dans la Partie II, Livre IIIbis du même Code, l'intitulé du chapitre VI est remplacé par ce qui suit:

“Chapitre VI. De la récupération de l'indemnité de l'État – Du droit de l'avocat au paiement d'indemnités.”

Art. 11

Dans la Partie II, Livre IIIbis, Chapitre VI du même Code, il est inséré un article 508/19ter rédigé comme suit:

“Art. 508/19ter. § 1er. L'avocat qui constate que son intervention a permis au bénéficiaire de percevoir des sommes d'argent, lui permettant de payer une

kan betalen, stelt de begunstigde en het bureau voor juridische bijstand daarvan in kennis.

De geldsommen die in aanmerking kunnen worden genomen zijn deze die, mochten zij bestaan hebben op de dag van de aanvraag, de begunstigde niet hadden toegestaan te voldoen aan de voorwaarden om te genieten van juridische tweedelijnsbijstand.

Het bureau voor juridische bijstand houdt rekening met de verrichte prestaties en stelt het bedrag vast van de vergoeding die de advocaat inhoudt van of begroot aan de begunstigde.

§ 2. De vergoeding kan niet tot gevolg hebben dat:

1° een bedrag wordt ingehouden of geheven dat hoger is dan 150 % van de vergoeding die de advocaat zou hebben ontvangen in toepassing van artikel 508/19, § 2, tweede lid;

2° een bedrag wordt ingehouden of geheven op het totaal van de door de begunstigde of voor zijn rekening ontvangen geldsommen waardoor het saldo lager is dan 250 euro;

3° een bedrag wordt ingehouden of geheven dat hoger is dan 50 % van het totaal van de ontvangen geldsommen;

Het bureau voor juridische bijstand kan, in uitzonderlijke gevallen, bij een met redenen omklede beslissing beslissen dat de in het eerste lid, 1°, bedoelde maximale percentages niet toepasselijk zijn.

De berekening van de voor juridische bijstand toegekende vergoeding gebeurt op basis van de meest recente waarde van het punt.

In het geval dat de dankzij het optreden van de advocaat geïnde bedragen maandelijkse sommen zijn, worden de in te houden of te heffen bedragen bedoeld in het eerste lid, 2° en 3°, berekend op basis van de sommen die de inkomensdrempels vastgesteld krachtens artikel 508/13 overschrijden.

§ 3. Wanneer de advocaat vergoedingen heeft ontvangen in toepassing van artikel 508/17, § 1, tweede en derde lid, en § 2, of een rechtsplegingsvergoeding in toepassing van artikel 508/19, § 1, trekt het bureau voor juridische bijstand die bedragen af van de geldsommen die de advocaat mag heffen of aanrekenen bij de begunstigde.

§ 4. Het bureau voor juridische bijstand deelt zijn beslissing mee aan de begunstigde en aan de advocaat

indemnité, en informe le bénéficiaire et le bureau d'aide juridique.

Les sommes d'argent pouvant être prises en considération sont celles qui, si elles avaient existé au jour de la demande d'aide juridique, n'auraient pas permis au bénéficiaire de rentrer dans les conditions pour bénéficier de l'aide juridique de deuxième ligne.

Le bureau d'aide juridique tient compte des prestations accomplies et fixe le montant de l'indemnité que l'avocat retient ou taxe au bénéficiaire.

§ 2. L'indemnité ne peut avoir pour conséquence:

1° de retenir ou de taxer un montant supérieur à 150 % de ce que l'avocat aurait obtenu comme indemnité en application de l'article 508/19, § 2, alinéa 2,;

2° de retenir ou de taxer un montant qui, une fois déduit du total des sommes perçues par le bénéficiaire ou pour son compte, rendraient ces sommes inférieures à 250 euros;

3° de retenir ou de taxer un montant supérieur à 50 % du total des sommes perçues;

En cas de circonstances exceptionnelles, le bureau d'aide juridique peut, par une décision motivée, décider que les pourcentages maximaux prévus à l'alinéa 1er, 1°, ne s'appliquent pas.

Le calcul de l'indemnité allouée pour l'aide juridique se fait sur la base de la valeur du point connue la plus récente.

Dans le cas où les sommes perçues grâce à l'intervention de l'avocat sont des sommes mensuelles, les montants à retenir ou taxer visés à l'alinéa 1, 2° et 3°, sont calculés sur base des sommes excédant les seuils de revenus déterminés en vertu de l'article 508/13.

§ 3. Lorsque l'avocat a perçu des contributions en application de l'article 508/17 § 1, alinéas 2 et 3, et § 2, ou l'indemnité de procédure en application de l'article 508/19, § 1er, le bureau d'aide juridique soustrait ces montants des sommes que l'avocat peut retenir ou taxer au bénéficiaire.

§ 4. Le bureau d'aide juridique communique sa décision au bénéficiaire et à l'avocat dans les formes

volgens de vormen voorgeschreven bij artikel 508/15. De beslissing is vatbaar voor beroep overeenkomstig artikel 508/16.

§ 5. Wanneer de advocaat in de onmogelijkheid verkeert om de geldsommen bestemd voor de begunstigde in te houden, of zijn vergoeding onbetaald blijft ondanks drie opeenvolgende aanmaningen, brengt hij het bureau voor juridische bijstand daarvan op de hoogte ten vroegste twee maanden na de mededeling bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, en vraagt hij om de betaling van de vergoeding berekend op basis van punten bedoeld in artikel 508/19, § 2, tweede lid.

Wanneer de advocaat slechts een gedeelte van de vergoeding die hem verschuldigd is kan inhouden of heffen of een gedeelte van zijn vergoeding onbetaald blijft, brengt hij het bureau voor juridische bijstand hiervan op de hoogte binnen dezelfde termijn en onder dezelfde voorwaarden als in het eerste lid en verzoekt hij de betaling van het saldo van de vergoeding berekend op basis van punten bedoeld in artikel 508/19, § 2, tweede lid.

Voor de prestaties waarvoor een voor de juridische bijstand toegekende vergoeding werd ingehouden of begroot, worden geen punten toegekend overeenkomstig artikel 508/19, § 2, tweede lid.

§ 6. Het bureau voor juridische bijstand doet verslag aan de stafhouder van de bedragen waarvoor het toestemming tot inhouding of begroting heeft gegeven evenals van de begrote bedragen die onbetaald zijn gebleven.

De stafhouder deelt die bedragen mee aan de in artikel 488 bedoelde overheden, die op hun beurt eenmaal per jaar het totaal van die bedragen van alle balies mededelen aan de minister van Justitie op hetzelfde moment dat zij het totaal van de punten mededelen in toepassing van artikel 508/19, § 2, derde lid."

Art. 12

In artikel 508/20, § 1, van hetzelfde wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in het eerste lid, wordt de bepaling onder 2° aangevuld als volgt:

“, voor zover die bedragen niet door de advocaat geïnd werden overeenkomstig artikel 508/19~~ter~~”;

2° het tweede lid wordt opgeheven.

prévues à l'article 508/15. Elle est susceptible de recours conformément à l'article 508/16.

§ 5. Lorsque l'avocat se trouve dans l'impossibilité de retenir les sommes destinées au bénéficiaire ou que son indemnité reste impayée malgré trois rappels successifs, il en informe le bureau d'aide juridique au plus tôt deux mois après la communication visée au paragraphe 1er, alinéa 1er et sollicite le paiement de l'indemnité calculée sur la base des points visés à l'article 508/19, § 2, alinéa 2.

Lorsque l'avocat n'a pu retenir ou taxer qu'une partie de l'indemnité qui lui est due ou que son indemnité reste partiellement impayée, il en informe le bureau d'aide juridique dans les mêmes délais et dans les mêmes conditions qu'à l'alinéa 1er et sollicite le paiement du solde de l'indemnité calculée sur la base des points visé à l'article 508/19, § 2, alinéa 2.

Pour les prestations pour lesquelles une indemnité allouée pour l'aide juridique est retenue ou taxée en vertu du § 1er alinéa 2, aucun point ne sera attribué conformément à l'article 508/19, § 2, alinéa 2.

§ 6. Le bureau d'aide juridique fait rapport au bâtonnier des montants qu'il autorise à retenir ou taxer ainsi que des montants taxés mais impayés.

Le bâtonnier communique ces montants aux autorités visées à l'article 488, lesquelles communiquent le total de ces montants de tous les barreaux au ministre de la Justice une fois par an, en même temps qu'elles communiquent le total des points conformément à l'article 508/19, § 2, alinéa 3."

Art. 12

Dans l'article 508/20, § 1er, du même Code, inséré par la loi du 23 novembre 1998, les modifications suivantes sont apportées:

1° dans l'alinéa 1er, le 2° est complété par ce qui suit:

“, pour autant que ces montants n'aient pas été perçus par l'avocat en application de l'article 508/19~~ter~~”;

2° l'alinéa 2 est abrogé.

Art. 13

In de artikelen 508/22, eerste lid, en 508/23, eerste lid, van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 23 november 1998, wordt het woord “inkomensvoorwaarden” telkens vervangen door de woorden “voorwaarden betreffende de bestaansmiddelen”.

Art. 14

In het art. 508/25 van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 15 juni 2006, wordt het woord “inkomsten” vervangen door het woord “bestaansmiddelen”.

Art 15

In het art. 664, eerste lid, van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 19 december 2006, wordt het woord “inkomsten” vervangen door het woord “bestaansmiddelen”.

Art 16

Artikel 667 van hetzelfde wetboek, gewijzigd bij de wet van 1 juli 2006, wordt vervangen als volgt:

“Art. 667. Rechtsbijstand wordt verleend aan de personen van Belgische nationaliteit, indien zij aantonen dat hun bestaansmiddelen ontoereikend zijn. De aanvragen in verband met zaken die kennelijk onontvankelijk of kennelijk ongegrond lijken, worden geweigerd.

De beslissing van het bureau voor juridische bijstand waarbij gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand wordt verleend, vormt het bewijs voor onvoldoende bestaansmiddelen.

Een jaar na de beslissing van het bureau voor juridische bijstand kan het bureau voor rechtsbijstand of de rechter die de rechtsbijstand verleent, nagaan of de voorwaarden van onvoldoende bestaansmiddelen nog steeds gelden.

In het geval waarin het bureau voor juridische bijstand een einde maakt aan de juridische tweedelijnsbijstand wanneer de begunstigde niet langer voldoet aan de voorwaarden bepaald bij artikel 508/13, zendt de advocaat in voorkomend geval deze beslissing onverwijld over aan het bureau voor rechtsbijstand of aan de bevoegde rechter.”

Art. 13

Dans les articles 508/22, alinéa 1er et 508/23, alinéa 1er du même Code, insérés par la loi du 23 novembre 1998, les mots “de ressources visées” sont chaque fois remplacés par les mots “des moyens d’existence visés”.

Art. 14

Dans l’article 508/25 du même Code, inséré par la loi du 15 juin 2006, les mots “ressources insuffisantes” sont remplacés par “moyens d’existence insuffisants”.

Art. 15

Dans l’article 664, alinéa 1er du même Code, modifié par la loi du 19 décembre 2006, les mots “revenus nécessaires” sont remplacés par les mots “moyens d’existence suffisants”.

Art. 16

L’article 667 du même Code, modifié par la loi du 1er juillet 2006, est remplacé par ce qui suit:

“Art. 667. Le bénéfice de l’assistance judiciaire est accordé aux personnes de nationalité belge, lorsqu’elles justifient de l’insuffisance de leurs moyens d’existence. Les demandes relatives à des causes paraissant manifestement irrecevables ou manifestement mal fondées sont rejetées.

La décision du bureau d’aide juridique octroyant l’aide juridique de deuxième ligne, partiellement ou entièrement gratuite, constitue la preuve de moyens d’existence insuffisants.

Un an après la décision du bureau d’aide juridique, le bureau d’assistance judiciaire ou le juge accordant le bénéfice de l’assistance judiciaire peut vérifier si les conditions d’insuffisance des moyens d’existence sont toujours réunies.

Dans l’hypothèse où le bureau d’aide juridique met fin à l’aide juridique de deuxième ligne lorsque le bénéficiaire ne satisfait plus aux conditions prévues à l’article 508/13, le cas échéant, l’avocat transmet sans délai cette décision au bureau d’assistance judiciaire ou au juge compétent.”

Art. 17

Artikel 668 van hetzelfde wetboek, vervangen bij de wet van 15 december 1980 en gewijzigd bij de wet van 1 juli 2006 wordt aangevuld met een bepaling onder e), luidende:

“e) alle vreemdelingen die op onregelmatige wijze in België hun verblijfplaats hebben onder voorwaarde dat zij een poging hebben ondernomen hun verblijf in België te regulariseren, dat hun vordering hoogdringend is en dat het gaat om vragen betreffende de uitoefening van een fundamenteel recht”.

Art. 18

In de artikelen 669 en 693, eerste lid, van hetzelfde Wetboek en in het artikel 677, eerste lid van hetzelfde Wetboek, gewijzigd bij de wet van 1 juli 2006, wordt het woord “inkomsten” vervangen door het woord “bestaansmiddelen”.

Art. 19

In het artikel 699ter van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 1 juli 2006, wordt het woord “inkomsten” vervangen door het woord “bestaansmiddelen”.

HOOFDSTUK 3

Inwerkingtreding

Art. 20

Behalve voor wat betreft het artikel 17 dat in werking treedt tien dagen na bekendmaking van deze wet in het *Belgisch Staatsblad*, treedt deze wet in werking op een datum vastgesteld door de Koning en ten laatste op 1 september 2016.

Gegeven te Brussel, 21 april 2016

FILIP

VAN KONINGSWEGE:

De minister van Justitie,

Koen GEENS

Art. 17

L'article 668 du même Code, remplacé par la loi du 15 décembre 1980 et modifié par la loi du 1er juillet 2006, est complété par le e) rédigé comme suit:

“e) à tous les étrangers qui ont, d'une manière irrégulière, leur résidence en Belgique, à condition qu'ils aient essayé de régulariser leur séjour en Belgique, que leur demande présente un caractère urgent et que la procédure porte sur des questions liées à l'exercice d'un droit fondamental.”.

Art. 18

Dans les articles 669 et 693, alinéa 1er du même Code et dans l'article 677, alinéa 1er du même Code, modifié par la loi du 1er juillet 2006, le mot “revenus” est chaque fois remplacé par les mots “moyens d'existence”.

Art 19

Dans l'article 699ter du même Code, inséré par la loi du 1er juillet 2006, les mots “revenus insuffisants” sont remplacés par les mots “moyens d'existence insuffisants”.

CHAPITRE 3

Entrée en vigueur

Art. 20

Sauf en ce qui concerne l' article 17 qui entre en vigueur dix jours après la publication de la présente loi au *Moniteur belge*, la présente loi entre en vigueur à une date fixée par le Roi et au plus tard le 1er septembre 2016.

Donné à Bruxelles, le 21 avril 2016

PHILIPPE

PAR LE ROI:

Le ministre de la Justice,

KOEN GEENS

BIJLAGE

ANNEXE

<u>Vigerende wetgeving</u>		<u>Na wijziging door het wetsontwerp tot wijziging van het Gerechtelijk wetboek</u>
		-
Tweede deel. Rechterlijke organisatie		Tweede deel. Rechterlijke organisatie
Boek III. Balie		Boek III. Balie
Art. 432.bis De persoon die om inschrijving verzoekt of die het voorwerp is van een weglating kan tegen de beslissingen genomen door de raad van de Orde hoger beroep instellen bij de tuchtraad van beroep.		Art. 432bis De persoon die om inschrijving verzoekt of die het voorwerp is van een weglating of van een maatregel bedoeld in artikel 508/8, tweede lid , kan tegen de beslissingen genomen door de raad van de Orde hoger beroep instellen bij de tuchtraad van beroep.
Het hoger beroep wordt aan de voorzitter van de tuchtraad van beroep ter kennis gebracht bij een ter post aangetekende brief gericht binnen vijftien dagen te rekenen van de kennisgeving van de beslissing.		Het hoger beroep wordt aan de voorzitter van de tuchtraad van beroep ter kennis gebracht bij een ter post aangetekende brief gericht binnen vijftien dagen te rekenen van de kennisgeving van de beslissing.
Boek IIIbis. Juridische eerste- en tweedelijnsbijstand		Boek IIIbis. Juridische eerste- en tweedelijnsbijstand
Hoofdstuk IV. Gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand		Hoofdstuk IV. Gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand
Art. 508/7. Bij elke balie stelt de Raad van de Orde van Advocaten een bureau voor juridische bijstand in volgens de nadere regels en de voorwaarden die hij bepaalt.		Art. 508/7. Bij elke balie stelt de Raad van de Orde van Advocaten een bureau voor juridische bijstand in volgens de nadere regels en de voorwaarden die hij bepaalt.
Het bureau heeft onder meer tot taak om wachtdiensten te organiseren.		Het bureau heeft onder meer tot taak om wachtdiensten te organiseren.
De Orde van Advocaten stelt jaarlijks een lijst op met de advocaten die in hoofdzaak of in bijkomende orde prestaties wensen te verrichten in het kader van de door het bureau georganiseerde juridische tweedelijnsbijstand.		De Orde van advocaten stelt een lijst op met de advocaten die in hoofdorde of in bijkomende orde prestaties wensen te verrichten in het kader van de door het bureau voor juridische bijstand georganiseerde juridische tweedelijnsbijstand en ze houdt deze lijst bij. De Orde kan in de verplichte inschrijving van advocaten voorzien voor zover noodzakelijk voor de doeltreffendheid van de juridische bijstand.

De lijst vermeldt de voorkeurmateries die de advocaten opgeven en die zij staven of waarvoor zij zich ertoe verbinden een opleiding te volgen die door de Raad van de Orde of de in de artikel 488 bedoelde overheden wordt georganiseerd.	De lijst vermeldt de voorkeurmateries die de advocaten opgeven en die zij staven of waarvoor zij zich ertoe verbinden een opleiding te volgen die door de Raad van de Orde of de in de artikel 488 bedoelde overheden wordt georganiseerd.
Tegen de weigering tot inschrijving op de lijst kan beroep worden ingesteld overeenkomstig artikel 432bis.	Tegen de weigering tot inschrijving op de lijst kan beroep worden ingesteld overeenkomstig artikel 432bis.
Het bureau zendt de lijst van de advocaten over aan de commissie voor juridische bijstand.	Het bureau zendt de lijst van de advocaten over aan de commissie voor juridische bijstand.
Art. 508/8. De Orde van Advocaten ziet toe op de kwaliteit van de prestaties die door de advocaten worden verstrekt in het kader van de juridische tweedelijnsbijstand.	Art. 508/8. De Orde van advocaten ziet toe op de doeltreffendheid en de kwaliteit van de prestaties verricht door de advocaten, alsook op de regelmatigheid van de stappen ondernomen op grond van de artikelen 508/9, 508/14, eerste en derde lid, en 508/19, § 2.
In geval van tekortkoming kan de Raad van de Orde van Advocaten met een met redenen omklede beslissing een advocaat schrappen van de in artikel 508/7 bedoelde lijst, volgens de bij 2[de artikelen 458 tot 463]2 bepaalde procedure.	Onverminderd de tuchtrechtelijke vervolgingen kan de raad van de Orde in geval van tekortkoming de handhaving van de advocaat op de in artikel 508/7 bedoelde lijst afhankelijk stellen van de naleving van de voorwaarden die hij bepaalt, diens inschrijving op die lijst schorsen gedurende een periode van acht dagen tot drie jaar of hem eruit weglaten.
	Bij niet-naleving van de voorwaarden bepaald door de raad van de Orde overeenkomstig het tweede lid, roept de stafhouder de advocaat voor de raad van de Orde op om een andere maatregel waarin is voorzien in hetzelfde lid, te doen uitspreken.
	Behoudens andersluidende beslissing van de raad van de Orde, heeft de in het tweede lid bedoelde maatregel van schorsing geen gevolgen voor de aanstellingen die werden verricht bij het bureau voor juridische bijstand vóór zijn inwerkingtreding.

		In geval van weglating kan de advocaat vragen om zijn wederinschrijving op de in artikel 508/7 bedoelde lijst middels een met redenen omkleed verzoek, dat niet mag worden ingediend voordat een termijn van vijf jaar verstreken is sinds zijn weglating.
		De beslissingen bedoeld in de vorige leden worden met redenen omkleed. Zij zijn vatbaar voor beroep overeenkomstig artikel 432bis.
Art. 508/13. De juridische tweedelijsbijstand kan gedeeltelijk of volledig kosteloos zijn voor wie over onvoldoende inkomsten beschikt en voor de met hen gelijkgestelde personen.		Art. 508/13. De juridische tweedelijsbijstand kan gedeeltelijk of volledig kosteloos zijn voor wie over onvoldoende bestaansmiddelen beschikt en voor de met hen gelijkgestelde personen. De juridische tweedelijsbijstand wordt niet toegekend als en in de mate dat de begunstigde een beroep kan doen op de tussenkomst van een derde betaler.
De Koning bepaalt bij een in Ministerraad overlegd besluit het bedrag van die inkomsten, de over te leggen bewijsstukken en wie gelijkgesteld wordt met de personen met onvoldoende inkomsten.		De Koning bepaalt bij een in Ministerraad overlegd besluit het bedrag van die bestaansmiddelen , de over te leggen bewijsstukken en wie gelijkgesteld wordt met de personen met onvoldoende bestaansmiddelen .
Het bureau gaat na of voldaan is aan de voorwaarden inzake kosteloosheid.		Het bureau gaat na of voldaan is aan de voorwaarden inzake kosteloosheid.
Het bureau bewaart een afschrift van de stukken.		Het bureau bewaart een afschrift van de stukken.
		Indien de voorwaarden die de begunstigde hebben toegestaan een beroep te doen op volledig of gedeeltelijk kosteloze juridische tweedelijsbijstand wijzigen, dient de begunstigde dit onmiddellijk te melden aan zijn advocaat

Art. 508/14. De aanvraag tot gedeeltelijke of volledige kosteloosheid wordt mondeling of schriftelijk gedaan door de aanvrager of zijn advocaat wiens naam voorkomt op de lijst bedoeld in artikel 508/7.	Art. 508/14. De aanvraag tot gedeeltelijke of volledige kosteloosheid wordt mondeling of schriftelijk gedaan door de aanvrager of zijn advocaat wiens naam voorkomt op de lijst bedoeld in artikel 508/7.
Onverminderd het bepaalde in het vorige lid, mag de aanvraag eveneens ingediend worden via de bevoegde autoriteiten, in de zin van richtlijn 2003/8/EG van de Raad van 27 januari 2003 tot verbetering van de toegang tot de rechter bij grensoverschrijdende geschillen, door middel van gemeenschappelijke minimumvoorschriften betreffende rechtsbijstand bij die geschillen.	Onverminderd het bepaalde in het vorige lid, mag de aanvraag eveneens ingediend worden via de bevoegde autoriteiten, in de zin van richtlijn 2003/8/EG van de Raad van 27 januari 2003 tot verbetering van de toegang tot de rechter bij grensoverschrijdende geschillen, door middel van gemeenschappelijke minimumvoorschriften betreffende rechtsbijstand bij die geschillen.
Behalve in spoedeisende gevallen worden alle in artikel 508/13 bedoelde bewijsstukken bij de aanvraag gevoegd.	Behalve in spoedeisende gevallen worden alle in artikel 508/13 bedoelde bewijsstukken bij de aanvraag gevoegd.
In spoedeisende gevallen kan door het bureau het voordeel van de gedeeltelijke of volledige kosteloosheid voorlopig worden toegekend aan de aanvrager. In dat geval bepaalt het bureau de termijn voor het indienen van de in artikel 508/13 bedoelde bewijsstukken.	In spoedeisende gevallen kan door het bureau voor juridische bijstand het voordeel van de gedeeltelijke of volledige kosteloosheid voorlopig worden toegekend aan de aanvrager zonder overlegging van alle of een deel van de bewijsstukken bedoeld in artikel 508/13. In dat geval moet de aanvrager de bewijsstukken overleggen binnen een termijn bepaald door het bureau voor juridische bijstand doch die niet meer dan vijftien dagen te rekenen vanaf de dag van de beslissing mag bedragen. Indien de bewijsstukken niet worden overlegd binnen die termijn, wordt de juridische bijstand van rechtswege beëindigd.
Het bureau oordeelt op stukken bij zijn beslissing over de aanvraag tot gedeeltelijke of volledige kosteloosheid. De aanvrager of, in voorkomend geval, zijn advocaat, wordt gehoord op zijn verzoek of indien het bureau dat nodig acht.	Het bureau oordeelt op stukken bij zijn beslissing over de aanvraag tot gedeeltelijke of volledige kosteloosheid. De aanvrager of, in voorkomend geval, zijn advocaat, wordt gehoord op zijn verzoek of indien het bureau dat nodig acht.

Kennelijk ongegronde aanvragen worden geweigerd.		De aanvragen betreffende zaken die kennelijk onontvankelijk of kennelijk ongegrond lijken, worden geweigerd.
		In geval meerdere advocaten tegelijk worden aangesteld voor eenzelfde persoon in eenzelfde procedure, wordt de vergoeding verdeeld zonder dat de totale vergoeding hoger kan zijn dan deze die zou zijn toegekend bij de aanstelling van één enkele advocaat.
Art. 508/17. Zo aan de aanvrager gedeeltelijke of volledige kosteloze juridische bijstand is verleend en hij een verzoek tot rechtsbijstand wenst in te dienen, zendt zijn advocaat de door het bureau voor juridische bijstand genomen beslissing onverwijld over aan de bevoegde rechtbank.		Art. 508/17. § 1. Wanneer de aanvrager voldoet aan de voorwaarden voor het verkrijgen van gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische tweedelijsbijstand, wordt een advocaat die voorkomt op de in artikel 508/7 bedoelde lijst, aangesteld door het bureau voor juridische bijstand.
		Behoudens in geval van opvolging van advocaten geeft elke aanstelling aanleiding tot de inning door de advocaat van een forfaitaire bijdrage ten laste van de begunstigde.
		De begunstigde is er bovendien toe gehouden om een forfaitaire bijdrage te betalen ten behoeve van zijn advocaat per aanleg voor elke gerechtelijke procedure waarin hij wordt vertegenwoordigd of bijgestaan door zijn advocaat.
		De Koning stelt, bij in Ministerraad overlegd besluit, het bedrag vast van de in het tweede en derde lid bedoelde bijdragen, zonder dat het lager kan zijn dan 10 euro en hoger dan 50 euro.

		§ 2. De persoon die de gedeeltelijke juridische tweedelijnsbijstand geniet, betaalt naast de bijdragen bedoeld in paragraaf 1 een bijdrage die afhankelijk is van zijn bestaansmiddelen, behoudens in geval van opvolging van advocaten. De Koning bepaalt het bedrag van de bijdrage die afhankelijk is van de bestaansmiddelen.
		§ 3. De advocaat treedt slechts op vanaf het ogenblik van ontvangst van de in de paragrafen 1 en 2 bedoelde bijdragen, tenzij in geval van vrijstelling van bijdragebetaling voorzien in de paragrafen 4 of 5, of tenzij in geval de advocaat afziet van de inning van de bijdragebetaling of een betalingstermijn toestaat.
		§ 4. Geen enkele in paragraaf 1 bedoelde bijdrage is verschuldigd:
		1° wanneer de persoon de leeftijd van achttien jaar nog niet heeft bereikt;
		2° van de in hoofde persoon van de geesteszieke voor wat betreft de toepassing van de wet van 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke en in hoofde van de geïnterneerde voor wat betreft de toepassing van de wet van 5 mei 2014 betreffende de internering;
		3° in strafzaken in hoofde van personen die volledig kosteloze juridische bijstand genieten;
		4° wanneer het een persoon betreft die een procedure instelt tot erkenning als staatloze;
		5° wanneer het een persoon betreft die een procedure instelt tot erkenning als staatloze;

		6° wanneer het een persoon betreft die een procedure instelt tot erkenning als staatloze;
		7° wanneer het een persoon betreft die een procedure instelt tot erkenning als staatloze;
		8° wanneer het een persoon betreft die niet over enig bestaansmiddel beschikt.
		De Koning kan bijkomende vrijstellingen bepalen op de betaling van de bijdragen bedoeld in paragraaf 1.
		§ 5. Onverminderd paragraaf 4, beslist het bureau voor juridische bijstand bij een met redenen omklede beslissing en op verzoek van de aanvrager of van de begunstigde van de juridische bijstand, tot de gehele of gedeeltelijke vrijstelling van betaling van de in paragraaf 1 bedoelde bijdragen, indien het van mening is:
		1° dat de opeenstapeling van de procedures waarbij een bijdrage verschuldigd is, de toegang tot de rechter voor de aanvrager of voor de begunstigde van de juridische tweedelijnsbijstand ernstig zou belemmeren, of zijn proces oneerlijk zou maken, of
		2° dat de betaling van de in paragraaf 1 bedoelde bijdragen de toegang tot de rechter voor de aanvrager of voor de begunstigde van de juridische tweedelijnsbijstand ernstig zou belemmeren, of zijn proces oneerlijk zou maken.
		Het bureau voor juridische bijstand houdt een lijst bij met een beschrijving van de gevallen waarin een vrijstelling bedoeld in het vorig lid werd verleend, het totale aantal verleende

		vrijstellingen en het totaalbedrag van deze vrijstellingen.
		De bureaus voor juridische bijstand maken deze lijst over aan de stafhouder. De stafhouder deelt de lijst mee aan de in artikel 488 bedoelde overheden, die op hun beurt eenmaal per jaar de lijsten van alle balies meedelen aan de minister van Justitie op hetzelfde moment dat zij het totaal van de punten meedelen in toepassing van artikel 508/19, §2, derde lid.
		§ 6. Wanneer de begunstigde zich in een van de gevallen van vrijstelling van betaling van de bijdragen bevindt, verstrekt het bureau voor juridische bijstand zowel aan de begunstigde als aan de advocaat een document volgens hetwelk er geen enkele bijdrage is verschuldigd voor die procedure en die aanstelling.
Art. 508/18. Het bureau kan een einde maken aan de juridische tweedelijnsbijstand wanneer de begunstigde niet langer voldoet aan de voorwaarden bepaald bij artikel 508/13 of wanneer hij kennelijk geen medewerking verleent bij de verdediging van zijn belangen.		Art. 508/18. Het bureau voor juridische bijstand kan een einde stellen aan de juridische tweedelijnsbijstand indien het vaststelt dat de begunstigde niet voldeed of niet langer voldoet aan de voorwaarden bepaald bij artikel 508/13 of wanneer de begunstigde kennelijk geen medewerking verleent bij de verdediging van zijn belangen. Het licht de advocaat ervan in.
De advocaat dient daartoe een gemotiveerd verzoek in bij het bureau.		Wanneer de advocaat vaststelt, met alle middelen van recht, dat de begunstigde niet voldeed of niet langer voldoet aan de toekenningsvoorwaarden inzake juridische tweedelijnsbijstand, dat hij kennelijk geen medewerking verleent bij de verdediging van zijn belangen, of dat de interventie van een advocaat geen enkele meerwaarde biedt, dient hij een met redenen omkleed verzoek in bij het bureau voor juridische bijstand.

Het bureau geeft de begunstigde kennis van het verzoek en nodigt hem uit zijn opmerkingen te maken.		Wanneer het bureau voor juridische bijstand een verzoek ontvangt van de advocaat of de in het eerste lid bedoelde vaststelling deed, stelt het de begunstigde daarvan in kennis, met het verzoek zijn opmerkingen te formuleren binnen de twintig dagen.
Elke beslissing tot ontheffing wordt bij een ter post aangetekende brief ter kennis van de begunstigde gebracht. Tegen die beslissing kan beroep worden ingesteld.		Elke beslissing tot beëindiging van de toegekende bijstand wordt bij een ter post aangetekende brief ter kennis van de begunstigde gebracht. Tegen die beslissing kan beroep worden ingesteld.
De artikelen 508/15 en 508/16 zijn van toepassing.		De artikelen 508/15 en 508/16 zijn van toepassing.
Hoofdstuk V. De vergoeding van de advocaten		Hoofdstuk V. De vergoeding van de advocaten
Art. 508/19. § 1. De advocaat int de aan de begunstigde toegekende rechtsplegingsvergoeding.		Art. 508/19. § 1. De advocaat int de aan de begunstigde toegekende rechtsplegingsvergoeding en betaalt de eigen bijdrage bedoeld in artikel 508/17 §1, tweede en derde lid en §2 terug aan de rechtzoekende voor zover de rechtsplegingsvergoeding de vergoeding berekend op basis van punten bedoeld in artikel 508/19, § 2, tweede lid overtreft.
§ 2. De advocaten belast met de gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand doen verslag aan het bureau over elke behandelde zaak waarvoor zij in dit raam prestaties hebben verricht. Dit verslag vermeldt eveneens de door de advocaat geïnde rechtsplegingsvergoeding.		§ 2. De advocaten belast met de gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand doen verslag aan het bureau over elke behandelde zaak waarvoor zij in dit raam prestaties hebben verricht. Dit verslag vermeldt eveneens de door de advocaat geïnde rechtsplegingsvergoeding en de vergoedingen geïnd overeenkomstig artikel 508/19ter alsook de bijdragen bedoeld in artikel 508/17, §1, tweede en derde lid en §2.
Het bureau kent voor die prestaties aan de advocaten punten toe en het doet hierover verslag aan de stafhouder.		Het bureau voor juridische bijstand kent voor die prestaties aan de advocaten punten toe en doet hierover verslag aan de stafhouder. Het bureau

		voor juridische bijstand kent geen punten toe of vermindert de punten, in voorkomend geval, voor de prestaties waarvoor geldsommen werden geïnd op grond van artikel 508/17, § 1, derde lid, 508/19, § 1, en 508/19ter of voor de prestaties voor dewelke de advocaat afziet van de inning van geldsommen op grond van artikel 508/17, §3.
De stafhouder deelt het totaal van de punten van de balie mee aan de in artikel 488 bedoelde overheden die het totaal van de punten van alle balies meedelen aan de minister van Justitie.		De stafhouder deelt het totaal van de punten van de balie mee aan de in artikel 488 bedoelde overheden die het totaal van de punten van alle balies meedelen aan de minister van Justitie.
§ 3. Zodra hij de mededeling heeft ontvangen van de informatie bedoeld in § 2, kan de minister van Justitie een controle laten uitvoeren op de wijze die hij bepaalt na raadpleging van de in artikel 488 bedoelde overheden. Hij gelast de betaling van de vergoeding aan die overheden die via de Ordes van Advocaten voor de verdeling ervan zorgen.		§ 3. Zodra hij de mededeling heeft ontvangen van de informatie bedoeld in § 2, kan de minister van Justitie een controle laten uitvoeren op de wijze die hij bepaalt na raadpleging van de in artikel 488 bedoelde overheden. Hij gelast de betaling van de vergoeding aan die overheden die, in voorkomend geval , via de Ordes van Advocaten voor de verdeling ervan zorgen.
Hoofdstuk VI. Terugvordering van de rijksvergoeding – Recht van de advocaat op de volledige betaling van honoraria en kosten		Hoofdstuk VI. Terugvordering van de rijksvergoeding - Recht van de advocaat op de betaling van vergoedingen
Art. 508/19ter.		Art. 508/19ter. § 1. De advocaat die vaststelt dat zijn optreden de begunstigde in staat heeft gesteld om geldsommen te ontvangen, waardoor hij een vergoeding kan betalen, stelt de begunstigde en het bureau voor juridische bijstand daarvan in kennis.
		De geldsommen die in aanmerking kunnen worden genomen zijn deze die, mochten zij bestaan hebben op de dag van de aanvraag, de begunstigde niet hadden toegestaan te voldoen aan de voorwaarden om te genieten van juridische tweedelijnsbijstand.

		Het bureau voor juridische bijstand houdt rekening met de verrichte prestaties en stelt het bedrag vast van de vergoeding die de advocaat inhoudt van of begroot aan de begunstigde.
		§2. De vergoeding kan niet tot gevolg hebben dat:
		1° een bedrag wordt ingehouden of geheven dat hoger is dan 150% van de vergoeding die de advocaat zou hebben ontvangen in toepassing van artikel 508/19, §2, tweede lid;
		2° een bedrag wordt ingehouden of geheven op het totaal van de door de begunstigde of voor zijn rekening ontvangen geldsommen waardoor het saldo lager is dan 250 euro;
		3° een bedrag wordt ingehouden of geheven dat hoger is dan 50% van het totaal van de ontvangen geldsommen;
		Het bureau voor juridische bijstand kan, in uitzonderlijke gevallen, bij een met redenen omklede beslissing beslissen dat de in het eerste lid, 1°, bedoelde maximale percentages niet toepasselijk zijn.
		De berekening van de voor juridische bijstand toegekende vergoeding gebeurt op basis van de meest recente waarde van het punt.
		In het geval dat de dankzij het optreden van de advocaat geïnde bedragen maandelijks sommen zijn, worden de in te houden of te heffen bedragen bedoeld in het eerste lid, 2° en 3°, berekend op basis van de sommen die de inkomensdrempels vastgesteld krachtens artikel 508/13 overschrijden.
		§3. Wanneer de advocaat vergoedingen heeft ontvangen in toepassing van artikel 508/17, § 1, tweede en derde lid,

		en § 2, of een rechtsplegingsvergoeding in toepassing van artikel 508/19, §1, trekt het bureau voor juridische bijstand die bedragen af van de geldsommen die de advocaat mag heffen of aanrekenen bij de begunstigde.
		4. Het bureau voor juridische bijstand deelt zijn beslissing mee aan de begunstigde en aan de advocaat volgens de vormen voorgeschreven bij artikel 508/15. De beslissing is vatbaar voor beroep overeenkomstig artikel 508/16.
		§5. Wanneer de advocaat in de onmogelijkheid verkeert om de geldsommen bestemd voor de begunstigde in te houden, of zijn vergoeding onbetaald blijft ondanks drie opeenvolgende aanmaningen, brengt hij het bureau voor juridische bijstand daarvan op de hoogte ten vroegste twee maanden na de mededeling bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, en vraagt hij om de betaling van de vergoeding berekend op basis van punten bedoeld in artikel 508/19, §2, tweede lid.
		Wanneer de advocaat slechts een gedeelte van de vergoeding die hem verschuldigd is kan inhouden of heffen of een gedeelte van zijn vergoeding onbetaald blijft, brengt hij het bureau voor juridische bijstand hiervan op de hoogte binnen dezelfde termijn en onder dezelfde voorwaarden als in het eerste lid en verzoekt hij de betaling van het saldo van de vergoeding berekend op basis van punten bedoeld in artikel 508/19, § 2, tweede lid.
		Voor de prestaties waarvoor een voor de juridische bijstand toegekende vergoeding werd ingehouden of begroot, worden geen punten toegekend overeenkomstig artikel 508/19, § 2, tweede lid.

		§6. Het bureau voor juridische bijstand doet verslag aan de stafhouder van de bedragen waarvoor het toestemming tot inhouding of begroting heeft gegeven evenals van de begrote bedragen die onbetaald zijn gebleven.
		De stafhouder deelt die bedragen mee aan de in artikel 488 bedoelde overheden, die op hun beurt eenmaal per jaar het totaal van die bedragen van alle balies meedelen aan de minister van Justitie op hetzelfde moment dat zij het totaal van de punten meedelen in toepassing van artikel 508/19, §2, derde lid.
Art. 508/20. § 1 Onverminderd strafrechtelijke sancties kan de vergoeding verleend voor de juridische tweedelijnsbijstand door de Schatkist van de bijgestane persoon worden teruggevorderd: 1° indien blijkt dat zich een wijziging heeft voorgedaan in zijn vermogen, inkomsten of lasten en hij derhalve in staat is te betalen; 2° wanneer de rechtzoekende voordeel heeft gehaald uit het optreden van de advocaat, zodanig dat, mocht dat voordeel hebben bestaan op de dag van de aanvraag, die bijstand hem niet zou zijn toegekend; 3° indien de bijstand is verleend op grond van valse verklaringen of door andere bedrieglijke middelen is verkregen. In dat geval bepaalt het bureau de staat van kosten en honoraria die de advocaat nog kan vorderen van de begunstigde.		Art. 508/20. § 1 Onverminderd strafrechtelijke sancties kan de vergoeding verleend voor de juridische tweedelijnsbijstand door de Schatkist van de bijgestane persoon worden teruggevorderd: 1° indien blijkt dat zich een wijziging heeft voorgedaan in zijn vermogen, inkomsten of lasten en hij derhalve in staat is te betalen; 2° wanneer de rechtzoekende voordeel heeft gehaald uit het optreden van de advocaat, zodanig dat, mocht dat voordeel hebben bestaan op de dag van de aanvraag, die bijstand hem niet zou zijn toegekend, voor zover die bedragen niet door de advocaat geïnd werden overeenkomstig artikel 508/19ter. 3° indien de bijstand is verleend op grond van valse verklaringen of door andere bedrieglijke middelen is verkregen.
In dat geval bepaalt het bureau de staat van kosten en honoraria die de advocaat nog kan vorderen van de begunstigde,		Opgeheven

§ 2 Ingeval de begunstigde recht heeft op een tegemoetkoming binnen het raam van een rechtsbijstandverzekering, stelt de aangewezen advocaat het bureau hiervan in kennis en treedt de Schatkist in de rechten van de begunstigde ten belope van het door haar gedragen bedrag van de verleende juridische bijstand.	§ 2 Ingeval de begunstigde recht heeft op een tegemoetkoming binnen het raam van een rechtsbijstandverzekering, stelt de aangewezen advocaat het bureau hiervan in kennis en treedt de Schatkist in de rechten van de begunstigde ten belope van het door haar gedragen bedrag van de verleende juridische bijstand.
Ingeval de begunstigde voornoemde tegemoetkoming heeft ontvangen, vordert de Schatkist op hem het bedrag van de verleende juridische bijstand terug.	Ingeval de begunstigde voornoemde tegemoetkoming heeft ontvangen, vordert de Schatkist op hem het bedrag van de verleende juridische bijstand terug.
Hetzelfde geldt ingeval de begunstigde recht heeft op een rechtsplegingvergoeding, en hij deze ontvangt nadat de advocaat zijn verslag heeft ingediend bij het bureau overeenkomstig artikel 508/19, § 2.	Hetzelfde geldt ingeval de begunstigde recht heeft op een rechtsplegingvergoeding, en hij deze ontvangt nadat de advocaat zijn verslag heeft ingediend bij het bureau overeenkomstig artikel 508/19, § 2.
Ingeval de advocaat van de begunstigde de tegemoetkoming van een rechtsbijstandsverzekering heeft ontvangen, vordert de Schatkist op hem het bedrag van de verleende juridische bijstand terug.	Ingeval de advocaat van de begunstigde de tegemoetkoming van een rechtsbijstandsverzekering heeft ontvangen, vordert de Schatkist op hem het bedrag van de verleende juridische bijstand terug.
§ 3 De terugvordering bedoeld in § 1 van dit artikel verjaart na een termijn van vijf jaar te rekenen van de beslissing tot verlening van de gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische bijstand, zonder dat de verjaringstermijn korter kan zijn dan één jaar, te rekenen van de ontvangst van de vergoeding door de advocaat.	§ 3 De terugvordering bedoeld in § 1 van dit artikel verjaart na een termijn van vijf jaar te rekenen van de beslissing tot verlening van de gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische bijstand, zonder dat de verjaringstermijn korter kan zijn dan één jaar, te rekenen van de ontvangst van de vergoeding door de advocaat.
Hoofdstuk VII. De ambtshalve toevoeging van advocaten	Hoofdstuk VII. De ambtshalve toevoeging van advocaten
Art. 508/22. Wanneer de persoon die moet worden bijgestaan niet voldoet aan de in artikel 508/13 bedoelde inkomensvoorwaarden, wijst de stafhouder naar keuze van die persoon een advocaat aan. In de gevallen die hij spoedeisend acht, wijst de stafhouder een advocaat aan die deelneemt aan de in artikel 508/7 bedoelde wachtdiensten. Artikel 446ter is van toepassing op de honoraria van deze advocaat. Ingeval de bijgestane persoon nalaat of weigert te betalen, wordt aan de	Art. 508/22. Wanneer de persoon die moet worden bijgestaan niet voldoet aan de in artikel 508/13 bedoelde voorwaarden betreffende de bestaansmiddelen , wijst de stafhouder naar keuze van die persoon een advocaat aan. In de gevallen die hij spoedeisend acht, wijst de stafhouder een advocaat aan die deelneemt aan de in artikel 508/7 bedoelde wachtdiensten. Artikel 446ter is van toepassing op de honoraria van deze advocaat. Ingeval de bijgestane persoon nalaat of

ambtshalve toegevoegde advocaat een rijksvergoeding toegekend wegens de werkzaamheden waarvoor de toevoeging heeft plaatsgehad. In geval van gedeeltelijke betaling van de honoraria door de bijgestane persoon wordt de vergoeding verminderd met het betaalde bedrag. Wanneer een vergoeding wordt toegekend, zijn de hoofdstukken V en VI van toepassing.	weigert te betalen, wordt aan de ambtshalve toegevoegde advocaat een rijksvergoeding toegekend wegens de werkzaamheden waarvoor de toevoeging heeft plaatsgehad. In geval van gedeeltelijke betaling van de honoraria door de bijgestane persoon wordt de vergoeding verminderd met het betaalde bedrag. Wanneer een vergoeding wordt toegekend, zijn de hoofdstukken V en VI van toepassing.
Hoofdstuk VIII Grensoverschrijdende geschillen bedoeld in richtlijn 2003/8/EG.	Hoofdstuk VIII Grensoverschrijdende geschillen bedoeld in richtlijn 2003/8/EG.
Art. 508/25. De persoon die niet over onvoldoende inkomsten beschikt in de zin van artikel 508/13, kan evenwel juridische bijstand genieten indien hij het bewijs levert dat hij de kosten niet kan dragen als gevolg van de verschillen in de kosten van levensonderhoud tussen de lidstaat waar hij zijn woonplaats of gewone verblijfplaats heeft en België.	Art. 508/25. De persoon die niet over onvoldoende bestaansmiddelen beschikt in de zin van artikel 508/13, kan evenwel juridische bijstand genieten indien hij het bewijs levert dat hij de kosten niet kan dragen als gevolg van de verschillen in de kosten van levensonderhoud tussen de lidstaat waar hij zijn woonplaats of gewone verblijfplaats heeft en België.
Deel IV. Burgerlijke Rechtspleging	Deel IV. Burgerlijke Rechtspleging
Eerste Boek. Rechtsbijstand	Eerste Boek. Rechtsbijstand
Art. 664. Rechtsbijstand bestaat erin degenen die niet over de nodige inkomsten beschikken om de kosten van rechtspleging, zelfs van een buitengerechtelijke rechtspleging, te bestrijden, geheel of ten dele te ontslaan van de betaling van de (diverse rechten), registratie-, griffie- en uitgifterechten en van de andere kosten welke deze rechtspleging medebrengt. Hij verschaft aan de betrokkene ook kosteloos de tussenkomst van openbare en ministeriele ambtenaren onder de hierna bepaalde voorwaarden.	Art. 664. Rechtsbijstand bestaat erin degenen die niet over de nodige bestaansmiddelen beschikken om de kosten van rechtspleging, zelfs van een buitengerechtelijke rechtspleging, te bestrijden, geheel of ten dele te ontslaan van de betaling van de (diverse rechten), registratie-, griffie- en uitgifterechten en van de andere kosten welke deze rechtspleging medebrengt. Hij verschaft aan de betrokkene ook kosteloos de tussenkomst van openbare en ministeriele ambtenaren onder de hierna bepaalde voorwaarden.
Hij biedt de betrokkene tevens de mogelijkheid kosteloos bijstand te genieten van een technisch adviseur bij gerechtelijke deskundigenonderzoeken.	Hij biedt de betrokkene tevens de mogelijkheid kosteloos bijstand te genieten van een technisch adviseur bij gerechtelijke deskundigenonderzoeken.

Art. 667. Rechtsbijstand wordt verleend aan de personen van Belgische nationaliteit, indien hun aanspraak rechtmatig lijkt en indien zij aantonen dat hun inkomsten ontoereikend zijn.		Art. 667. Rechtsbijstand wordt verleend aan de personen van Belgische nationaliteit, indien zij aantonen dat hun bestaansmiddelen ontoereikend zijn.
De beslissing van het bureau voor juridische bijstand die de gedeeltelijke of volledige kosteloze juridische tweedelijnsbijstand verleent, geldt als bewijs van ontoereikende inkomsten		De aanvragen in verband met zaken die kennelijk onontvankelijk of kennelijk ongegrond lijken, worden geweigerd.
		De beslissing van het bureau voor juridische bijstand waarbij gedeeltelijk of volledig kosteloze juridische tweedelijnsbijstand wordt verleend, vormt het bewijs voor onvoldoende bestaansmiddelen.
		Een jaar na de beslissing van het bureau voor juridische bijstand kan het bureau voor rechtsbijstand of de rechter die de rechtsbijstand verleent, nagaan of de voorwaarden van onvoldoende bestaansmiddelen nog steeds gelden.
		In het geval waarin het bureau voor juridische bijstand een einde maakt aan de juridische tweedelijnsbijstand wanneer de begunstigde niet langer voldoet aan de voorwaarden bepaald bij artikel 508/13, zendt de advocaat in voorkomend geval deze beslissing onverwijld over aan het bureau voor rechtsbijstand of aan de bevoegde rechter.
Art. 668. Rechtsbijstand kan onder dezelfde voorwaarden worden verleend aan : a) vreemdelingen, overeenkomstig de internationale verdragen; b) onderdanen van een Lid-Staat van de Raad van Europa; c) enig ander vreemdeling die op regelmatige wijze in België zijn gewone verblijfplaats heeft (of die op		Art. 668. Rechtsbijstand kan onder dezelfde voorwaarden worden verleend aan : a) vreemdelingen, overeenkomstig de internationale verdragen; b) onderdanen van een Lid-Staat van de Raad van Europa; c) enig ander vreemdeling die op regelmatige wijze in België zijn gewone verblijfplaats heeft (of die op

regelmatige wijze verblijft in één van de lidstaten van de Europese Unie); d) alle vreemdelingen, in de procedures waarin is voorzien bij de wet betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijft, de vesting en de verwijdering van vreemdelingen.	regelmatige wijze verblijft in één van de lidstaten van de Europese Unie); d) alle vreemdelingen, in de procedures waarin is voorzien bij de wet betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijft, de vesting en de verwijdering van vreemdelingen. e) alle vreemdelingen die op onregelmatige wijze in België hun verblijfplaats hebben onder voorwaarde dat zij een poging hebben ondernomen hun verblijf in België te regulariseren, dat hun vordering hoogdringend is en dat het gaat om vragen betreffende de uitoefening van een fundamenteel recht.
Art. 669. Wanneer aan de verzoeker rechtsbijstand wordt verleend, kan daaraan, al naar gelang van het bedrag van zijn inkomsten, de voorwaarde worden verbonden dat hij een som, te bepalen in de beslissing die de bijstand verleent, in handen van de ontvanger der registratie zal storten.	Art. 669. Wanneer aan de verzoeker rechtsbijstand wordt verleend, kan daaraan, al naar gelang van het bedrag van zijn bestaansmiddelen, de voorwaarde worden verbonden dat hij een som, te bepalen in de beslissing die de bijstand verleent, in handen van de ontvanger der registratie zal storten.
Art. 677. Onverminderd artikel 508/17 en onverminderd de mogelijkheid om het verzoek in te dienen via de bevoegde autoriteiten in de zin van de in artikel 508/24, § 1, genoemde richtlijn, richt de verzoeker die in het buitenland verblijft zijn verzoek aan het bureau of de rechter, aan de hand van het formulier, bedoeld in artikel 16 van de in artikel 508/ 24, § 1, genoemde richtlijn. Hij voegt hierbij de stukken waaruit de stand van zijn inkomsten blijkt,zoals zij vereist worden door de wet van het land waar hij verblijft.	Art. 677. Onverminderd artikel 508/17 en onverminderd de mogelijkheid om het verzoek in te dienen via de bevoegde autoriteiten in de zin van de in artikel 508/24, § 1, genoemde richtlijn, richt de verzoeker die in het buitenland verblijft zijn verzoek aan het bureau of de rechter, aan de hand van het formulier, bedoeld in artikel 16 van de in artikel 508/ 24, § 1, genoemde richtlijn. Hij voegt hierbij de stukken waaruit de stand van zijn bestaansmiddelen blijkt,zoals zij vereist worden door de wet van het land waar hij verblijft.
Indien de aangelegenheid in dat land niet bij de wet is geregeld of indien het niet mogelijk is zich naar de aldaar geldende wet te gedragen, voegt hij bij zijn aanvraag een verklaring, afgelegd vóór de Belgische consulaire ambtenaar van zijn verblijfplaats, waarin zijn verblijfplaats	Indien de aangelegenheid in dat land niet bij de wet is geregeld of indien het niet mogelijk is zich naar de aldaar geldende wet te gedragen, voegt hij bij zijn aanvraag een verklaring, afgelegd vóór de Belgische consulaire ambtenaar van zijn verblijfplaats, waarin zijn verblijfplaats

wordt vermeld en zijn bestaansmiddelen en lasten omstandig worden opgegeven		wordt vermeld en zijn bestaansmiddelen en lasten omstandig worden opgegeven
Art. 693. De emolumenten en het ereloon van de openbare en ministeriële ambtenaren, met uitzondering van een vierde van het loon van de gerechtsdeurwaarders, de in debet vereffende rechten en geldboeten en de door het bestuur van registratie en domeinen gedane voorschotten kunnen in alle gevallen worden verhaald op hem die rechtsbijstand heeft genoten, indien uitgemaakt wordt dat zich in zijn vermogen, inkomsten of lasten een wijziging heeft voorgedaan sedert de beslissing waarbij hem rechtsbijstand is verleend, en hij derhalve in staat is te betalen.		Art. 693. De emolumenten en het ereloon van de openbare en ministeriële ambtenaren, met uitzondering van een vierde van het loon van de gerechtsdeurwaarders, de in debet vereffende rechten en geldboeten en de door het bestuur van registratie en domeinen gedane voorschotten kunnen in alle gevallen worden verhaald op hem die rechtsbijstand heeft genoten, indien uitgemaakt wordt dat zich in zijn vermogen, bestaansmiddelen of lasten een wijziging heeft voorgedaan sedert de beslissing waarbij hem rechtsbijstand is verleend, en hij derhalve in staat is te betalen.
Dat verhaal kan bovendien hoofdelijk op de tegenpartij worden uitgeoefend, indien deze in de kosten veroordeeld is of indien in de loop van het geding een dading is aangegaan.		Dat verhaal kan bovendien hoofdelijk op de tegenpartij worden uitgeoefend, indien deze in de kosten veroordeeld is of indien in de loop van het geding een dading is aangegaan.
Art. 699ter. De persoon die niet over ontoereikende inkomsten beschikt in de zin van artikel 667, kan evenwel rechtsbijstand genieten indien hij het bewijs levert dat hij de kosten niet kan dragen als gevolg van de verschillen in de kosten van levensonderhoud tussen de lidstaat waar hij zijn woonplaats of gewone verblijfplaats heeft en België.		Art. 699ter. De persoon die niet over ontoereikende bestaansmiddelen beschikt in de zin van artikel 667, kan evenwel rechtsbijstand genieten indien hij het bewijs levert dat hij de kosten niet kan dragen als gevolg van de verschillen in de kosten van levensonderhoud tussen de lidstaat waar hij zijn woonplaats of gewone verblijfplaats heeft en België.

<u>Législation en vigueur</u>	<u>Après modification par l'avant-projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne l'aide juridique</u>
Partie II. L'organisation judiciaire	Partie II. L'organisation judiciaire
Livre III. Du barreau	Livre III. Du barreau
Art. 432bis. La personne qui sollicite une inscription ou qui est l'objet d'une omission peut faire appel des décisions prises par le conseil de l'Ordre auprès du conseil de discipline d'appel.	Art. 432bis. La personne qui sollicite une inscription ou qui est l'objet d'une omission ou d'une mesure prévue à l'article 508/8, alinéa 2 , peut faire appel des décisions prises par le conseil de l'Ordre auprès du conseil de discipline d'appel.
L'appel est notifié par lettre recommandée à la poste adressée au président du conseil de discipline d'appel, dans les quinze jours de la notification de la décision.	L'appel est notifié par lettre recommandée à la poste adressée au président du conseil de discipline d'appel, dans les quinze jours de la notification de la décision.
Livre IIIbis De l'aide juridique de première et de deuxième ligne	Livre IIIbis De l'aide juridique de première et de deuxième ligne
Chapitre IV. De l'aide juridique de deuxième ligne partiellement ou entièrement gratuite	Chapitre IV. De l'aide juridique de deuxième ligne partiellement ou entièrement gratuite
Section Ire. De l'organisation	Section Ire. De l'organisation
Art. 508/7. Au sein de chaque barreau, le Conseil de l'Ordre des avocats établit un bureau d'aide juridique selon les modalités et les conditions qu'il détermine.	Art. 508/7. Au sein de chaque barreau, le Conseil de l'Ordre des avocats établit un bureau d'aide juridique selon les modalités et les conditions qu'il détermine.
Le bureau a notamment pour mission d'organiser des services de garde.	Le bureau a notamment pour mission d'organiser des services de garde.
L'Ordre des avocats inscrit une fois l'an sur une liste les avocats désireux d'accomplir à titre principal ou à titre accessoire des prestations au titre de l'aide juridique de deuxième ligne organisée par le bureau.	L'Ordre des avocats établit une liste des avocats désireux d'accomplir à titre principal ou à titre accessoire des prestations au titre de l'aide juridique de deuxième ligne organisée par le bureau d'aide juridique et tient cette liste à jour. L'Ordre peut prévoir l'inscription obligatoire d'avocats pour autant que ce soit nécessaire pour l'effectivité de l'aide juridique.
La liste mentionne les orientations que les avocats déclarent et qu'ils justifient ou pour lesquelles ils s'engagent à suivre une formation organisée par le Conseil de	La liste mentionne les orientations que les avocats déclarent et qu'ils justifient ou pour lesquelles ils s'engagent à suivre une formation organisée par le Conseil de

l'Ordre ou les autorités visées à l'article 488.		l'Ordre ou les autorités visées à l'article 488.
Le refus d'inscription sur la liste est susceptible d'appel conformément à l'article 432bis.		Le refus d'inscription sur la liste est susceptible d'appel conformément à l'article 432bis.
Le bureau transmet la liste des avocats à la commission d'aide juridique.		Le bureau transmet la liste des avocats à la commission d'aide juridique.
Art. 508/8. L'Ordre des avocats contrôle la qualité des prestations effectuées par les avocats au titre de l'aide juridique de deuxième ligne.		Art. 508/8. Art. 508/8. L'Ordre des avocats contrôle l'effectivité et la qualité des prestations effectuées par les avocats, au titre de l'aide juridique de deuxième ligne, ainsi que la régularité des démarches effectuées en vertu des articles 508/9, 508/14, alinéas 1er et 3 et 508/19, §2.
En cas de manquement, le Conseil de l'Ordre peut par décision motivée radier un avocat de la liste visée à l'article 508/7 selon la procédure visée aux articles 458 à 463.		Sans préjudice des poursuites disciplinaires, le conseil de l'Ordre peut en cas de manquement, subordonner au respect des conditions qu'il détermine le maintien de l'avocat sur la liste visée à l'article 508/7, suspendre cette inscription pour une période de huit jours à trois ans ou l'en omettre.
		En cas de non-respect des conditions déterminées par le Conseil de l'Ordre en application de l'alinéa 2, le bâtonnier convoque l'avocat devant le Conseil de l'Ordre en vue de prononcer une autre mesure prévue au même alinéa.
		Sauf décision contraire du conseil de l'Ordre, la mesure de suspension visée à l'alinéa 2 est sans effet sur les désignations opérées par le bureau d'aide juridique avant son entrée en vigueur.
		En cas d'omission l'avocat peut solliciter sa réinscription sur la liste visée à l'article 508/7, par une demande motivée qui ne peut être introduite avant un terme de cinq ans après son omission.

		Les décisions visées aux alinéas précédents sont motivées. Elles sont susceptibles de recours conformément à l'article 432bis.
Section II. Du bénéfice de la gratuité complète ou partielle		Section II. Du bénéfice de la gratuité complète ou partielle
Art. 508/13. L'aide juridique de deuxième ligne peut être partiellement ou entièrement gratuite pour les personnes dont les ressources sont insuffisantes ou pour les personnes y assimilées.		Art. 508/13. L'aide juridique de deuxième ligne peut être partiellement ou entièrement gratuite pour les personnes dont les moyens d'existence sont insuffisants ou pour les personnes y assimilées. L'aide juridique de deuxième ligne n'est pas accordée si et dans la mesure où le bénéficiaire peut faire appel à l'intervention d'un tiers payant.
Le Roi détermine par arrêté délibéré en Conseil des ministres le montant de ces ressources, les pièces justificatives à produire ainsi que les personnes assimilées à celles dont les ressources sont insuffisantes.		Le Roi détermine par arrêté délibéré en Conseil des ministres le montant de ces moyens d'existence , les pièces justificatives à produire ainsi que les personnes assimilées à celles dont les moyens d'existence sont insuffisants .
Le bureau vérifie si les conditions de gratuité sont remplies.		Le bureau vérifie si les conditions de gratuité sont remplies.
Le bureau conserve une copie des pièces.		Le bureau conserve une copie des pièces.
		Si les conditions ayant permis au bénéficiaire de se voir accorder le bénéfice de l'aide juridique de deuxième ligne totalement ou partiellement gratuite se modifient, le bénéficiaire doit en aviser immédiatement son avocat.
Art. 508/14. La demande tendant au bénéfice de la gratuité complète ou partielle est introduite verbalement ou par écrit par le demandeur ou son avocat figurant sur la liste visée à l'article 508/7.		Art. 508/14. La demande tendant au bénéfice de la gratuité complète ou partielle est introduite verbalement ou par écrit par le demandeur ou son avocat figurant sur la liste visée à l'article 508/7.
Sans préjudice de l'alinéa précédent, la demande peut également être introduite par le biais des autorités compétentes, au sens de la directive 2003/8/CE du Conseil du 27 janvier 2003 visant à améliorer l'accès à la justice dans les affaires transfrontalières par l'établissement de règles minimales communes relatives à l'aide judiciaire accordée dans le cadre de telles affaires.		Sans préjudice de l'alinéa précédent, la demande peut également être introduite par le biais des autorités compétentes, au sens de la directive 2003/8/CE du Conseil du 27 janvier 2003 visant à améliorer l'accès à la justice dans les affaires transfrontalières par l'établissement de règles minimales communes relatives à l'aide judiciaire accordée dans le cadre de telles affaires.

Sauf en cas d'urgence, toutes les pièces justificatives visées à l'article 508/13 sont jointes à la demande.	Sauf en cas d'urgence, toutes les pièces justificatives visées à l'article 508/13 sont jointes à la demande.
En cas d'urgence, le bénéfice de la gratuité complète ou partielle peut être accordé provisoirement au demandeur par le bureau. Dans ce cas, le bureau fixe le délai dans lequel le demandeur doit produire les pièces justificatives visées à l'article 508/13.	En cas d'urgence, le bénéfice de la gratuité complète ou partielle peut être accordé provisoirement au demandeur par le bureau d'aide juridique sans production de tout ou partie des pièces justificatives visées à l'article 508/13. Dans ce cas, le demandeur doit produire les pièces justificatives dans un délai à fixer par le bureau d'aide juridique mais sans dépasser quinze jours à compter de la décision. À défaut de produire les pièces justificatives dans ce délai, l'aide juridique prend fin de plein droit.
Pour statuer sur la demande de la gratuité complète ou partielle, le bureau se prononce sur pièces. Le demandeur ou, le cas échéant, son avocat, est entendu à sa demande ou lorsque le bureau l'estime nécessaire.	Pour statuer sur la demande de la gratuité complète ou partielle, le bureau se prononce sur pièces. Le demandeur ou, le cas échéant, son avocat, est entendu à sa demande ou lorsque le bureau l'estime nécessaire.
Les demandes manifestement mal fondées sont rejetées.	Les demandes relatives à des causes paraissant manifestement irrecevables ou manifestement mal fondées sont rejetées.
	Lorsque plusieurs avocats sont désignés simultanément pour une même personne dans le cadre d'une même procédure, l'indemnisation est divisée sans que l'indemnisation totale ne puisse être supérieure à celle qui aurait été accordée pour la désignation d'un seul avocat.
Art. 508/17. Si le demandeur a obtenu l'aide juridique entièrement ou partiellement gratuite et souhaite introduire une requête tendant à l'assistance judiciaire, son avocat transmet sans délai la décision du bureau d'aide juridique au tribunal compétent.	Art. 508/17. § 1er. Lorsque le demandeur se trouve dans les conditions pour bénéficier de l'aide juridique de deuxième ligne entièrement ou partiellement gratuite, le bureau d'aide juridique désigne un avocat figurant sur la liste visée à l'article 508/7.
	Sauf en cas de succession d'avocats, toute désignation donne lieu à la perception par l'avocat d'une contribution forfaitaire à charge du bénéficiaire.
	Celui-ci est en outre tenu de s'acquitter, en faveur de son avocat, d'une

		contribution forfaitaire par instance pour chaque procédure contentieuse dans laquelle il l'assiste ou le représente.
		Le Roi fixe, par arrêté délibéré en Conseil des Ministres, le montant des contributions visées aux alinéas 2 et 3, sans qu'il puisse être inférieur à 10 euros et supérieur à 50 euros.
		§ 2. La personne qui bénéficie de l'aide juridique de deuxième ligne partiellement gratuite s'acquitte d'une contribution dont le montant est fixé en fonction de ses moyens d'existence, en plus de celles visées au paragraphe 1, excepté dans le cas d'une succession d'avocats. Le Roi fixe le montant de la contribution en fonction de ses moyens d'existence.
		§3. L'avocat n'entame sa mission qu'à partir du moment où il reçoit le paiement des contributions visées aux paragraphes 1 et 2 sauf en cas d'exemption prévue par les paragraphes 4 ou 5, ou sauf dans le cas où l'avocat renonce à la perception du paiement des contributions ou donne un délai de paiement.
		§ 4. Aucune des contributions visées au paragraphe 1 n'est due :
		1° lorsque la personne n'a pas encore atteint l'âge de dix-huit ans ;
		2° dans le chef de la personne du malade mental, en ce qui concerne la procédure dans le cadre de la loi du 26 juin 1990 sur la protection de la personne des malades mentaux et dans le chef de la personne internée en ce qui concerne la procédure dans le cadre de la loi du 5 mai 2014 relative à l'internement ;
		3° en matière pénale dans le chef de personnes bénéficiant de l'aide juridique de deuxième ligne entièrement gratuite ;
		4° lorsque la personne introduit une procédure de reconnaissance de la qualité d'apatride ;
		5° lorsque la personne introduit une demande d'asile ;

		6° lorsque la personne a introduit une procédure contre une décision de retour ou une interdiction d'entrée ;
		7° lorsque la personne introduit une procédure en règlement collectif de dettes ;
		8° lorsque la personne ne dispose d'aucunes ressources.
		Le Roi peut déterminer des exemptions additionnelles au paiement des contributions visées au paragraphe 1.
		§ 5. Sans préjudice du paragraphe 4, le bureau d'aide juridique décide, par une décision motivée, et sur demande du demandeur ou du bénéficiaire de l'aide juridique de dispenser du paiement de tout ou partie des contributions visées au paragraphe 1 lorsqu'il estime :
		1° que la multiplication des procédures pour lesquelles une contribution est due entraverait gravement l'accès à la justice du demandeur ou du bénéficiaire de l'aide juridique de deuxième ligne ou rendrait son procès inéquitable, ou
		2° que le paiement des contributions visées au paragraphe 1 entraverait gravement l'accès à la justice du demandeur ou du bénéficiaire de l'aide juridique de deuxième ligne ou rendrait leur procès inéquitable.
		Le bureau d'aide juridique tient une liste, comprenant une description des cas dans lesquels une exemption visée à l'alinéa précédent a été accordée, le nombre total d'exemptions accordées et le montant total que représentent ces exemptions.
		Les bureaux d'aide juridique transmettent cette liste au bâtonnier. Le bâtonnier communique la liste aux autorités visées à l'article 488, lesquelles communiquent une fois par an les listes de tous les barreaux au ministre de la Justice en même temps qu'elles communiquent le total des points en application de l'article 508/19, §2, troisième alinéa.

		§ 6. Lorsque le bénéficiaire se trouve dans un cas d'exemption du paiement des contributions, le bureau d'aide juridique délivre au bénéficiaire ainsi qu'à l'avocat un document selon lequel aucune contribution n'est due pour cette instance et cette désignation.
Art. 508/18. Le bureau peut mettre fin à l'aide juridique de deuxième ligne lorsque le bénéficiaire ne satisfait plus aux conditions prévues à l'article 508/13 ou lorsque le bénéficiaire ne collabore manifestement pas à la défense de ses intérêts.		Art 508/18. Le bureau d'aide juridique peut mettre fin à l'aide juridique de deuxième ligne s'il constate que le bénéficiaire ne satisfaisait pas ou ne satisfait plus aux conditions prévues à l'article 508/13 ou lorsque le bénéficiaire ne collabore manifestement pas à la défense de ses intérêts. Il en informe l'avocat.
A cette fin, l'avocat dépose une requête motivée au bureau.		Lorsque l'avocat constate par toutes voies de droit, que le bénéficiaire n'entrait pas ou n'entre plus dans les conditions d'octroi de l'aide juridique de deuxième ligne, qu'il ne collabore manifestement pas à la défense de ses intérêts, ou que l'intervention d'un avocat n'ajouterait aucune plus-value, il dépose une requête motivée au bureau d'aide juridique.
Le bureau porte la requête à la connaissance du bénéficiaire et l'invite à formuler ses observations.		Lorsque le bureau d'aide juridique est saisi d'une requête de l'avocat ou constate l'une des hypothèses visées à l'alinéa 1er, il en informe le bénéficiaire et l'invite à formuler ses observations dans un délai de vingt jours.
Toute décision de mettre fin à l'aide octroyée est communiquée par lettre recommandée à la poste au bénéficiaire. Cette décision est susceptible de recours.		Toute décision de mettre fin à l'aide octroyée est communiquée par lettre recommandée à la poste au bénéficiaire. Cette décision est susceptible de recours.
Les articles 508/15 et 508/16 sont d'application.		Les articles 508/15 et 508/16 sont d'application.

Chapitre V. L'indemnisation des avocats		Chapitre V. L'indemnisation des avocats
Art.508/19. § 1 ^{er} . L'avocat perçoit l'indemnité de procédure accordée au bénéficiaire.		Art. 508/19. L'avocat perçoit l'indemnité de procédure accordée au bénéficiaire et rembourse au justiciable les contributions propres visées à l'article 508/17 §1, alinéas 2 et 3, et §2 pour autant que l'indemnité de procédure dépasse l'indemnité calculée sur la base des points visés à l'article 508/19, §2, alinéa 2.
§ 2. Les avocats chargés de l'aide juridique de deuxième ligne partiellement ou complètement gratuite font rapport au bureau sur chaque affaire pour laquelle ils ont accompli des prestations à ce titre. Ce rapport mentionne également l'indemnité de procédure perçue par l'avocat.		§ 2. Les avocats chargés de l'aide juridique de deuxième ligne partiellement ou complètement gratuite font rapport au bureau sur chaque affaire pour laquelle ils ont accompli des prestations à ce titre. Ce rapport mentionne également l'indemnité de procédure perçue par l'avocat et les indemnités perçues en vertu de l'article 508/19ter ainsi que les contributions visées à l'article 508/17, §1, alinéas 2 et 3 et §2.
Le bureau attribue des points aux avocats pour ces prestations et en fait rapport au bâtonnier.		Le bureau d'aide juridique attribue des points aux avocats pour ces prestations et en fait un rapport au bâtonnier. Le bureau d'aide juridique n'attribue pas de points ou diminue les points, le cas échéant, pour des prestations pour lesquelles des sommes ont été perçues sur la base des articles 508/17 § 1, alinéa 3, 508/19, § 1, et 508/19ter ou pour des prestations pour lesquelles l'avocat a renoncé à la perception de sommes sur la base de l'article 508/17, §3.
Le bâtonnier communique le total des points de son barreau aux autorités visées à l'article 488, lesquelles communiquent le total des points de tous les barreaux au ministre de la Justice.		Le bâtonnier communique le total des points de son barreau aux autorités visées à l'article 488, lesquelles communiquent le total des points de tous les barreaux au ministre de la Justice.
§ 3. Dès réception de l'information visée au § 2, le ministre de la Justice peut faire effectuer un contrôle selon les modalités qu'il détermine après concertation avec les autorités visées à l'article 488. Il ordonne le paiement de l'indemnité à ces autorités qui en assurent la répartition par le biais des Ordres des avocats.		§ 3. Dès réception de l'information visée au § 2, le ministre de la Justice peut faire effectuer un contrôle selon les modalités qu'il détermine après concertation avec les autorités visées à l'article 488. Il ordonne le paiement de l'indemnité à ces autorités qui en assurent la répartition, le cas échéant , par le biais des Ordres des avocats.

Chapitre VI. De la récupération de l'indemnité de l'Etat – Du droit de l'avocat au paiement intégral des frais et honoraires		Chapitre VI. De la récupération de l'indemnité de l'Etat – Du droit de l'avocat au paiement d'indemnités.
		Art. 508/19ter. §1 ^{er} . L'avocat qui constate que son intervention a permis au bénéficiaire de percevoir des sommes d'argent, lui permettant de payer une indemnité, en informe le bénéficiaire et le bureau d'aide juridique.
		Les sommes d'argent pouvant être prises en considération sont celles qui, si elles avaient existé au jour de la demande d'aide juridique, n'auraient pas permis au bénéficiaire de rentrer dans les conditions pour bénéficier de l'aide juridique de deuxième ligne.
		Le bureau d'aide juridique tient compte des prestations accomplies et fixe le montant de l'indemnité que l'avocat retient ou taxe au bénéficiaire.
		§2. L'indemnité ne peut avoir pour conséquence :
		1° de retenir ou de taxer un montant supérieur à 150% de ce que l'avocat aurait obtenu comme indemnité en application de l'article 508/19, §2, alinéa 2 ;
		2° de retenir ou de taxer un montant qui, une fois déduit du total des sommes perçues par le bénéficiaire ou pour son compte, rendraient ces sommes inférieures à 250 euros ;
		3° de retenir ou de taxer un montant supérieur à 50% du total des sommes perçues ;
		En cas de circonstances exceptionnelles, le bureau d'aide juridique peut, par une décision motivée, décider que les pourcentages maximaux prévus à l'alinéa 1er, 1°, ne s'appliquent pas.
		Le calcul de l'indemnité allouée pour l'aide juridique se fait sur la base de la valeur du point connue la plus récente.
		Dans le cas où les sommes perçues grâce à l'intervention de l'avocat sont des sommes mensuelles, les montants à retenir ou taxer visés à l'alinéa 1, 2° et 3°, sont calculés sur base des sommes

		excédant les seuils de revenus déterminés en vertu de l'article 508/13.
		§3. Lorsque l'avocat a perçu des contributions en application de l'article 508/17 §1, alinéas 2 et 3, et §2, ou l'indemnité de procédure en application de l'article 508/19, §1er, le bureau d'aide juridique soustrait ces montants des sommes que l'avocat peut retenir ou taxer au bénéficiaire.
		§4. Le bureau d'aide juridique communique sa décision au bénéficiaire et à l'avocat dans les formes prévues à l'article 508/15. Elle est susceptible de recours conformément à l'article 508/16.
		§5. Lorsque l'avocat se trouve dans l'impossibilité de retenir les sommes destinées au bénéficiaire ou que son indemnité reste impayée malgré trois rappels successifs, il en informe le bureau d'aide juridique au plus tôt deux mois après la communication visée au paragraphe 1er, alinéa 1 et sollicite le paiement de l'indemnité calculée sur la base des points visés à l'article 508/19, §2, alinéa 2.
		Lorsque l'avocat n'a pu retenir ou taxer qu'une partie de l'indemnité qui lui est due ou que son indemnité reste partiellement impayée, il en informe le bureau d'aide juridique dans les mêmes délais et dans les mêmes conditions qu'à l'alinéa 1er et sollicite le paiement du solde de l'indemnité calculée sur la base des points visé à l'article 508/19, §2, alinéa 2.
		Pour les prestations pour lesquelles une indemnité allouée pour l'aide juridique est retenue ou taxée en vertu du §1 alinéa 2, aucun point ne sera attribué conformément à l'article 508/19, § 2, alinéa 2.
		§6. Le bureau d'aide juridique fait rapport au bâtonnier des montants qu'il autorise à retenir ou taxer ainsi que des montants taxés mais impayés.
		Le bâtonnier communique ces montants aux autorités visées à l'article 488, lesquelles communiquent le total de ces

		montants de tous les barreaux au Ministre de la Justice une fois par an, en même temps qu'elles communiquent le total des points conformément à l'article 508/19, §2, alinéa 3.
Art. 508/20. § 1er. Sans préjudice de sanctions pénales, l'indemnité allouée pour l'aide juridique de deuxième ligne peut être récupérée par le Trésor auprès du bénéficiaire de cette aide: 1° s'il est établi qu'est intervenue une modification du patrimoine, des revenus ou des charges du bénéficiaire et que celui-ci est par conséquent en mesure de payer; 2° lorsque le justiciable a tiré profit de l'intervention de l'avocat de manière telle que si ce profit avait existé au jour de la demande, cette aide ne lui aurait pas été accordée; 3° si l'aide a été accordée à la suite de fausses déclarations ou a été obtenue par d'autres moyens frauduleux.		Art 508/20. § 1er. Sans préjudice de sanctions pénales, l'indemnité allouée pour l'aide juridique de deuxième ligne peut être récupérée par le Trésor auprès du bénéficiaire de cette aide: 1° s'il est établi qu'est intervenue une modification du patrimoine, des revenus ou des charges du bénéficiaire et que celui-ci est par conséquent en mesure de payer; 2° lorsque le justiciable a tiré profit de l'intervention de l'avocat de manière telle que si ce profit avait existé au jour de la demande, cette aide ne lui aurait pas été accordée, pour autant que ces montants n'aient pas été perçus par l'avocat en application de l'article 508/19ter ; 3° si l'aide a été accordée à la suite de fausses déclarations ou a été obtenue par d'autres moyens frauduleux.
Dans ce cas, le bureau dresse l'état des frais et honoraires que l'avocat peut encore réclamer au bénéficiaire.		Abrogé
§ 2. Si le bénéficiaire a droit à l'intervention d'une assurance de protection juridique, l'avocat désigné en informe le bureau et le Trésor est subrogé aux droits du bénéficiaire à concurrence du montant de l'aide juridique consentie qu'il a pris en charge.		§ 2. Si le bénéficiaire a droit à l'intervention d'une assurance de protection juridique, l'avocat désigné en informe le bureau et le Trésor est subrogé aux droits du bénéficiaire à concurrence du montant de l'aide juridique consentie qu'il a pris en charge.
Si le bénéficiaire a obtenu ladite intervention, le Trésor lui réclame le montant de l'aide juridique consentie.		Si le bénéficiaire a obtenu ladite intervention, le Trésor lui réclame le montant de l'aide juridique consentie.
Il en va de même si le bénéficiaire a droit à une indemnité de procédure et la perçoit après que l'avocat a fait rapport au bureau conformément à l'article 508/19, § 2.		Il en va de même si le bénéficiaire a droit à une indemnité de procédure et la perçoit après que l'avocat a fait rapport au bureau conformément à l'article 508/19, § 2.
Si l'avocat du bénéficiaire a obtenu l'intervention d'une assurance protection juridique, le Trésor lui réclame le montant de l'aide juridique consentie.		Si l'avocat du bénéficiaire a obtenu l'intervention d'une assurance protection juridique, le Trésor lui réclame le montant de l'aide juridique consentie.
§ 3. La récupération visée au § 1er du présent article se prescrit par cinq ans à compter de la décision d'octroi de l'aide		§ 3. La récupération visée au § 1er du présent article se prescrit par cinq ans à compter de la décision d'octroi de l'aide

juridique partiellement ou entièrement gratuite, sans que le délai de prescription puisse être inférieur à un an à compter de la perception de l'indemnité par l'avocat.		juridique partiellement ou entièrement gratuite, sans que le délai de prescription puisse être inférieur à un an à compter de la perception de l'indemnité par l'avocat.
Chapitre VII. De la commission d'office des avocats.		Chapitre VII. De la commission d'office des avocats.
Art. 508/22. Lorsque la personne qui doit être assistée n'est pas dans les conditions de ressources visées à l'article 508/13, le bâtonnier désigne l'avocat qui aura été choisi par cette personne. Dans les cas qu'il juge urgents, le bâtonnier désigne un avocat qui participe aux services de garde visés à l'article 508/7. L'article 446ter est applicable en ce qui concerne les honoraires de cet avocat. Si la personne assistée omet ou refuse de payer, l'Etat alloue une indemnité à l'avocat commis d'office pour l'accomplissement des prestations pour lesquelles la commission a eu lieu. En cas de paiement partiel des honoraires par la personne assistée, l'indemnité est diminuée du montant payé. Lorsqu'une indemnité est octroyée, les chapitres V et VI sont d'application.		Art. 508/22. Lorsque la personne qui doit être assistée n'est pas dans les conditions des moyens d'existence visés à l'article 508/13, le bâtonnier désigne l'avocat qui aura été choisi par cette personne. Dans les cas qu'il juge urgents, le bâtonnier désigne un avocat qui participe aux services de garde visés à l'article 508/7. L'article 446ter est applicable en ce qui concerne les honoraires de cet avocat. Si la personne assistée omet ou refuse de payer, l'Etat alloue une indemnité à l'avocat commis d'office pour l'accomplissement des prestations pour lesquelles la commission a eu lieu. En cas de paiement partiel des honoraires par la personne assistée, l'indemnité est diminuée du montant payé. Lorsqu'une indemnité est octroyée, les chapitres V et VI sont d'application.
Art. 508/23. Lorsque la personne assistée est dans les conditions de ressources visées à l'article 508/13, le bureau désigne un avocat dans la liste visée à l'article 508/7.		Art. 508/23. Lorsque la personne assistée est dans les conditions des moyens d'existence visés à l'article 508/13, le bureau désigne un avocat dans la liste visée à l'article 508/7.
Dans les cas qu'il juge urgents, le bâtonnier désigne un avocat qui est inscrit sur la liste visée à l'article 508/7 et en informe le bureau.		Dans les cas qu'il juge urgents, le bâtonnier désigne un avocat qui est inscrit sur la liste visée à l'article 508/7 et en informe le bureau.
Pour le surplus, les dispositions des chapitres IV à VI sont d'application.		Pour le surplus, les dispositions des chapitres IV à VI sont d'application.
Chapitre VIII Des affaires transfrontalières visées par la directive 2003/CE		Chapitre VIII Des affaires transfrontalières visées par la directive 2003/CE
Art. 508/25. La personne qui ne bénéficie pas de ressources insuffisantes au sens de l'article 508/13, peut néanmoins bénéficier de l'aide juridique si elle apporte la preuve qu'elle ne peut pas faire face aux frais en raison de la différence du coût de la vie		Art. 508/25. La personne qui ne bénéficie pas de moyens d'existence insuffisants au sens de l'article 508/13, peut néanmoins bénéficier de l'aide juridique si elle apporte la preuve qu'elle ne peut pas faire face aux frais en raison de la différence du coût de

entre l'Etat membre dans lequel elle a son domicile ou sa résidence habituelle et la Belgique.		la vie entre l'Etat membre dans lequel elle a son domicile ou sa résidence habituelle et la Belgique.
Partie IV. De la procédure civile		Partie IV. De la procédure civile
Livre Ier. L'assistance judiciaire		Livre Ier. L'assistance judiciaire
Art. 664. L'assistance judiciaire consiste à dispenser, en tout ou en partie, ceux qui ne disposent pas des revenus nécessaires pour faire face aux frais d'une procédure, même extra-judiciaire, de payer les droits de droits divers, d'enregistrement, de greffe et d'expédition et les autres dépens qu'elle entraîne. Elle assure aussi aux intéressés la gratuité du ministère des officiers publics et ministériels, dans les conditions ci-après déterminées.		Art. 664. L'assistance judiciaire consiste à dispenser, en tout ou en partie, ceux qui ne disposent pas des moyens d'existence suffisants pour faire face aux frais d'une procédure, même extra-judiciaire, de payer les droits de droits divers, d'enregistrement, de greffe et d'expédition et les autres dépens qu'elle entraîne. Elle assure aussi aux intéressés la gratuité du ministère des officiers publics et ministériels, dans les conditions ci-après déterminées.
Elle permet également aux intéressés de bénéficier de la gratuité de l'assistance d'un conseiller technique lors d'expertises judiciaires.		Elle permet également aux intéressés de bénéficier de la gratuité de l'assistance d'un conseiller technique lors d'expertises judiciaires.
Art. 667. Le bénéfice de l'assistance judiciaire est accordé aux personnes de nationalité belge, lorsque leur prétention paraît juste et qu'elles justifient de l'insuffisance de leurs revenus.		Art. 667. Le bénéfice de l'assistance judiciaire est accordé aux personnes de nationalité belge, lorsqu'elles justifient de l'insuffisance de leurs moyens d'existence.
La décision du bureau d'aide juridique octroyant l'aide juridique de deuxième ligne, partiellement ou entièrement gratuite, constitue une preuve de revenus insuffisants.		Les demandes relatives à des causes paraissant manifestement irrecevables ou manifestement mal fondées sont rejetées.
		La décision du bureau d'aide juridique octroyant l'aide juridique de deuxième ligne, partiellement ou entièrement gratuite, constitue la preuve de moyens d'existence insuffisants.
		Un an après la décision du bureau d'aide juridique, le bureau d'assistance judiciaire ou le juge accordant le bénéfice de l'assistance judiciaire peut vérifier si les conditions d'insuffisance des moyens d'existence sont toujours réunies.
		Dans l'hypothèse où le bureau d'aide juridique met fin à l'aide juridique de

		deuxième ligne lorsque le bénéficiaire ne satisfait plus aux conditions prévues à l'article 508/13, le cas échéant, l'avocat transmet sans délai cette décision au bureau d'assistance judiciaire ou au juge compétent.
Art. 668. Le bénéfice de l'assistance judiciaire peut être accordé dans les mêmes conditions: a) aux étrangers conformément aux traités internationaux; b) à tout ressortissant d'un état membre du Conseil de l'Europe; c) à tout étranger qui a, d'une manière régulière, sa résidence habituelle en Belgique [ou qui est en situation régulière de séjour dans l'un des Etats membres de l'Union européenne]; d) à tout étranger dans les procédures prévues par la loi sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers.		Art. 668. Le bénéfice de l'assistance judiciaire peut être accordé dans les mêmes conditions: a) aux étrangers conformément aux traités internationaux; b) à tout ressortissant d'un état membre du Conseil de l'Europe; c) à tout étranger qui a, d'une manière régulière, sa résidence habituelle en Belgique [ou qui est en situation régulière de séjour dans l'un des Etats membres de l'Union européenne]; d) à tout étranger dans les procédures prévues par la loi sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers. e) à tous les étrangers qui ont, d'une manière irrégulière, leur résidence en Belgique, à condition qu'ils aient essayé de régulariser leur séjour en Belgique, que leur demande présente un caractère urgent et que la procédure porte sur des questions liées à l'exercice d'un droit fondamental.
Art. 669. Le bénéfice de l'assistance judiciaire accordé au requérant peut, selon l'importance de ses revenus, être subordonné au versement entre les mains du receveur de l'enregistrement d'une somme à déterminer par la décision qui accorde l'assistance.		Art. 669. Le bénéfice de l'assistance judiciaire accordé au requérant peut, selon l'importance de ses moyens d'existence , être subordonné au versement entre les mains du receveur de l'enregistrement d'une somme à déterminer par la décision qui accorde l'assistance.

Art. 677. Sans préjudice de l'article 508/17 et de la possibilité d'introduire la demande par le biais des autorités compétentes au sens de la directive visée à l'article 508/24, § 1er, le requérant résidant à l'étranger fait parvenir sa demande au bureau ou au juge, à l'aide du formulaire visé à l'article 16 de la directive visée à l'article 508/24, § 1er. Il joint à cette demande les documents justificatifs de ses revenus, tels qu'ils sont exigés par la loi du pays où il réside.	Art. 677. Sans préjudice de l'article 508/17 et de la possibilité d'introduire la demande par le biais des autorités compétentes au sens de la directive visée à l'article 508/24, § 1er, le requérant résidant à l'étranger fait parvenir sa demande au bureau ou au juge, à l'aide du formulaire visé à l'article 16 de la directive visée à l'article 508/24, § 1er. Il joint à cette demande les documents justificatifs de ses moyens d'existence , tels qu'ils sont exigés par la loi du pays où il réside.
Si dans ce pays aucune loi ne règle la matière, ou s'il n'est pas possible de se conformer à la loi qui y est en vigueur, il joint à sa demande une déclaration affirmée devant l'agent consulaire belge du lieu de sa résidence; cette déclaration contient l'indication de la résidence du requérant et l'énumération détaillée de ses moyens d'existence et de ses charges.	Si dans ce pays aucune loi ne règle la matière, ou s'il n'est pas possible de se conformer à la loi qui y est en vigueur, il joint à sa demande une déclaration affirmée devant l'agent consulaire belge du lieu de sa résidence; cette déclaration contient l'indication de la résidence du requérant et l'énumération détaillée de ses moyens d'existence et de ses charges.
Art. 693. Le recouvrement des émoluments et honoraires des officiers publics et ministériels, à l'exception du quart des salaires des huissiers de justice, le recouvrement des droits et amendes liquidés en débet et des avances faites par l'administration et l'enregistrement et des domaines, peuvent être poursuivis dans tous les cas contre l'assisté, s'il est établi qu'une modification de son patrimoine, de ses revenus ou de ses charges est intervenue depuis la décision lui accordant le bénéfice de l'assistance judiciaire et qu'il est dès lors en état de payer.	Art. 693. Le recouvrement des émoluments et honoraires des officiers publics et ministériels, à l'exception du quart des salaires des huissiers de justice, le recouvrement des droits et amendes liquidés en débet et des avances faites par l'administration et l'enregistrement et des domaines, peuvent être poursuivis dans tous les cas contre l'assisté, s'il est établi qu'une modification de son patrimoine, de ses moyens d'existence ou de ses charges est intervenue depuis la décision lui accordant le bénéfice de l'assistance judiciaire et qu'il est dès lors en état de payer.
Ce recouvrement peut en outre être poursuivi, solidairement à charge de la partie adverse, si celle-ci a été condamnée aux dépens ou si une transaction est intervenue au cours du procès.	Ce recouvrement peut en outre être poursuivi, solidairement à charge de la partie adverse, si celle-ci a été condamnée aux dépens ou si une transaction est intervenue au cours du procès.
Art. 699ter. La personne qui ne bénéficie pas de revenus insuffisants au sens de l'article 667, peut néanmoins bénéficier de l'assistance judiciaire si elle apporte la preuve qu'elle ne peut pas faire face aux	Art. 699ter. La personne qui ne bénéficie pas de moyens d'existence insuffisants au sens de l'article 667, peut néanmoins bénéficier de l'assistance judiciaire si elle apporte la preuve qu'elle ne peut pas faire

frais en raison de la différence du coût de la vie entre l'Etat membre dans lequel elle a son domicile ou sa résidence habituelle et la Belgique.		face aux frais en raison de la différence du coût de la vie entre l'Etat membre dans lequel elle a son domicile ou sa résidence habituelle et la Belgique.
---	--	--